

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΒΗΜΑ ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΟΥ

Έκδοση

της

Παιδαγωγικής

Επιστημονικής

Εφημέριος

Ε. Π. Μαργαριτάκης : Η παιδαγωγική και η διδασκαλία σελ. 1	1
Γ. Π. Μαργαριτάκης : Η στρατηγική και η τακτική της διδασκαλίας » 5	5
Πολυδ. Καραϊτζής : Ο ελεύθερος διάλογος των μαθητών στη συνεργαζόμενη τάξη » 11	11
Μαργ. Καϊζησταμούλου : Οι πενταετείς μαθητές μου της Α' τάξης » 15	15
Τζέλη Νικολάου : Παιδαγωγικά εγκλήματα γονέων » 19	19
Νικ. Δουναροπούλου : Γύρω από την αμερικανική εκπαίδευση » 21	21
Άθαν. Δοβρίση : Η ατμοσφαιρική κατά την παιδική ηλικία » 23	23
Δρα. Νικολάου : Το φαινόμενο της παιδικής απροσεχίας » 25	25
Κριτική του Βιλλίου » 27	27

ΜΑΪΟΣ - ΙΟΥΝΙΟΣ 1966

ΤΕΥΧΟΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ – ΕΚΔΟΤΗΣ

**ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΚΗ ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑ
ΕΛΛΑΔΟΣ**

ΓΡΑΦΕΙΑ : ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ 15α - ΤΗΛ. 236.547 - 221.316

ΑΘΗΝΑΙ

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ

ΧΡ. ΠΑΠΑΖΗΣΗΣ	Πρόεδρος
ΜΙΧ. ΑΛΕΞΑΚΗΣ	Α' Αντιπρόεδρος
ΧΡ. ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ	Β' Αντιπρόεδρος
ΕΥΣΤΡ. ΠΑΠΑΔΕΛΛΗΣ	Γεν. Γραμματεύς
ΣΤ. ΠΑΠΑΜΩΚΟΣ	Ειδ. Γραμματεύς
ΑΡ. ΛΕΟΝΤΑΡΙΤΗΣ	Ταμίας
ΑΘ. ΔΕΡΜΑΤΑΣ	Μέλος
ΝΙΚ. ΠΑΠΑΣΤΑΥΡΟΥ	Μέλος
ΒΑΣ. ΨΑΧΟΥΛΙΑΣ	Μέλος

Επιστημονικό Βήμα του ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΥ

ΔΙΜΗΝΗ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ ΤΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΚΗΣ ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΕΤΑΙ

ΑΠΟ ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Γραφεία: ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ 15α ΑΘΗΝΑΙ

ΤΗΛΕΦΩΝΑ: 236.547 — 221.316

ΕΤΟΣ ΙΔ' — ΤΕΥΧΟΣ 5ο

ΜΑΪΟΣ — ΙΟΥΝΙΟΣ 1966

Τιμή τεύχους, Δραχ. 5

Συνδρομή για τα μέλη Δραχ. 50

Πατροδογαστικά δράματα ως έρέθισμα γύρω από
την σύνταξιν πατροδογαστικών άναγνωστικών

Η ΜΑΓΙΑ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΤΗΣ ΓΕΝΕΘΛΙΑΣ ΓΗΣ

Υπό **ΕΥΡΗΛΙΑΝ ΣΟΥΡΑΑ**
Παιδαγωγού

Υπάρχουν τοπεία στην άτμόσφαιρα τής Γενέ-
θλιας Γης μας που γεμίζουν την ψυχήν μας με
μιά μυστική συγκίνηση.

Σούρλας

I

Υπάρχουν τόποι που βάζουν την ψυχήν από τον λήθαργον.

Υπάρχουν τόποι ντυμένοι και λουσομένοι με την άκταν του μυστη-
ρίου.

Υπάρχουν τόποι, που από την ξεχωριστή Μοίρα τους που τους έπε-
φυλάχθη είναι ή πηγή μιός συγκινήσεως αυτόχρονα θρησκευτικής.

Πόθεν όμως έμπορεύεται και πηγάζει ή δύναμη αυτών των Πατρι-
δογναστικών τοπειών;

Μήπως από τη θύμηση κάποιου μεγάλου Ιστορικού γεγονότος;

Μήπως από την όμορφιά την ξεχωριστή κάποιου βουνού, κάποιας
πεδιάδος, κάποιου ποταμιού;

Μήπως από την θύμηση προσώπων αγαπημένων μα δέν υπάρχουν
πιά στη Ζωή, αλλά μας άγκαλιάζουν με την Σκιάν των. ενώ ή αγάπη και
ή άρετή τους είναι ή πιό μυστηριώδης δύναμις που συγκρατεί την Μορ-
φή τους στη θύμσή μας;

Δοξασμένοι ή άγνωστοι τέτοιοί τόποι μας έλκύουν και μας κάμνουν
να παραδεχθούμε την ύπαρξιν κάποιας ανωτέρας δυνάμεως.

Έπί πλέον:

Μας προδιαθέτουν να γνωρίσωμε κάποια πιό μυστική αίσθηση, έν
συγκρίσει πρός εκείνην που μας είναι οικεία, και χωρίς να μας δίδουν

καμμίαν ἀπολύτως ἐρμηνείαν ἐπικοινωνοῦν μαζί μας, συνάπτοντας ἓνα διάλογον μυστικὸν γύρω ἀπὸ τὴν μορφήν τῆς Μοίρας καὶ τὰ πεπρωμένα μας.

Τέτοιες ὁμως ἐπιδράσεις δημιουργοῦν ἄθελα κάποιον ρυθμὸν στὴν Ζωὴν μας ἀνώτερον καὶ ντυμένον μὲ μίαν εὐγένειαν αὐτόχρημα ποιητικὴν.

Οἱ Πατριδογνωστικοὶ αὐτοὶ τόποι ἐπιφορτισμένοι μὲ κάποια εἰδικὴ ἀποστολή, παρεμβαίνουν ἀνάλογα μὲ τὰς περιστάσεις γιὰ νὰ δημιουργήσουν κάποιο κλίμα καὶ κάποιαν ἀτμόσφαιραν γύρω ἀπὸ τὴν εὐδοκίμηση ὑψηλῶν ἠθικῶν ἰδεῶν.

II

Ἐνας ὀρθολογισμὸς συνεπικουρούμενος ἀπὸ τὸ ρεῦμα τοῦ συγχρόνου θλιβεροῦ κοσμοπολιτισμοῦ, θέλει νὰ ἀγνοεῖ τὶς ὑπέρτερες αὐτὲς Πατριδογνωστικὲς ἐπιδράσεις.

Καὶ ὁμως...

Μονάχα μάτια ἀσθενικὰ ἢ τυφλὰ θὰ μπορούσαν νὰ ἀγνοήσουν τὸ πῦρ ποὺ ἐκπέμπεται ἀπὸ τοὺς φλογεροὺς αὐτοὺς Πατριδογνωστικοὺς δρυμῶνας.

Γιὰ τὴν ψυχὴν ὁμως ἐκείνων ποὺ εἶναι δεμένοι μὲ τὸ χῶμα τῆς Γενέθλιας Γῆς τους καὶ τοῦ χώρου ὅπου πρωταντίκρυσαν τὸ φῶς τοῦ ἡλίου, τέτοιοι τόποι καὶ τοπεῖα Πατριδογνωστικὰ εἶναι δυνάμεις, ὅπως ἡ ὁμορφιὰ ἢ ἡ μεγαλοφυΐα.

Δὲν θὰ μπορούσέ τις νὰ πλησιάσει, χωρὶς νὰ τὰ γνωρίσει ἐκ νέου.

Μὲ ἄλλα λόγια:

Ἐπάρχουν χῶροι Πατριδογνωστικοὶ καὶ τοπεῖα τῆς Γενέθλιας Γῆς μας, ὅπου πνέει κάποιο πνεῦμα.

Καὶ προβάλλει τὸ ἐρώτημα:

Μὲ ποῖο ἄραγε ἀκαταγόνιστο θέλημα δὲν καταλαμβάνεται ὁ νοῦς καὶ ἡ καρδιά μας, ὅταν φέρομε στὴ θύμησή μας;

Ἐνα ξωκκλήσι τῆς Γενέθλιας Γῆς μας. Ἡ;

Ἐνα βουναλάκι.

Ἐνα ποτάμι.

Ἐνα μύλον.

Ὁ ὀρίζων αὐτὸς ἢ αἱ μορφές τοῦ Πατριδογνωστικοῦ ὀρίζοντος μὲ τὴν ποικιλίαν τῶν ἀποκρῦφων ἐκδηλώσεών των μᾶς βυθίζουν ἄθελα στὸν ἑαυτὸν μας καὶ μᾶς δένουν σφιχτὰ μὲ τὴν θύμησιν τῶν προγόνων μας.

Αἱ θύμησες δηλαδὴ ἀπὸ ἓνα ἔνδοξον παρελθόν.

Τὰ χρώματα τὰ χτυπητὰ ἢ καὶ τὰ πιδ ἄπλᾶ ἀπὸ τὰ τοπεῖα τὰ Πατριδογνωστικὰ, ἀπὸ τὶς βρῦσες καὶ τὶς νεροσυρμες, ἀπὸ τὰ ἀλώνια καὶ τοὺς μύλους ἀπὸ τὴν Ἀρχιτεκτονικὴν τὴν λαϊκὴν τὴν παλῆαν Ἀρχιτεκτονικὴν μας, ὅλα αὐτὰ συνθέτουν μίαν μελωδίαν ἢ ὅποια γεμίζει τὴν ψυχὴν μας μὲ μιὰ συγκίνηση μυστικὴ, αὐτόχρημα μυστικιστικὴ.

Ἐτσι:

Ἡ καρδιά μας καὶ ἡ φαντασία μας προσκολλῶνται στὸ κομμάτι αὐτὸ τῆς αἰωνιότητος ποὺ λέγεται:

«Περιβάλλον τῆς Γενέθλιας Γῆς μας».

Τὰ δὲ συναισθήματά μας ἀνταμένοντας καὶ αὐτὰ μὲ τὰ συναισθήματα τῶν προγόνων μας μεγαλώνουν, καὶ μένομε μὲ τὴν ἐντύπωσιν πῶς βρήκαμε μιὰ μορφή διαιωνίσεως, δηλαδὴ μιὰ συνέχεια τῶν ἡθῶν καὶ ἐθίμων ποὺ μᾶς ἐπαναφέρει στὴν ὑποταγὴν μας σὲ ὅλες τὶς προσταγὰς τοῦ πεπρωμένου μας.

Καὶ γιὰ νὰ συμπληρώσωμεν μὲ μιὰ συγκινητικὴ ἐξομολόγηση τοῦ αὐτοῦ τοῦ φλογεροῦ Πατριδολάτρη Γαλάτου.

«Ὁ δριζωντας τῆς Γενέθλιας Γῆς μας εἶναι ἐκεῖνος πὺ ἀγκαλιάζει οὐη μας τὴν Ζωή». (1)

Μὲ ἄλλα λόγια καὶ διὰ νὰ ἐκφραστοῦμε ἐπὶ τὸ παιδαγωγικώτερον:

Ὁ Πατριδογνωστικὸς δρίζων εἶναι ἐκεῖνος πὺ μᾶς δημιουργεῖ μίαν θέσιν τιμητικὴν γιὰ τὴν δίψαν μας γύρω ἀπὸ τὸ Ἄπειρον, ἐνῶ ταυτόχρονα μᾶς ὑπενθυμίζει τὰ ὄρια τοῦ πεπερασμένου μας.

Ἴδου ὁ κύκλος ὁ κλειστός τῆς ὑπάρξεώς μας. Ἴδου ὁ κύκλος ἐκεῖνος ἀπὸ τὸν ὁποῖον δὲν μπορούμε νὰ ἐξέλθομε.

Ἴδου ὁ κύκλος τοῦ θεϊκοῦ στοχασμοῦ μας.

Ἔτσι:

Στὸν χῶρον καὶ στὸν δρίζοντα τῆς Γενέθλιας Γῆς μας ἀνταμώνει ἡ μορφή τῆς ὑπερβατικῆς Ζωῆς μὲ τὴν μορφή τῆς Ζωῆς μας τὴν διαποτισμένην: ἀπὸ τὶς χαρὲς καὶ τὶς λύπες μας εἰς τὴν Γῆν αὐτὴν τῶν δακρῶν, ὅπου ζοῦμε ὅλοι μας.

III

Ἐτελειώσαμε...

Καλύτερα ὅμως εἶναι νὰ τελειώσομε μὲ ἓνα ἀπόσπασμα ἀπὸ τὸν ὕμνον πρὸς τὴν Γενέθλιαν Γῆν τοῦ πὺ συνέθεσε καὶ ὁ πρωθιεράρχης τοῦ Ἰνδικοῦ Μυστικισμοῦ, ὁ Tagore.

Ἐνα ὕμνος ν δηλαδὴ πὺ μέσα στὴν καρδιὰ τοῦ Σύμπαντος καταλαμβάνει τὴν ἴδια θέσιν πὺ κατέχει ἡ μαντεία ἀπὸ τὰ διαβατάρικα σύννεφα κατὰ τὴν ὥρα τοῦ ἡλιογέρματος, καίτοι ὁ πλοῦτος τῶν συναισθημάτων τοῦ δὲν μετέχει οὔτε τοῦ μεγαλειώδους μαινομένου τοῦ καταποντισμοῦ τοῦ ἡλίου μέσα στὸ βασίλειον τῶν χρυσαφένιων νεφῶν οὔτε τῆς γλυκύτητος πὺ σκορποῦν αἱ ὄνειρώδεις ἀχτίδες τοῦ φεγγαριοῦ.

Πάντως ὅμως:

Εἶναι ἓνας ὕμνος πὺ συμβολίζει γιὰ τὴν ἐποχὴ μας τὴν τωρινὴ τὰ αἷτια τοῦ ἐκπατρισμοῦ καὶ τοῦ ξερριζωμοῦ μὲ τὴν ὑψηλόφρονα ὅμως ἀντίληψιν καὶ μὲ τὰ πραγματικὰ αἰσθήματα ἀγάπης τῶν ἐκπατριζομένων, πὺ δὲν μετεβλήθησαν στὴν ξενητεία τους σὲ θλιβεροὺς κοσμοπολίτες, ἀλλὰ παραμένουν συμπαραστάτες καὶ γύρω ἀπὸ τὴν Μοίραν τῆς Γενέθλιας Γῆς τους.

Ἄς τὸν ἀκούσομε λοιπὸν τὸν ὕμνον αὐτὸν τοῦ Tagore μὲ τὸν πρεπούμενον σεβασμὸν καὶ μὲ τὴν πρεπούμενη παιδαγωγικὴ προοπτικὴ καὶ κατανόησιν.

IV

ὦ! Γενέθλια Γῆ!

ὦ! ἡ ὑπομονητικὴ καὶ θλιμμένη Μητέρα!

Τὰ πλούτη σου δὲν εἶναι ἀνεξάντλητα!

Κοπιάζεις νὰ θρέψεις τὰ παιδιά σου ἐκεῖνα, πὺ ἀντίκρυσαν τὸ φῶς τοῦ Ἡλίου στοὺς κόλπους σου καὶ αἱ χαρὲς πὺ μᾶς προσφέρεις δὲν εἶναι πάντοτε τέλειες καὶ ἱκανοποιητικὲς.

Δὲν μπορείς νὰ ἱκανοποιήσεις τὶς ἀκόρεστες ἐπιθυμίες μας καὶ τὶς ἀνεξάντλητες ἐλπίδες μας.

Τὸ γέλιο σου ἂν καὶ σκιάζεται ἀπὸ τὴν λύπη σου εἶναι παρὰ ταῦτα γλυκὺ στὰ μάτια μας.

1. L' horizon de notre pays natale, c' est celui qui cerné toute notre vie.

Ἡ ἀγάπη σου ποῦ δὲν γνωρίζει τελειωμὸ καὶ ὄρια, εἶναι προσφιλὴς στὴν καρδιά μας.

Ὁ κόλπος σου μᾶς ἔθρεψε γιὰ τὴν Ζωή, ὄχι ὁμως καὶ γιὰ τὴν ἀθανασία.

Μὰ... γι' αὐτὸ ἀκριβῶς ἀγρυπνεῖς γιὰ μᾶς. Διὰ μέσου τῶν αἰῶνων συνθέτεις ἀρμονίες χρωμάτων καὶ τραγουδιῶν καὶ ὁμως ὁ παράδεισός σου δὲν εἶναι παρὰ μιὰ νότα λυπητερὴ.

Τὰ δημιουργήματα τῆς ὀμορφιάς σου εἶναι σκεπασμένα ἀπὸ τὴν ὀμίχλη τῶν δακρύων μας.

ὦ! Γενέθλια Γῆ Μου!

Θὰ ἐκχύσω ὄλα μου τὰ τραγοῦδια στὴν ἄφωνη καρδιά σου καὶ ὄλη μου τὴν ἀγάπη στὴν ἀγάπη σου.

Θὰ σὲ λατρεύω μὲ τὴν ἐργασία μου καὶ μὲ τὴν προκοπὴν μου.

Ἄντικρουσα τὴν γλυκύτητα τοῦ προσώπου σου καὶ ἀγαπῶ, ὦ Γενέθλια Γῆ μου, ἀκόμη καὶ τὸν κουρνιαχτὸ τοῦ ἐδάφους σου».

T a g o r

Ἄναγνώστα μου καὶ Ἄναγκαστριά μου!

Θὰ ἦτανε κάπως δύσκολο νὰ θελήσει νὰ προσθέσει καὶ ἡ ταπεινότης μας ἔστω καὶ μιὰ λέξη, στὸν ὡς ἄνω Πατριδογνωστικὸν ἀντίλαλον πο ὑέξεπέμφθη ἀπὸ τὴς ὄχθες τοῦ Γάγγη ποταμοῦ ἀπὸ τὸν πρωθιεράρχη τοῦ Ἰνδικοῦ Μυστικισμοῦ, τὸν Rabindranath tagor.

Ἐποκλινόμεθα λοιπὸν μπροστὰ στὴν ἀγέραστη μνήμη του, καὶ σκεπάζει καὶ ἡ ταπεινότης μας μὲ τὴν ὀμίχλην τῶν δακρύων τῆς τὰ δημιουργήματα τῆς ὀμορφιάς καὶ τῆς μαγείας τοῦ περιβάλλοντος καὶ τῆς δικῆς μας Γενέθλιας Γῆς.

Εὐρυτίδης Σούρλας
Παιδαγωγός

Η ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΚΑΙ Η ΤΑΚΤΙΚΗ ΤΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ

Του κ. Γ. Π. ΜΑΡΑΓΚΟΥΔΑΚΗ

Παρέδρου του Παιδ.γ. Ίνστιτούτου

ΜΕΡΟΣ Ι

Ἡ λέξη «στρατηγική» ἀναφέρεται στίς γενικές ἐπιστημονικές θέσεις ποὶ ἀποτελοῦν τὸ ὑπόβαθρο τῆς διδασκαλίας.

Ἡ λέξη πάλι «τακτική» ἀναφέρεται στὸν τρόπο πὺ οἱ παραπάνω θέσεις, κ' ἄλλες μερικότερες, γίνονται πράξη κατὰ τὴ διδασκαλία.

Στρατηγική

Γιὰ τὴν περίπτωση ἡμῶς ἐδῶ οἱ θέσεις αὐτὲς εἶναι:

Α'. Στὸ βαθμὸ πὺ ἡ διδασκαλία συμβάλλει στὴν ἐπίτευξη τοῦ γενικότερου σκοποῦ τῆς ἀγωγῆς, σκοπὸς τῆς εἶναι ἡ καλλιέργεια κ' ἡ ἀνάπτυξη τῆς δύνამης καὶ τῆς εὐαισθησίας τοῦ παιδικοῦ νοῦ.

Β'. Τὸ ψυχολογικὸ σχῆμα μέσα στὸ ὁποῖο περιχλείεται σχεδὸν ὅλη ἡ ἀνθρώπινη συμπεριφορά, εἶναι: Ἐρέθισμα — Διάμεσες διαδικασίες — Ἀντίδραση.

Γ'. Ἀπὸ φιλοσοφικὴ ἀποψη ἡ γνώση ἀποτελεῖ ἕνα θεωρητικὸ κατασκευάσμα πὺ βοηθεῖ τὸν ἀνθρώπο νὰ ὀργανώνει τίς μερικότερες ἐμπειρίες του. Ἀποτελεῖ συγχρόνως ἕνα σχῆμα πὺ ἔχει στὴ διάθεσή του γιὰ νὰ ἐρμηνεύει καὶ νὰ κατανοεῖ τὸ γύρω του κόσμο.

Δ'. Ἀπὸ ψυχολογικὴ ἀποψη ἡ γνωστικὴ διαδικασία εἶναι συγχρόνως μιὰ πρακτικὴ, συμβολικὴ (παραστατικὴ) καὶ νοητικὴ διαδικασία.

Ε'. Ὅταν μιὰ γνωστικὴ μονάδα εἶναι ἀξιόλογη (ἐννοιες, δομές, γενικεύσεις) ἡ ἐκμάθησή τῆς ἀποτελεῖ τὸ μεγαλύτερο κίνητρο γιὰ παραπάνω γνώσεις.

Τακτική

Ὁ τρόπος πὺ προτείνεται γιὰ τὴν ὀργάνωση τῆς διδασκαλίας, καὶ πὺ ἀποτελεῖ ἐφαρμογὴ στὴν πράξη τῶν παραπάνω θέσεων, εἶναι ὁ ἐξῆς:

1. Γίνεται προσπάθεια ἀπὸ τὸ δάσκαλο νὰ ἐπισημανθοῦν οἱ στόχοι πὺ θὰ ἐπιδιώξει νὰ πετύχει κατὰ τὴν ἀντιμετώπιση τοῦ εἰδικοῦ ἀντικειμένου διδασκαλίας. Γιὰ νὰ βρεθοῦν ὁμοῦ οἱ στόχοι αὐτοί, ἀναλύεται τὸ περιεχόμενο τοῦ ἀντικειμένου διδασκαλίας ἀπὸ τίς ἐξῆς πλευρές: α) τὴ γνωστικὴ, β) τὴ συναισθηματικὴ - βουλητικὴ καὶ γ) τὴ πλευρὰ τῶν δεξιότητων.

Κατὰ τὴν ἀνάλυση αὐτὴ, καὶ ἀνάλογα μὲ τὸ ἀντικείμενο διδασκαλίας, ἀπομονώνονται στοιχεῖα ὅπως:

α) **Τὰ γεγονότα.** Ὁ ποταμὸς λέγεται «Νέστος». Δυὸ καὶ δυὸ κάνουν τέσσερα. Τὰ μέρη τοῦ λόγου εἶναι τὰ ἐξῆς δέκα... Αὐτὸς πὺ πρῶτος ἀνακάλυψε τὴν Ἀμερικὴ λέγεται Κολόμβος. Ὁ ἠλεκτρισμὸς πήρε τὸ ὄνομά του ἀπὸ τὸ ἤλεκτρο. Τὸ νερὸ ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο μέρη ὕδρογόνου καὶ ἕνα ὀξυγόνου. Ἡ ἀλωση τῆς Κων) λειωσ ἔγινε τὸ 1453. Οἱ ρυθμοὶ τῶν ἐκκλησιῶν εἶναι οἱ ἐξῆς τέσσερες... Ποιητὴς τοῦ Ἐθνικοῦ μας ὕμνου εἶναι ὁ Διονύσιος Σολωμὸς...

6) **Οί έννοιες, οί δομές, οί γενικεύσεις.** Έννοιες: Πρόταση, περίοδος, άρθρο, πτώση, γένη, κλίση. Διαίρεση, άφαίρεση, υπόλοιπο, διαιρετέος, τόκος, έπιτόκιο, σύνολο, υποσύνολο.

Λόφος, χείμαρρος, προϊόν, παραγωγή, έμπόριο, σύνορα.

Βουλή, πρωθυπουργός, Κυβέρνηση, συνέλευση, έφόδια, έμπροσθοφυλακή. Συγγραφέας, ποιητής, δημιουργός, καλλιτέχνημα.

Στέλεχος, ύπερος, στήμονες, γονιμοποίηση, πολλαπλασιασμός.

"Άγιο - Πνεύμα, "ανάληψη, άδης, άνάσταση, παράδεισος...

— Δομές και γενικεύσεις: Κάθε πρόταση αρχίζει με κεφαλαίο γράμμα. Τό φώς μέσα στο ίδιο μέσο διαδίδεται εϋθύγραμμα. Άνάμεσα στους ζωντανούς οργανισμούς υπάρχει άλληλοεξάρτηση. Οί πληθυσμοί συγκεντρώνονται σε μέρη που τό έδαφος και ύπέδαφος είναι πλούσιο και όπου είναι εύκολη ή συγκοινωνία. Η άφαίρεση είναι πράξη αντίστροφη τής πρόσθεσης, ό πολλαπλασιασμός είναι σύντομη πρόσθεση, ή διαίρεση είναι πράξη αντίστροφη του πολλαπλασιασμού.

Ό νόμος του Νεύτωνα λέει πως όλα τά σώματα στο κενό πέφτουν με την ίδια ταχύτητα. Η ύλη δέν χάνεται. Ό χριστιανισμός άλλαξε την πολιτιστική πορεία τής ανθρωπότητας.

γ) **Οί γενικές ιδέες:** Δημοκρατία, δικαιοσύνη, έλευθερία, βασιλεία των ούρανών.

δ) **Οί στάσεις, οί τρόποι σκέψης, τά συναισθήματα.** — Στάσεις και τρόποι σκέψης: Διάθεση για παρατήρηση, για έρευνα, για ανεύρεση αιτιωδών σχέσεων, για ταξινομήσεις, για ανακάλυψη, για άνάλυση, σύγκριση, σύνθεση και γενίκευση.

— Συναισθήματα: Άπορίας, δέους χαράς, ασφάλειας, αγάπης για την παρίδα, αγάπης για τον άνθρωπο.

ε) **Οί διάφορες δεξιότητες.** Βασική δεξιότητα που εμφανίζεται σχεδόν σε κάθε περίπτωση είναι ή γλωσσική. Άλλες δεξιότητες είναι του χειρισμού, των κατασκευών, τής Ιχνογράφησης κλπ.

2. **Σε απόλυτη συνάρτηση με τά παραπάνω στοιχεία καθορίζονται οί στόχοι τής διδασκαλίας.**

Οί στόχοι αυτοί μπορεί να είναι:

α) Άπομνημόνευση και με εύχέρεια άναπόληση των γεγονότων.

β) Κατανόηση των έννοιών, των δομών και των γενικεύσεων.

γ) Υιοθέτηση των γενικών ιδεών και εφαρμογή των, όπου είναι δυνατό, στην πράξη.

δ) Υιοθέτηση των στάσεων και των τρόπων σκέψης και χρησιμοποίησή τους στις περιστάσεις εκείνες που τό απαιτούν.

ε) Καλλιέργεια συναισθημάτων και δεξιοτήτων.

3. **Καθορίζονται τά στάδια τής μεθοδικής ενέργειας, τά όποια θα συμβάλουν στην έσωτερικοποίηση του αντικειμένου διδασκαλίας και στην επίτευξη - συνεπώς - των στόχων.**

Τά στάδια αυτά μπορεί να είναι:

α) **Τής πράξης ή των κινητικών δραστηριοτήτων.** Στο στάδιο αυτό γίνεται προσπάθεια «ύλοποίησης» του αντικειμένου διδασκαλίας, και ιδιαίτερα τής δομής, τής έννοιας και των γενικεύσεων που περιέχει, έτσι ώστε να είναι δυνατή ή από μέρος του μαθητή έκτέλεση όρισμένων κινητικών δραστηριοτήτων κατά τή μελέτη του αντικειμένου διδασκαλίας.

Π.χ. για να κατανοήσουν οί μαθητές των μικρών τάξεων την αρχή $\Delta. \alpha = P$ (Η δύναμη επί την απόσταση είναι ίση με τή Ροπή) χρησιμοποιείται μιá σανίδα ισορρόπησης που πάνω της και στις κατάλληλες θέσεις τοποθετούνται μικροί ξυλόκυβοι.

Νά έτσι:

Άπό πειραματισμούς αποδείχτηκε πως ή ύλοποίηση αυτή και οί συνακόλουθες κινητικές δραστηριότητες συμβάλουν στην κατανόηση, και από παιδιά μικρής ήλικίας, αντικειμένων διδασκα-

λίας πού συνήθως χαρακτηρίζονται σαν «άφηρημένα» και δύσκολα.

(Στό στάδιο αυτό σπουδαίο ρόλο παίζει ή διαισθητική σκέψη).

6) **Τῆς ἀπεικόνισης.** Στό στάδιο αυτό γίνεται ακόμη ένα βήμα πρὸς τὴν κατεύθυνση τοῦ ἀφηρημένου. Δηλ. τὸ ἀντικείμενο διδασκαλίας και κυρίως ἡ ἔννοια, ἡ δομὴ και οἱ γενικεύσεις του, προσφέρονται πιά με τὴ μορφή τῆς ἀπεικόνισης, πράγμα πού ὑποβοηθᾷ και τὴν ἀντίληψη τῶν μαθητῶν και τὸ σχηματισμὸ ἀνάλογων παραστάσεων.

Χαρακτηριστικὸ παράδειγμα τοῦ σταδίου αὐτοῦ ἀποτελεῖ τὸ μοντέλο πού χρησιμοποιοῦν οἱ φυσικοὶ γιὰ νὰ ἀπεικονίσουν τὴ δομὴ τοῦ ἀτόμου. Ἐπίσης οἱ ἀπεικονίσεις πού ἀναφέρονται στό περιεχόμενο ἐνὸς δυσνόητου κειμένου, κατασκευάσματα ἀπὸ χρωματιστὴ ἄμμο πού χρησιμοποιοῦν οἱ Ἰνδιάνοι γιὰ νὰ μεταδώσουν στοὺς νεότερους βασικὲς ἔννοιες ἀπὸ τὸν πολιτισμὸ τους κ.ἄ.

Στό στάδιο αὐτὸ ἀνήκουν και οἱ κάθε εἶδους ἐκφραστικὲς δραστηριότητες ὅπως θεατρικὲς παραστάσεις, δραματοποιήσεις, ἐκφραστικά κ.ἄ. Ἐπίσης ἐξεικονίσεις ὅπως πίνακες, παραστατικοὶ χάρτες, γραφικὲς παραστάσεις και ἄλλα, πού δημιουργοῦνται ἀπὸ τὴ μελέτη τῶν γεγονότων και πού ὑποβοηθοῦν πολὺ τὴν ἀπομνημόνευσή τους.

Σὲ περίπτωση πού ἡ φύση τοῦ ἀντικειμένου διδασκαλίας ἀποκλείει κάθε «ύλοποίηση» πού προβλέπει τὸ πρῶτο στάδιο, τότε ἡ ἔναρξη τῆς διδασκαλίας μπορεί ν' ἀρχίσει ἀπὸ τὸ δεύτερο στάδιο.

γ) **Τῶν νοητικῶν ἐνεργημάτων.** Στό στάδιο αὐτὸ δίδεται ἔμφαση στὴ γλωσσικὴ ἀπόδοση τοῦ ἀντικειμένου διδασκαλίας και εἰδικότερα τῆς δομῆς, τῆς ἔννοιας και τῶν γενικεύσεών του, και ἀποτελεῖ ἡ δραστηριότητα αὐτὴ ἓνα εἶδος κωδικῆς ἐγγραφῆς αὐτοῦ πού μελετήσανε οἱ μαθητὲς στὰ δύο προηγούμενα στάδια.

Μ' ἄλλα λόγια, στό τελευταῖο αὐτὸ στάδιο, ὅ,τι ἦταν κινητικὴ δραστηριότητα και πράξη, γίνεται τώρα νοητικὸ ἐνεργημα.

Ἐξάλλου ἡ συχνὴ νοερὴ ἀνάπλαση τῆς δομῆς, τῶν ἐννοιῶν, τῶν γενικεύσεων και τῶν γεγονότων, συμβάλλει στό νὰ αὐτοματοποιηθοῦν τὰ νοητικὰ ἐνεργήματα και νὰ γίνει ἀπομνημόνευση τῶν γεγονότων.

Πολλὲς φορές, λόγω τῆς ἰδιορρυθμίας πού παρουσιάζουν ὀρισμένα ἀντικείμενα διδασκαλίας, ἡ διδακτικὴ παρουσίασή τους (μερικὴ ἢ ὀλικὴ) μπορεί ν' ἀρχίσει ἀπὸ τὸ δεύτερο ἢ τρίτο στάδιο, παραβλέποντας τὰ προηγούμενα.

4. Καθορίζονται τὰ ἐρεθίσματα πού θὰ χρησιμοποιήσει ὁ δάσκαλος γιὰ νὰ πετύχει καλύτερα τοὺς στόχους του.

Ἐπειδὴ ἡ σχολικὴ κατάσταση εἶναι πάντοτε πολυσύνθετη, και ἐπομένως δύσκολη γιὰ νὰ μὴν πεῖ κανένας σχεδὸν ἀδύνατη - ἡ ἐπισήμανση και ἡ ἀπομόνωση τῶν ἐρεθισμάτων πού δροῦν σὲ κάθε στιγμή κατὰ τὴ διδασκαλία γι' αὐτὸ συνήθως ἡ ὀργάνωση τῶν ἐρεθισμάτων ἀντιμετωπίζεται στὴν προηγούμενη φάση, ὅπου ἐξετάζεται ὁ κατάλληλος τρόπος πού ὀδηγεῖ στὴν ἐσωτερικοποίηση τοῦ ἀντικειμένου διδασκαλίας.

5. Καθορίζεται ὁ τρόπος και τὰ μέσα ἀξιολόγησης τῆς διδασκαλίας. Ἐπισημαίνονται δηλ. οἱ διαφορὲς δραστηριότητες και ἀντιδράσεις, οἱ ὁποῖες ἀναμένονται ἀπὸ τοὺς μαθητὲς γιὰ νὰ βεβαιωθεῖ ὁ δάσκαλος, ὅτι πέτυχε τοὺς στόχους πού ἔταξε ἀρχικά.

Οἱ ἀντιδράσεις αὐτὲς μπορεί νὰ εἶναι:

α) Ἀπάντηση σὲ προφορικὲς ἢ γραπτὲς ἐρωτήσεις.

β) Ἐφαρμογὴ αὐτῶν πού διδάχτηκαν σὲ νέες καταστάσεις.

γ) Σύγκριση και διάκριση ἀνάμεσα σὲ ὁμοῖα στοιχεῖα.

δ) Συσχέτιση με ἄλλα ὁμοῖα στοιχεῖα.

ε) Ἀντιμετώπιση νέων προβληματικῶν καταστάσεων, πού ἀπαιτοῦν ἀπὸ τὸ μαθητὴ γνωστοὺς και ἀγνωστοὺς τρόπους ἀντίδρασης.

στ) Χρήση νέων οργάνων και εργαλείων κ.λ.

(Με τούς ποικίλους τρόπους που διεξάγεται ή αξιολόγηση τής διδασκαλίας, υποβοηθείται ακόμη περισσότερο ή αυτοματοποίηση τών νοητικών ενεργημάτων).

Σημείωση. Είναι γεγονός πώς οι βασικές ιδέες δέν προσφέρονται και τόσο για διδασκαλία, και πώς ή εκμάθησή τους αποτελεί μάλλον θέμα σχολικής ατμόσφαιρας και επανειλημμένης εφαρμογής του στην πράξη.

Ός πρὸς τίς στάσεις και τούς τρόπους σκέψης, μπορεί νά πεί κανένας πώς ή υιοθέτησή τους από τούς μαθητές συνδέεται άμεσα με τόν δλο τρόπο αντιμετώπισης τού αντικειμένου διδασκαλίας και ότι αποτελούν τό στημόνι

τής διδασκαλίας. Στην περίπτωση τής σανίδας Ισορρόπησης π.χ. οι μαθητές — ανάλογα με την τάξη που βρίσκονται — θά παρατηρήσουν, θά έρευνήσουν, θ' ανακαλύψουν, θά καταγράψουν, θά ταξινομήσουν, θά συγκρίνουν και θά γενικεύσουν.

Τά συναισθήματα πάλι — ανάλογα με τό είδος τους — μπορούν νά καλλιεργηθούν στο πρώτο και δεύτερο στάδιο τής μεθοδικής ενέργειας (χαρά από την ανακάλυψη και την κατανόηση, δέος από τά μυστήρια τής φύσης), αλλά ή ανάπτυξή τους μπορεί νά γίνει και στο τρίτο στάδιο, όπου κυριαρχεί ή γλωσσική έκφραση (π.χ. διήγηση από τό δάσκαλο, από τούς μαθητές). Επίσης πολύ συμβάλλει στην ανάπτυξή τους και ή σχολική ατμόσφαιρα.

Τέλος, οι δεξιότητες που απαιτούν κινητικές δραστηριότητες καλλιεργούνται περισσότερο στο πρώτο στάδιο.

ΜΕΡΟΣ II

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΙΚΟ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ ←→ ΤΑΞΗ Γ' ή Δ'

Αντικείμενο τής διδασκαλίας: «Εισαγωγή τών μαθητῶν στην ιδέα τής δοκιμής και τού πειραματισμού. Η σημασία που έχουν τά όργανα για τή δοκιμή και τόν πειραματισμό».

ΘΕΜΑ

«Εισαγωγή τών μαθητῶν στην ιδέα τής δοκιμής και τού πειραματισμού».

1. Ανάλυση τού περιεχομένου τού αντικειμένου διδασκαλίας

α) Γεγονότα.

β) Έννοιες, Δομές, Γενικεύσεις.

— Έννοιες: Πείραμα, δεδομένα (πράγματα που ξέρομε), γραφικές παραστάσεις, ζήτημα.

— Γενικεύσεις: Όσα περισσότερα πράγματα ξέρομε για ένα ζήτημα τόσο καλύτερα τό γνωρίζομε.

— Δομές: Στις φυσικές επιστήμες τά συμπεράσματα βασίζονται πάνω σε δεδομένα.

γ) Γενικές ιδέες.

δ) Στάσεις, τρόποι σκέψης, συναισθήματα.

Στάσεις: Διάθεση για παρατήρηση και

έρευνα. Διάθεση για ταξινόμηση τών δεδομένων.

— Τρόποι σκέψης: Αναβολή στη λήψη αποφάσεων χωρίς τή συλλογή και θεώρηση όλων τών δεδομένων.

— Συναισθήματα: Απορίας, χαράς και ασφάλειας.

ε) Δεξιότητες: Γραφής. — Ίχνογράφησης (γραφικές παραστάσεις).

2. Στόχοι τής διδασκαλίας

α) —

β) Νά κατανοήσουν οι μαθητές τίς έννοιες «πείραμα», «δεδομένα», «γραφικές παραστάσεις», «ζήτημα», τή γενίκευση «όσα περισσότερα πράγματα...» και τή δομή «Στις φυσικές επιστήμες...».

γ) —

δ) Νά υιοθετήσουν και νά χρησιμοποιούν οι μαθητές στις περιστάσεις που τό απαιτούν τίς στάσεις «για παρατήρηση και έρευνα» «για ταξινόμηση τών δεδομένων», τόν τρόπο σκέψης που χαρακτηρίζεται από «Αναβολή στη λήψη αποφάσεων...».

Νά ζήσουν οι μαθητές καταστάσεις που χαρακτηρίζονται από συναισθήμα-

τα άπορίας για τὸ άγνωστο, χαρᾶς καὶ ασφάλειας ἀπὸ τὴν ἀνακάλυψη.

ε) Νὰ καλλιεργήσουν οἱ μαθητὲς τὶς δεξιότητες πού σχετίζονται μὲ τὸ χέρι, μὲ τὴν κατασκευὴ γραφικῶν παραστάσεων πού ἀπεικονίζουν τὰ ἐκάστοτε δεδομένα κ.ἄ.

3. Στάδια πὸν ὑποβοηθοῦν τὴν ἐσωτερικοποίηση τοῦ περιεχομένου καὶ τὴν ἐπίτευξη τῶν στόχων

α) **Τῆς πράξης ἢ τῶν κινητικῶν δραστηριοτήτων** (ἢ ὑλοποίηση τῶν ἐννοιῶν τῆς δομῆς καὶ τῆς γενίκευσης γίνονται ἀπὸ τὸ δάσκαλο ὡς ἐξῆς).

Πρόσωπα: Ὁ Δάσκαλος καὶ δέκα μαθητὲς.

— Ὁ Δάσκαλος ζητᾷ ἀπὸ κάθε παιδί τῆς ομάδας νὰ ἀναγνωρίσει ἓνα - ἓνα τοὺς συμμαθητὲς του. Δηλ. ὅταν ἓνα παιδί φωνάζει μιὰ λέξη, ὁ μαθητὴς πού εἶχε ὀριστὴ πρέπει νὰ τὸ δείξει λέγοντας συγχρόνως τὸ ὄνομά του.

— Δάσκαλος. Ἦταν δύσκολο νὰ ἀναγνωρίσετε τοὺς συμμαθητὲς σας;

— Ὁχι.

— Ἐέρετε κανένα τρόπο πού θὰ σᾶς βοηθήσει νὰ ἀναγνωρίσετε ἓνα συμμαθητὴ σας πού δὲν τὸν βλέπετε;

Γίνονται διάφορες προτάσεις ἀπὸ τὰ παιδιά.

— Δάσκαλος. Μποροῦμε νὰ κάνομε ἓνα πείραμα καὶ νὰ δοκιμάσαμε: Ὑστερα ἀπὸ συζήτηση συμφωνοῦν νὰ κλείσουν ὅλοι τὰ μάτια τους καὶ ἐκεῖνος πού θὰ τὸν ἀγγίξει ὁ δάσκαλος νὰ πει μερικὲς λέξεις. Οἱ ἄλλοι θὰ προσπαθήσουν νὰ τὸν κατονομάσουν.

— Δάσκαλος. Εἶναι λοιπὸν δυνατό νὰ βροῦμε ποιὸς ἐμίλησε μόνον ἀπὸ τὴ φωνή του, χωρὶς νὰ τὸν βλέπομε;

— Ναι.

— Τί μᾶς μᾶς βοήθησε νὰ τὸν ἀναγνωρίσαμε;

— Ἡ φωνή του καὶ τὸ μέρος πού ἐρισχότανε.

— Τὸ θεωρεῖτε αὐτὸ καλὴ δοκιμὴ (πείραμα) γιὰ νὰ ἀναγνωρίσουμε ἐκεῖνον πού μίλησε μόνον ἀπὸ τὴ φωνή του, ὅ-

ταν ἔχομε κλειστὰ τὰ μάτια, ἢ μήπως θὰ ἦταν σωστότερο, ἂν δὲν ξέραμε πρὸς τὰ πού ἦταν;

— Βέβαια ἔτσι εἶναι καλύτερα.

— Τί νὰ κάνομε λοιπὸν;

— Νὰ μποῦμε σὲ κύκλο.

— Νὰ μποῦμε σὲ γραμμὴ.

— Χωρὶς νὰ τὸν δοῦμε νὰ φύγει κάποιος σὲ ἀρκετὴ ἀπόσταση καὶ ἀπὸ κεῖ νὰ μίληση.

Ὅλοι συμφωνοῦν καὶ ἀκολουθοῦν τὴν τελευταία αὐτὴ διαδικασία. Τὰ παιδιά δοκιμάζουν νὰ τὸν ἀναγνωρίσουν, ἀλλὰ κάνουν λάθος στὸ ὄνομα καὶ γενικότερα δυσκολεύονται.

— Γιατί δυσκολευτήκατε νὰ ἀναγνωρίσετε τὸ συμμαθητὴ σας;

— Γιατί οὔτε τὸν βλέπαμε οὔτε ξέραμε πού ἦταν.

β) Τῆς ἀπεικόνισης

— Ἄς βροῦμε τώρα παιδιά, καὶ ἄς σημειώσαμε στὸν πίνακα, τί μᾶς ἐβοήθησε νὰ ἀναγνωρίσαμε τὸ συμμαθητὴ σας κάθε φορὰ πού δοκιμάσαμε.

— Λοιπὸν, στὴν πρώτη - πρώτη φορὰ γιατί ἀναγνωρίσαμε τὸν καθένα εὐκολα;

— Γιατί τὸν βλέπαμε

— Ἄς τὸ σημειώσουμε ἔτσι

(ὁ δάσκαλος σύρει μιὰ γραμμὴ)

— Γιατί ἄλλο;

— Γιατί τὸν ἀκούαμε.

— Ἄς τὸ σημειώσουμε καὶ αὐτὸ (ὁ δάσκαλος τραβᾷ μιὰ δευτέρη γραμμὴ πάνω ἀπὸ τὴν πρώτη).

— Γιατί ἄλλο;

— Γιατί ξέραμε πού ἦταν (καὶ πάλι ὁ δάσκαλος τραβᾷ μιὰ τρίτη γραμμὴ).

— Τώρα ἄς θυμηθοῦμε τὴ δευτέρη φορὰ πού κλείσαμε τὰ μάτια τί μᾶς βοήθησε νὰ ἀναγνωρίσουμε τὸ συμμαθητὴ σας πού μίλησε.

— Τί μᾶς βοήθησε;

— Ἡ φωνή του.

— Ἄς τὸ σημειώσουμε. (ὁ δάσκαλος δίπλα στὴν πρώτη σειρά μὲ τὶς τρεῖς γραμμὲς σύρει μιὰν ἄλλη. Ἐξ ἄλλου πάλι ἀπὸ τὴν πρώτη σειρά μὲ τὶς τρεῖς

γραμμές δάζει τὸ Α καὶ στὴ δευτέρη τὸ Β).

— Τίποτε ἄλλο;

— Ξέραμε τὴ θέση του.

— "Ἄς τὸ σημειώσουμε κι' αὐτὸ (σύρει δευτέρη γραμμὴ).

— Τίποτε ἄλλο;

— Καλά. Νὰ θυμηθοῦμε τώρα τὴν τρίτη δοκιμὴ. Τότε πού ὁ συμμαθητὴς σας ἔφυγε χωρὶς νὰ τὸ δοῦμε.

— Τί μᾶς βοήθησε νὰ τὸν ἀναγνωρίσουμε.

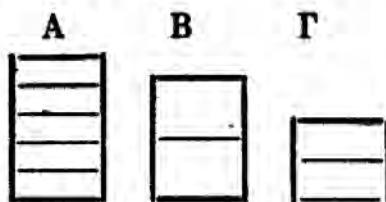
— Μόνο ἡ φωνή του.

— Καλά, ἄς τὸ σημειώσουμε (ὁ δάσκαλος δίπλα ἀπὸ τὴ δευτέρη σειρά κάνει μιὰ γραμμὴ).

— Τίποτε ἄλλο;

— "Ὀχι.

— Αὐτὸ πού κάναμε μὲ γραμμὲς μπορούμε τώρα νὰ τὸ φιάξουμε καὶ μὲ σπιτάκια. Νὰ ἴσται.

— Γιὰ κοιτάξετε τώρα αὐτὲς τὲς παραστάσεις πού ἔχομε φιάξει στὸν πίνακα καὶ πῆτε μου σὲ ποιά ἀπὸ τὲς τρεῖς δοκιμὲς ἦταν εὐκολότερο νὰ ἀναγνωρίσουμε τὸ συμμαθητὴ σας;

— Στὴν πρώτη.

— Γιατί;

— Γιατί γνωρίζαμε περισσότερα πράγματα γι' αὐτόν. Τὸν βλέπαμε, τὸν ἀκούαμε καὶ ξέραμε τὴ θέση του.

— Πότε δυσκολευτήκαμε πιὸ πολύ;

— Τὴν τρίτη φορά, πού μόνο τὴ φωνή του ἀκούαμε.

γ) Τῶν νοητικῶν ἐνεργημάτων

— "Ὅσοι, λοιπόν, ὄσο περισσότερα πράγματα ξέραμε γιὰ ἓνα ζήτημα, τόσο καλύτερα τὸ γνωρίζουμε (καὶ τόσο εὐκολότερα τὸ ἀναγνωρίζουμε).

ε ('Ὁ δάσκαλος γράφει τὴν παραπάνω γενίκευση στὸν πίνακα καὶ καλεῖ τὰ παιδιά νὰ τὴν ἀντιγράψουν. Μετὰ ἀφοῦ

καθαρίσει τὸν πίνακα, λέει στὰ παιδιά:

— "Ἄς μοῦ τὸ πει 'Ὁ... ἀπ' ἔξω. Καὶ ὁ... ὁ... ὁ... Αὐτὸ θέλω νὰ τὸ μάθετε ὅλοι ἀπ' ἔξω.

Μετὰ ἀπ' αὐτὸ προσθέτει.

— Αὐτὸ πού λέγαμε «πράγματα πού ξέραμε» τὴν ἐπιστημονικὴ γλώσσα τὰ λέγε «δεδομένα».

Καὶ σὲ ἐπιστῆμες ὅπως ἡ Φυσικὴ, ἡ Χημεία, ἡ Φυτολογία, ἡ Ζωολογία καὶ ἡ Βιολογία, «τὰ συμπεράσματά τους βασίζονται σχεδὸν πάντοτε πάνω σὲ δεδομένα».

(Ἡ δομὴ αὐτὴ «Στὲς φυσικὲς ἐπιστῆμες τὰ συμπεράσματα...» θὰ ἀποτελέσει τὴ δομὴ πού θὰ ἐπαναλαμβάνεται σὲ πολλὲς διδασκαλίες, γιὰ νὰ ἀποκτήσει νόημα καὶ νὰ κατανοηθεῖ ἀπὸ τὰ παιδιά).

4. Τὰ ἐρεθίσματα πού θὰ συμβάλουν στὴν ἐπίτευξη τῶν σκοπῶν τῆς διδασκαλίας.

Τὰ ἐρεθίσματα στὴν περίπτωσι αὐτὴ ἀνήκουν σὲ τρεῖς κατηγορίες. Ἐρεθίσματα ἀπὸ ἀντικείμενα καὶ πρόσωπα, ἀπὸ παραστάσεις καὶ ἀπεικονίσεις, καὶ ἀπὸ λέξεις.

Τὰ ἐρεθίσματα ἀπὸ παραστάσεις καὶ ἀπεικονίσεις πρέπει νὰ σχετίζονται ἄμεσα μ' ἐκεῖνα πού παριστάνουν γιὰ νὰ ἔχουν νόημα γιὰ τὰ παιδιά. Ὡς πρὸς τὰ ἐρεθίσματα - λέξεις, ἴσως ἡ ὅλη πορεία τῆς διδασκαλίας πού προτείνεται ἐδῶ, ἔχει σκοπὸ νὰ τὰ καταστήσει ἀποτελεσματικότερα.

5. Διεξαγωγή τῆς ἀξιολόγησις.

'Ερωτήσεις:

— "Ἐνα παιδί ἔλιωσε μέσα σ' ἓνα ποτήρι μὲ νερὸ ἄλατι καὶ μετὰ τὸ ἔβαλε στὸν ἥλιο γιὰ νὰ ἐξατμιστεῖ τὸ νερὸ καὶ νὰ δεῖ ἂν θὰ ὑπάρχει τότε στὸ ποτήρι ἄλατι. Πῶς τὸ λέμε αὐτὸ πού ἔκανε τὸ παιδί;

— Τί ζητοῦσε νὰ συγκεντρώσει τὸ παιδί αὐτό;

Παιχνίδια. α) «Βρες το καὶ παρ' το».

Ο ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΔΙΑΛΟΓΟΣ ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ ΣΤΗ ΣΥΝΕΡΓΑΖΟΜΕΝΗ ΤΑΞΗ

Του διδασκάλου κ. ΠΟΥΛΟΥΚΟΥ ΚΑΛΑΓΙΤΣΗ

Συχνά παρατηρούμε με αποκαρδίωση ηλικιωμένους ανθρώπους κι' έγγραμμάτους ακόμη, στις κοινωνικές τους σχέσεις και εκδηλώσεις ακόμη και σ' αυτή τη Βουλή των Ελλήνων, να μη μπορούν ν' αποτελειώσουν μια συζήτηση ήσυχα με εὐπρέπεια, γόνιμα και γενικά σύμφωνα με τους επιβαλλόμενους τρόπους και κανόνες του πολιτισμού και της εὐγένειας.

Ἐάν αποτελῆ ἀλήθεια τὸ ὑποστηριζόμενο, ὅτι ἡ ἐκπαίδευση μιᾶς χώρας εἶναι ὁ καθρέπτης τῆς κοινωνίας της, τότε ἡ ρίζα τοῦ κακοῦ πρέπει ἀναγκαστικά ν' ἀναζητηθῆ καὶ στὸ ἐκπαιδευτικό μας σύστημα, στοὺς τρόπους καὶ μεθόδους, ποὺ χρησιμοποιοῦν τὰ κάθε μορφῆς σχολεῖα μας, γιὰ τὴν καλλιέργεια τοῦ ἐλεύθερου λόγου καὶ τῆς πολιτισμένης συζήτησης.

Ἡ παραπάνω θλιβερὴ διαπίστωση μαρτυρεῖ καὶ ἐπιβεβαιώνει, ὅτι ὑπάρχει

γιὰ τὰ σχολεῖα μας, θέμα ἀγωγῆς τοῦ προφορικοῦ μας λόγου. Ὅτι δὲν ἀσκοῦνται τὰ παιδιὰ μας μὲ σύστημα καὶ τάξη στὸν πολιτισμένο τρόπο τῆς ἐλεύθερης συζήτησης, ἀπὸ τῆ μικρῆ τους ηλικία, ἀπὸ τὸ δημοτικὸ ἀκόμη σχολεῖο.

Πολλὲς ἀπὸ τίς ἀρχές τοῦ Νέου Σχολείου θρῖσκονται δυστυχῶς ἀκόμη στὸ θεωρητικὸ στάδιο, συζητοῦνται κι' ἀναγνωρίζονται ὡς ὀρθές, χωρὶς ὅμως νὰ ἐφαρμόζονται μὲ συνέπεια καὶ νὰ τηροῦνται μὲ θρησκευτικὴ εὐλάβεια, σὲ σχολικὴ πράξη.

Καὶ τὸ μὲν παλαιό. Ἐρβαρτιανὸ καλούμενο σχολεῖο, μὲ τὸ δεσμευτικὸ διάλογο, τὴν ἐρωταπόκριση, ἢ τὸν μονόλογο, ποὺ χρησιμοποιοῦσε, γιὰ τὴ μηχανικὴ ἀπομνημόνευση τῶν διδασκόμενων, δὲν κατόρθωνε νὰ καλλιεργῆ τὸν αὐτενεργὸ κι' ἐλεύθερο διάλογο, σὲν μέσο ἐρευνας, πνευματικῆς ἐπικοινωνίας καὶ ἀληθινῆς μορφώσεως.

(Στὸ παιγνίδι αὐτὸ ὑποβάλλονται ἐρωτήσεις εἴτε ἀπὸ τὸ Δάσκαλο εἴτε ἀπὸ ἄλλα παιδιὰ. Ἡ ἀπάντηση θρῖσκεται μὲ τίς ἐπιπρόσθετες ἐρωτήσεις ποὺ κάνουν οἱ ἐρωτώμενοι καὶ στίς ὁποῖες δίδονται ὁλοένα καὶ περισσότερα δεδομένα ἢ πληροφορίες ἀπὸ τὸ πρόσωπο ποὺ ρωτᾷ).

β) «Ἐχω ἓνα πραγματάκι ποὺ ἀρχίζει ἀπὸ ...».

(Τὸ παιγνίδι αὐτὸ παίζεται πολὺ συχνὰ ἀπὸ τὰ παιδιὰ καὶ συμβάλλει πάρα πολὺ - μαζὶ μὲ τὸ παραπάνω παιγνίδι - στὴν κατανόηση τῆς γενέσεως ποὺ ὀρίστηκε σὲν ἓνας ἀπὸ τοὺς στόχους τῆς διδασκαλίας).

Δραστηριότητες: Μετὰ ἀπὸ ἓνα τέτοιο παιγνίδι - ὅπως τὸ παραπάνω - ὁ δάσκαλος προκαλεῖ τὰ παιδιὰ νὰ σχημα-

τίσουν γραφικὲς παραστάσεις μὲ τὰ δεδομένα ποὺ εἶχαν στὰ διάφορα στάδια κατὰ τὴν προσπάθεια ποὺ ἔκαναν γιὰ νὰ λύσουν τὸ πρόβλημα - ζήτημα. Τὸ στάδιο αὐτὸ ἐργασίας προσφέρεται ἐπίσης γιὰ νὰ διευκρινιστοῦν ἀκόμη περισσότερο οἱ ἐννοεῖς «γραφικὲς παραστάσεις» καὶ «ζήτημα».

Σημείωση: Μετὰ τὸ «ΘΕΜΑ» Α' σὲν δευτέρη ἐνότητα θὰ ἀκολουθήσει ἡ διδασκαλία «ΘΕΜΑ» Β' ποὺ σὲν ἀντικείμενο της θὰ ἔχει ἡ σημασία ποὺ ἔχουν τὰ ὄργανα γιὰ τὴ δοκιμὴ καὶ τὸν πειραματισμό.

ὑπόδειξη: Ἡ ἀνάγνωση τοῦ διαγράμματος διδασκαλίας πρέπει νὰ γίνῃ σὲ ἀπόλυτη συσχέτιση μὲ τὸ θεωρητικὸ μέρος: «Μέρος Ι».

Γιατί εκεί παρατηρούσαμε το άνημέρο φαινόμενο, από το ένα μέρος το δάσκαλο να υποβάλει ο ίδιος πάντα, μια άτελειώτη, τυπική και έκνευριστική σειρά ερωτήσεων και από το άλλο μέρος το μαθητή να δίνει μια σειρά από ξηρές, συνήθως μονολεκτικές ή ολιγόλογες απαντήσεις.

Ο μαθητής δεν είχε την εσχέρεια και το δικαίωμα να ερωτήσει να αμφισβητήσει, να εκφράσει μια άπορία του, μια δική του γνώμη, να συζητήσει τέλος πάντων από μια διαφορετική άποψη το εξεταζόμενο θέμα.

Ενώ η φυσική και λογική θέση των πραγμάτων είναι να ερωτά εκείνος, που δεν γνωρίζει και να θέλει να πληροφορηθεί κάτι από τον γνωρίζοντα — στην προκειμένη περίπτωση ο μαθητής από το δάσκαλο — συνέβαινε εντελώς το αντίθετο.

Καμία πρωτοβουλία, αυτενέργεια και έσωτερική αγάπη για τη σχολική εργασία, δεν επέτρεπε ο τρόπος αυτός της εργασίας του παλαιού σχολείου.

Δεν καλλιεργούσε το πνεύμα της συνεργασίας και της όμοδικής ενέργειας. Εμάρανε και κατέπνιγε τη φυσική τάση του παιδιού να ερωτά, που άποταλεί το κίνητρο για κάθε μάθηση, αντί να την ένισχυει και να την εκμεταλλεύεται, για τους μορφωτικούς σκοπούς του σχολείου.

Η άρα του μαθήματος κατανατούσε σωστό φυσικό μαρτύριο. Δημιουργούσε έτσι με τον τρόπο αυτό της εργασίας το παλαιό σχολείο, για την κατοπινή ζωή, ανθρώπους άβουλους κι' άνικανούς να ενεργήσουν και να δράσουν χωρίς έξωτερική επέμβαση, βοήθεια ή καταναγκασμό.

Τό σημερινό σχολείο, με τό νέο πνεύμα του, μεταξύ των άλλων γενικών παιδαγωγικών αρχών και μορφών σχολικής εργασίας, που εφαρμόζει και που στηρίζονται στις δύο βασικές έπιστήμες, στη Βιολογία και Ψυχολογία, δίνει πρωταρχική σημασία και χρησιμοποιεί σαν κύριο όργανο της διδασκαλίας όλων των μαθημάτων τον έλεύθερο διάλογο, μεταξύ των μαθητών.

Τό νέο σχολείο, μετατοπίζει τό κέντρο του βάρους της διδασκαλίας, από τό δάσκαλο στο μαθητή.

Σέβεται την προσωπικότητα του μαθητού χωρίς να παραγνωρίζει τό σοβαρό ρόλο του δασκάλου, δίνει τό δικαίωμα στους συνεργαζόμενους στην τάξη μαθητές να επεξεργάζονται με καθοδηγητή τό δάσκαλο κάθε ζήτημα ή πρόβλημα που θα διδάσκονται, ακολουθώντας τό δρόμο της φυσικής μάθησης.

Ήτοι να παρατηρούν με σύστημα, να επεξεργάζονται και να έμβασθύνουν στα παρατηρούμενα με έλεύθερη συζήτηση και να χρησιμοποιούν και να εφαρμόζουν στην ζωή κάθε καινούρια τους γνώση.

Γνωρίζει τό νέο σχολείο ότι ο μαθητής μαθαίνει και κάνει μόνιμο κτήμα του, μόνο εκείνο για τό όποιο έχει καταβάλει άτομική προσπάθεια.

Δεν είναι πλέον οι μαθητές καταδικασμένοι στον δι' άκινήσιας μαρασμό, δεν βρίσκονται σε παθητική κατάσταση όταν διδάσκονται ή εξετάζονται, αλλά οι ίδιοι με τις οδηγίες του διδασκάλου των, κανονίζουν και προδιαγράφουν την πορεία της διδασκαλίας κι' αποτελούν τα δρώντα πρόσωπα αυτής.

Τοποθετούν αρχικά τό ζήτημα ή τό πρόβλημα, που έχουν επέλεξει να ερευνήσουν. Με την οδηγία του διδασκάλου καθορίζουν τό δρόμο, που θ' ακολουθήσουν, τα φυσικά και τεχνητά μέσα και όργανα που θα χρησιμοποιήσουν, τις πηγές και τα βιβλία που θα συμβουλευθούν, τον έλεγχο και την κριτική που θα κάμουν και τέλος τό τέρμα της όλης πορείας της διδασκαλίας, που θα διανύσουν.

Όλοι οι μαθητές και όχι μόνο ο δάσκαλος με τό δυνατότερα, πνευματικώς παιδιά, είναι οι εργαζόμενοι κι' ατενεργούντες μέσα σε εύχάριστη άτμόσφαιρα χαράς και δημιουργίας.

Η αίσιόδοξη και χαρούμενη αυτή άτμόσφαιρα γεννιέται από τη συνειδητή έλευθερία, από την κατανόηση των επιδιωκουμένων σκοπών, από τον τρόπο και τη φύση της όλης διδακτικής πορείας.

Τό τρίπτυχο έμβλημα κάτω από τό όποιο κινούνται και κατευθύνονται στο σχολικό τους έργο είναι: Έργασία — χαρά — μόρφωση.

Ίκανοποιείται έτσι ή βασική άπαιτηση του Ν. Σχολείου, που διατύπωσε ο μεγάλος Άμερικανός Παιδαγωγός Dewey τό διδάσκειν διά του πράττειν ήτοι τα παιδιά να διδάσκονται και να μαθαίνουν εργαζόμενα.

Όλη ή τάξη χωρισμένη σε ομάδες ή όλόκληρη ή τάξη σε μια συνεργαζόμενη ομάδα, λύνουν τα προβλήματα, που παρουσιάζονται στο δρόμο της καθημερινής εργασίας. Αναπτύσσουν έτσι τό όμαδικό πνεύμα και καταπολεμούν τα έγωιστικά και άτομικιστικά ένστικτα, από τα όποια τόσο υποφέραμε ήμεις οι Έλληνες, σαν φυλή.

Η συνεργαζόμενη τάξη για να εξετάσει, να ερευνήσει και να δώσει λύσεις στα διάφορα προβλήματα της καθημε-

·ικής διδασκαλίας χρησιμοποιεί σαν εκφραστικό μέσο τόν ελεύθερο διάλογο, την πολιτισμένη συζήτηση.

·Η συζήτηση στις μικρές τάξεις γίνεται πάντοτε εύκαιριακά με άφορη τὰ καθημερινὰ βιώματα, χωρίς προηγούμενη προετοιμασία από πηγές γνώσεων.

Στις μεγάλες τάξεις πρέπει να γίνεται κατόπιν προεργασίας και συγκεντρώσεως του απαραίτητου υλικού, από μελέτη βιβλίων της βιβλιοθήκης του σπιτιού ή του σχολείου των ή από παρατήρηση ενός προβλήματος, πειράματος, φαινομένου, ζώου ή φυτού στη φυσική τους κατάσταση και εάν είναι δυνατόν μέσα στο περιβάλλον που ζούν, στη βιοτική τους κοινότητα.

Τὰ προβλήματα, που μπαίνουν για παρατήρηση κι' έρευνα, εξετάζονται και συζητούνται με συστηματική και εξερευνητική συζήτηση από τους μαθητές της τάξεως, κάτω από την επίβλεψη του δασκάλου.

Κατά την συζήτηση είναι ελεύθεροι οι μαθητές να εκφράσουν τη γνώμη τους άβιαστα. Μπορούν να διατυπώνουν απορίες και να έρωτούν, για κάτι που δεν κατενόησαν καλά.

Είναι δυνατόν ένας μαθητής να παρουσιάσει τὸ συζητούμενο θέμα από διαφορετική άποψη, που δεν υπέπεσε στην αντίληψη τῶν συμμαθητῶν του ακόμη κι' αὐτοῦ τοῦ δασκάλου των.

·Η έκφερόμενη νέα γνώμη γίνεται δεκτή με χαρά κι' άμέσως στρέφεται η συζήτηση πρὸς τὴ νέα άποψη τοῦ προβλήματος. Μπορεί ένας μαθητής να έλέγη τὴ γνώμη ενός συμμαθητῆ του, ὡς έσφαλμένη, αλλά είναι υποχρεωμένος να υποστηρίξη τὴ δική του γνώμη με επιχειρήματα εύλογοφανή, λογικά, σοβαρά. "Αν πάλι τὰ επιχειρήματά του είναι άθάσιμα τότε οι συμμαθητές του θὰ τὸν έλέγξουν και θὰ τὸν κάνουν προσεκτικότερο, ὡστε άλλοτε να εξετάζη βαθύτερα και όχι επιπόλαια τὰ παρουσιαζόμενα προβλήματα.

Ζητοῦν με άνάταση τοῦ χεριοῦ από τὸ δάσκαλο ή τὸν διευθύνοντα τὴ συζήτηση μαθητῆ, να ὁμιλήσουν. Συζητοῦν με τάξη, προσέχουν τις έρωτήσεις κι' άπαντήσεις τους.

·Αναγνωρίζουν τις ὀρθές άπαντήσεις, αποκρούουν με τέχνη και εύγένεια τις έσφαλμένες και υπερασπίζονται με θάρρος, χωρίς πείσμα ὡς και έγωισμό, τὴν ὀρθή γνώμη τους. "Ετσι με τὸν ελεύθερο διάλογο, υπερνικούνται οι γλωσσικὲς άτέλειες τοῦ παιδιοῦ και υποβοηθεῖται η κοινωνική και ήθική άγωγή αὐτοῦ.

Κανένα εμπόδιο κατά τὴ συζήτηση

δεν μπαίνει στις σκέψεις των συζητητῶν οὔτε από τὸ δάσκαλο, οὔτε από άλλη αίτια.

·Υπάρχει μονάχα μιὰ άόρατη κι' άνεπαίθητη έσωτερική δέσμευση, που χωρίς να ὑψώνεται σα Σινικό τείχος στη σκέψη τῶν μαθητῶν, κατευθύνει τὴν ὄλη συζήτηση και δεν αφήνει να χάση τὴ σοβαρότητα και σπουδαιότητά τους.

·Η δέσμευση αὐτή δεν προέρχεται από έξωτερικά αίτια, ἀλλ' από τὴ λογική και τὴν ἀλήθεια τῶν εξεταζόμενων θεμάτων κι' από τους έσωτερικούς ψυχολογικούς νόμους τῆς τάξεως και τῆς καλῆς κοινωνικῆς συμπεριφορᾶς.

·Η μητρική γλώσσα γίνεται η συνειδητή γραμμή, ὄλης τῆς σχολικῆς εργασίας ή ὑπόγεια δεξιαμένη που με χιλίες διακλαδώσεις και ζωηρούς πίδακες, ποτίζει τὴν παιδική σκέψη και έκφραση.

·Η συζήτηση θέτει σὲ έντονη κίνηση τὴ σκέψη και τὴ διάνοηση τῶν μαθητῶν. ·Η ὁμιλία τῶν μαθητῶν είναι διάχυτη, όχι ὡς ὡς άσυνάρτητη και άκατάσχετη φλυαρία, ἀλλ' ὡς φυσική και άνετη συζήτηση, που άνεβαίνει αὐθόρμητα στα χείλη και πηγάζει από τὴ ζωντανή διδασκαλία.

Με τὸν ελεύθερο αὐτὸ διάλογο άναγκάζεται ὁ μαθητής να προσαρμόζη τὴν άτομική του σκέψη, στην ὁμαδική. Μά ὑποτάσσει τὴν έγωϊστική άτομική σκέψη του, στη γενική και περισσότερο πάντα λογική, ἀληθινή και ὠφέλιμη σκέψη τῶν πολλῶν.

Τὸ πρᾶγμα έχει ιδιαίτερη αξία για μᾶς τους Έλληνες.

·Εξουδετερώνεται έτσι σιγά·σιγά, ὁ φοβερὸς έγωϊσμός και άτομισμός τοῦ ρωμιοῦ, που αποτελεί τὴν αίτια κάθε κακοδαιμονίας τῆς Έλληνικῆς Κοινωνίας και διαμορφώνεται τὸ κοινωνικό πνεῦμα, που είναι απαραίτητο για τὴ συνεργασία στη μικρὴ μαθητική κοινότητα αλλά και για τὴν άρμονική συμβίωση στη μεγάλη κοινωνία τῶν ηλικιωμένων ανθρώπων, άργότερα.

Πολλές άρετές και άγαθές ιδιότητες εξασκοῦνται και δυναμώνουν με τὴν ελεύθερη συζήτηση, στην εργαζόμενη τάξη.

·Η ὑπομονή, η καρτερικότητα, η παρατηρητικότητα, τὸ δημιουργικό έρευνητικό πνεῦμα.

·Η μνήμη, η φαντασία, η συνδυαστική κι' αφαιρετική Ικανότητα τῶν μαθητῶν βρίσκονται σὲ συνεχῆ κίνηση και κατευθύνονται τις συζητήσεις σὲ ἀσφαλῆ, λογικά και έπωφελή συμπεράσματα.

·Εξασκοῦνται θαυμάσια, η τάξη, η ακρίβεια, η σταθερότητα, η σαφήνεια στην έκφραση τῶν σκέψεων τῶν μαθη-

τῷ και πλουτίζεται τὸ λεξιλόγιο και ἡ ἐκφραστική ἱκανότητα αὐτῶν.

Ἡ ἡσυχία, ἡ εὐγένεια, τὸ τάκτ και γενικά οἱ πολιτισμένοι τρόποι και κανόνες χαρακτηρίζουν τὴν ὄλη συζήτηση στὴ συνεργαζόμενη τάξη, τοῦ Νέου Σχολείου.

Ἄς μὴ ξεχνῶμε ὅτι τὸ Δημοτικό σχολεῖο εἶναι περισσότερο κέντρο ἀγωγῆς και λιγότερο τόπος μαθήσεως ξηρῶν γνώσεων. Ἡ συστηματική ἐρευνα τῶν πραγμάτων και ἡ ἐπεξεργασία τῶν, με ἐλεύθερη συζήτηση κρατοῦν συνεχῶς ζωηρόν και ἀδιάκοπον τὸ ἐνδιαφέρον τῶν μαθητῶν και συγκεντρωμένη πάντοτε τὴν προσοχή τῶν.

Εἶναι φυσικό με τὸν αὐτενεργό αὐτό τρόπο ἐργασίας ὁλόκληρος ὁ συναισθηματικός κόσμος τοῦ παιδιοῦ νὰ ἀναταράζεται νὰ βρίσκεται σὲ συνεχῆ διέγερση, νὰ ἀνέρχεται και νὰ ἐξευγενίζεται, με ἀμεση ἐπίδραση στὸ χαρακτήρα τοῦ παιδιοῦ, ὁ ὁποῖος με τὸ πέρασμα τοῦ χρόνου ἰσχυροποιεῖται και ἠθικοποιεῖται.

Ἐφαρμόζεται στὴν πράξη ἡ βασική ἀρχή τῆς ἐλεύθερης πνευματικῆς ἐργασίας, διατηρεῖται ἀμείωτη ἡ χαρά και τὸ θάρρος τοῦ παιδιοῦ.

Και ἀγωγή πού δὲν καλλιεργεῖ τὴν χαρά και τὸ θάρρος τοῦ παιδιοῦ, δὲν ἀξίζει ἕνα λεπτό. Ἔτσι δημιουργοῦμε στὰ παιδιά γνήσιο δημοκρατικό φρόνημα, με συναίσθηση τῶν πρὸς τὸ σύνολο και τὴν πατρίδα δικαιωμάτων και ὑποχρεώσεων.

Ἄλλως τε τὸ σημερινό δημοτικό σχολεῖο ἐπιδιώκει περισσότερο τὴ καλλιέργεια τῆς βουλήσεως και λιγότερο τῆς νοήσεως. Ἐχει χαρακτήρα περισσότερο βουλευσιαρχικό παρά νοσησιαρχικό. Εἶναι ἀδύνατο ὅμως χωρὶς μακρόχρονη ἀσκηση και καλλιέργεια νὰ μπορέσουν οἱ μαθητές νὰ κρατήσουν μιὰ συζήτηση στὰ πλαίσια, πού ἐπιβάλλεται.

Γι' αὐτὸ τὴ συζήτηση, θὰ τὴν διευθύνῃ ὁ ἴδιος ὁ δάσκαλος με μεγάλη ἀμεροληψία και τέχνη, θὰ δίνῃ με τὴ σειρά τὸ λόγο στὸν κάθε μαθητή, θὰ ἀφήνῃ τὰ παιδιά νὰ συζητοῦν ἐλεύθερα κι' ἂν ἡ συζήτηση πάρῃ λανθασμένη κατεύθυνση, θὰ φροντίζῃ με τέχνη νὰ τὴν ξαναφέρῃ στὴν κανονική τῆς τροχιά.

Ἄν πάλι τὰ παιδιά συναντήσουν μεγάλες κι' ἀπέραστες δυσκολίες και δὲν μποροῦν νὰ προχωρήσουν, τότε τὰ ὑποβοηθεῖ με διάφορες πλάγιες ἐρωτήσεις, ὥστε νὰ βροῦν μόνα τῶν τὴν ὀρθὴ ἀπάντηση.

Ὅταν ἕνα θέμα ἐρευνηθῇ πολὺπλευρα, ἐξαντληθῇ ἀπ' ὄλες τὶς ἀπόψεις τό-

τε, 2-3 μαθητές ἀνακεφαλαιῶνουν τὰ πορίσματα και βγάζουν τὶς περιλήψεις τοῦς.

Εἶναι δυνατόν ἀκόμη, ὅταν τὸ θέμα δὲν παρουσιάζει μεγάλη δυσκολία στὴν ἐπεξεργασία τοῦ, οἱ παραπάνω ἐνέργειες τοῦ δασκάλου νὰ γίνον ἀπὸ ἕνα καλὸ μαθητὴ κι' ἔχομε τότε νέα μορφή διδακτικῆς ἐργασίας, με τοῦς διευθύνοντες μαθητές.

Στὴν περίπτωση αὐτὴ ὁ δάσκαλος δὲν εἶναι ξεχωριστό πρόσωπο ἀπὸ τὴν τάξη, ἀλλὰ μεταβάλλεται σὲ ἕνα ἀκροατή, συζητητὴ και συνεργάτη τῆς συνεργαζόμενης τάξης.

Γιὰ νὰ μὴν ἐπιρεάζῃ με τὴ προσωπική του γνώμη, τὴ γνώμη τῶν συζητούντων μαθητῶν, ἀποφεύγει νὰ τὴν ἐκφράσῃ ἐκ τῶν προτέρων και μόνον ὅταν ἐξαιρετικές περιπτώσεις ἀπαιτοῦν τοῦτο. Πρέπει ἀκόμη νὰ ὑποβοηθῇ κατάλληλα τὸν διευθύνοντα τὴ συζήτηση μαθητὴ, διότι τὸ ἔργο αὐτὸ εἶναι πολὺ δύσκολο γιὰ ἕνα μαθητὴ, ἀφοῦ γιὰ τὸ δάσκαλο παρουσιάζει τόσες δυσκολίες και μόνο σὲ σπάνιες περιπτώσεις πρέπει νὰ γίνεταὶ χρήση αὐτῆς τῆς μορφῆς σχολικῆς ἐργασίας, γιὰ νὰ ἀντιλαμβάνωνται οἱ μαθητές, ὅτι ἡ ὄλη σχολικὴ ἐργασία εἶναι ἔργο δικό τοῦς και γίνεται ἀποκλειστικά γιὰ τὴ δικὴ τῆς ὠφέλεια.

Ὁ πάντοτε παρὼν στὴ συζήτηση διδάσκαλος, πρέπει νὰ προσέχῃ νὰ μὴ γίνεταὶ σύγχυση μεταξύ τῶν δικαιωμάτων και τῶν καθηκόντων αὐτῶν.

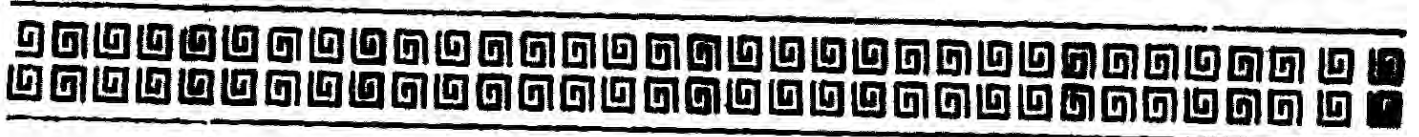
Ὁ σεβασμός τῆς γνώμης και τῶν δικαιωμάτων τῶν ἄλλων, πρέπει νὰ εἶναι ἡ ἄλλη ὀψη τῆς ἐλεύθερης συζήτησης.

Ἐξυμνοῦντες τὰ ἀγαθὰ ἀποτελέσματα τοῦ ἐλεύθερου διαλόγου στὴν συνεργαζόμενη τάξη, ὀφείλομε νὰ τονίσουμε και τὰ ὀλέθρια ἀποτελέσματα τῆς ἀδέσμευτης και ἀχαλίνωτης ἐλευθερίας, πού ἰσοδυναμεῖ με ἀναρχία.

Και με συνθήκες ἀναρχίας δὲν μπορεῖ νὰ γίνῃ καμιὰ ἀξιόλογη και σοβαρὴ σχολικὴ ἐργασία. Ὅχι αὐθαίρεσια και ἀσυνδοσία. Περιορισμός τῶν φυσικῶν ὀρμῶν και ἐπιθυμιῶν, ὀποταγή τῆς σκέψεως σὲ κάποιο Νόμο και ἠθικό σκοπό.

Συνειδητὴ πειθαρχία, σεμνότητα ἠθους, ἀλληλοσεβασμό και αὐτοκυριαρχία, πρέπει νὰ ἀποκτήσουν οἱ μαθητές.

Ἄν σὲ ἕνα ὀνομαζόμενο προοδευτικό σχολεῖο οἱ μαθητές ἀγνοοῦν τὴ στοιχειώδη καλὴ συμπεριφορά, ἂν κάποιος σπρώχνει τὸν πλαγινοῦ του χωρὶς νὰ ζητῇ συγγνώμην ἢ παίρνει κατὶ χωρὶς ἀδεία ἢ περιφρονεῖ και προσβάλλει τοῦς ἀδυνάτους ἢ αὐθαδιάζει στοῦς συμμαθητές

ΟΙ ΠΕΝΤΑΕΤΕΙΣ ΜΑΘΗΤΕΣ ΜΟΥ ΤΗΣ Α΄ ΤΑΞΗΣ

Τῆς διδασκαλίας ΜΑΡΓΑΡΙΤΑΣ ΚΑΤΖΗΣΤΑΜΟΥΔΟΥ

Κατὰ τὸ σχολικὸ ἔτος 1964-1965 ἐνεγράφησαν στὴν πρώτη τάξη τοῦ σχολείου μου ἔκτος ἀπὸ τὰ ἔχοντα τὴν κανονικὴ ἡλικία καὶ ἑπτὰ πενταετῆ. 4 ἄρρενες καὶ τρεῖς θήλειες.

Πρῶτη εἰκόνα, ὄλα δυστροποῦν καὶ ἀρνοῦνται νὰ ρθῶν στὸ σχολεῖο. Ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας τὰ φέρνουν οἱ μητέρες καὶ παραμένουν μέσα στὴν τάξη, ὥσπου νὰ προσαρμοσθοῦν. Τὰ τρία ἀπ' αὐτὰ παρακολουθοῦν μαθήματα ὕστερα ἀπὸ 15 ἡμέρες. Κλαῖνε μὲ σπαραγμὸ καὶ κρατιοῦνται σφιχτὰ ἀπὸ τὰ φορέματα τῆς μάνας ἢ τῆς γιαγιάς τους. Πουλιὰ ἄφτερα γυμνά καὶ ἀδύναμα, ἀνίκανα νὰ ξεφύγουν ἀκόμα ἀφοβα ἀπὸ τὴ ζεστὴ ἀγκαλιὰ τῆς μάνας τους.

Κλαῖνε στ' ἀλήθεια γιὰ τὴ δυστυχία τους. Εἶναι τόσο ὀδυνηρὸ καὶ συγκινητικὸ τὸ πέρασμα ἀπὸ τὴν ἐλεύθερη ζωὴ τοῦ σπιτιοῦ μὲ τὰ προσφιλεῖ πρόσωπα,

τοῦ κήπου μὲ τὰ ζῶα καὶ τὰ λουλούδια καὶ τοῦ παιχνιδιοῦ στὴ γειτονιά μὲ τὸ νερό, τὴν ἄμμο καὶ τὸ κουβαδάκι.

Δυστυχία γιὰτὶ μιὰ καινούρια ζωὴ τὰ περιμένει στὸ σχολεῖο μὲ ἀπαιτήσεις πολλὰς πρόωρες καὶ δυσανάλογες γιὰ τὴ ψυχοπνευματικὴ του σύσταση. Ὅταν τὰ βλέπω νάρχωνται καὶ νὰ κυττοῦν ἐρευνητικὰ νὰ συλλάθουν τὴ ψυχικὴ φυσιογνωμία τοῦ δασκάλου κλαίει ἡ ψυχὴ μου μαζί τους.

Ἀλήθεια τολμηρὸ τὸ χέρι, πού τολμᾷ σ' αὐτὴ τὴν ἡλικία νὰ σταματήσῃ ἀπότομα ἢ νὰ περιορίσῃ στὸ ἐλάχιστο ὄριο τὸ παιχνίδι τους ἀφαιρῶντας ὄλες τίς εὐχάριστες ὥρες πού δικαιοῦνται ἀπὸ τὴ φύση καὶ νὰ τὸ ἀντικαταστήσῃ μὲ ἐντατικὴ ἐργασία καὶ μὲ συγκέντρωση γύρω ἀπὸ ἓνα ἀνιαρὸ θέμα, πού τοῦ ἐπιβάλλομε πρὸς κατανόηση καὶ τελεία ἐκμάθηση.

Εἴκοσι τέσσερα χρόνια δασκάλα, αὐτὴ ἢ πίκρα ἐνσταλάζει μέσα μου κάθε Σεπτέμβριο.

Ἡ εἰκόνα αὐτὴ τῶν καταδίκων ἦταν καταφανὴς τὸν ἐφετεινὸ Σεπτέμβριο καὶ κατὰ πολὺ δραματικώτερη, γιὰτὶ τὰ παιδιὰ ἦταν μικρότερα.

Μεγάλῃ ἀδικία πού γίνεται εἰς βάρος τῆς σωματικῆς των ἱκμάδας, τῆς πνευματικῆς των εὐρωστίας καὶ τῆς ψυχικῆς των ἰσορροπίας. Γκρέμισμα τῆς ἀνεπίστρεπτης παιδικῆς εὐτυχίας. Βάζομε χέρι στὴ χρυσοῦ ἀνέμελη καὶ ἀφροντι ἐποχὴ τῆς παιδισύνης καὶ ὅσο μᾶς εἶναι δυνατὸ κόβομε τὸ νῆμα τῆς καὶ τὸ φαρμακῶνομε.

Δὲν προφταίνει νὰ τελειώσῃ ὁ ἀγῶνας των γιὰ τὴν κατάκτηση τοῦ βαθύσματος καὶ τῆς ὀμιλίας κι' ἓνας νέος ἀγῶνας, μιὰ καταδίκη μὲ δεμένα ἐπὶ 4-5 ὥρες τὰ χέρια καὶ ἀκίνητο ὄλο τὸ σῶμα τὰ περιμένει στὸ σχολεῖο, γιὰ νὰ προσλάβουν ὅ,τι χρειάζεται γιὰ τὴ ζωὴ. Λὲς καὶ ἡ ἐκμετάλλευση τοῦ ἐνός χρόνου, θὰ τοὺς προσφέρῃ τὸ μυστικὸ τῆς εὐτυχίας καὶ τὴν κατάκτηση τῆς ζωῆς. Κι' ὁ μὲν ἀγῶνας γιὰ τὸ βᾶδισμα

του, γονεῖς καὶ διδασκάλους του, τὸ σχολεῖο αὐτὸ δὲν λειτουργεῖ ὀρθὰ καὶ δὲν εἶναι ἄξιο τοῦ ὀνόματός του.

Τὸ νέο σχολεῖο μοιάζει μὲ μελισσοδόμῃ, πού δουλεύει μὲ τάξη καὶ σύστημα μέσα σὲ κυψέλη ἐργασίας. Δὲν ἐπιτρέπεται τεμπελιά κι' ἀναρχία.

Γενικὰ στὴν ἀγωγή δὲν ἐπιτρέπεται νὰ πέφτομε ὀυτε στὸν ἓνα πόλο, τὸν ἀπόλυτα αὐστηρὸ πού διατυπῶνει ἡ θεωρία τοῦ Γερμανοῦ φιλοσόφου Κάντ, ἢ ὀποία δὲν ἀναγνωρίζει στὸ παιδί καμία ἐλευθερία, ἀλλ' ὕποταγὴ ἀπόλυτη στοὺς κανόνες τῆς αὐστηρῆς Ἠθικῆς, τῶν ἠθικῶν κατηγοριῶν, ὀπως τίς ἀποκαλεῖ, ὀυτε καὶ στὸν ἄλλο πόλο τῆς ἀγωγῆς, τῆς ἀχαλίνωτης ἐλευθερίας, πού θεμελιῶνει ἡ θεωρία τοῦ Γάλλου φιλοσόφου Ρουσσῶ καὶ ἡ ὀποία παραδέχεται ὀτι πρέπει ν' ἀφήσομε ἐντελῶς ἐλεύθερο τὸ παιδί, ν' ἀναπτύξῃ μὲ τὴ φυσικὴ ἀγωγή, τίς ἀγνὲς δυνάμεις καὶ ἰδιότητες, πού περικλείει μέσα του, χωρὶς καμία ἐπέμβαση καὶ φραγμὸ ἐκ μέρους τῆς κοινωνίας.

και την ομιλία γίνεται στο υπαιθρο από το ίδιο με λίγη προσπάθεια και με βοήθεια από το περιβάλλον του αυθορμητώς και με αυτοθέληση. Άλλα ο νέος αγώνας του Σχολείου για μύριες κατακτήσεις, γίνεται δίχως τη θέλησή του βίαια τις περισσότερες φορές.

Οι μητέρες ζηλεύοντας ή μια την άλλη έφεραν όλες τα πενταετή παιδιά τους νομίζοντας πως αν κρατήσουν στο σπίτι ένα χρόνο ακόμα, πάει, τους ξεφυγε ή εύτυχια από τα παιδιά τους και πήγε σ' άλλα χέρια.

Όλα τα πενταετή είναι μικρά το δέμας. Τα κανονικά υπερτερούν κατά πολύ, γιατί η διαφορά της ηλικίας είναι μεγάλη των μόν από τα δέ. Τα δυο άκρα κατά το έν λόγω έτος απέιχαν 16 μήνες. Πολύ μεγάλο χρονικό διάστημα για την παιδική ηλικία. Δεν είναι οι ώριμοι που έχουν μάξιμουμ της τελειώσεως των και δέχονται έξ ίσου οποιοσδήποτε επίδρασεις έστω και με διαφορά ηλικίας 30 έτων και δεν διαφέρουν κατά πολύ μεταξύ τους.

Τα μικρά εξελίσσονται άλματωδώς και η επίδραση του ένός μηνός ακόμη γίνεται αισθητή στην πνευματική και σωματική τους ανάπτυξη.

Έκ των δύο άκρων στην Αη τα μεγαλύτερα έχουν αρκετή τελείωση σ' ώριμες δεξιότητες, ένω τα τελευταία ύστερούν κατά πολύ και δεν μπορούν να συγχρωτισθούν και να συμβαδίσουν με τους πρώτους, γιατί αυτοί είναι ήδη σχηματισμένοι και περισσότερο ώριμοι. Δεν μπορούν να υπερηδηθούν τα ίδια εμπόδια και ν' ανεθούν τον ίδιο άνήφορο. Η τάξη παρουσίασε μεγάλη ανομοιομορφία. Ακόμη και οι προικισμένοι με πνευματικότητα πενταετείς ήταν οι μεϊννεκτούντες μπροστά στους μεγαλύτερους την ηλικία. Ήταν οι ούραγοι και ίσως θά είναι σ' όλα τα έτη της φοιτήσεως των γιατί λόγω της ηλικίας των δεν θά είναι ικανοί να παρακολουθήσουν άνετα την ανώτερη της πνευματικότηός των ύλη η αν θά παρακολουθούν θά κουράζονται καταβάλλοντας υπεράνθρωπες προσπάθειες, γιατί ανεβαίνοντας στις τάξεις γίνεται διαχωρισμός των μαθημάτων και χρειάζεται κρίση λογική και διάφορες άλλες ικανότητες για να διεισδύουν στο καθετί.

Ένω αντίθετα αν καθυστερούσαν ένα χρόνο στο σπίτι θά εύρισκαν τη θέση που τους ανήκει μέσα στα συνομήλικα ανάλογα με την προίκα της φύσεως και ανάλογα με την ώριμανση που έγινε φυσικά μέσα στον έγκέφαλό του. Αυτοί δεν θά πρωτεύουν ίσως ποτέ και θ' απο-

κλήσουν ένα κομπλέε, κατωτερότης, που θ' αναπτύσσεται περισσότερο με την πάροδο των χρόνων στις τάξεις του Δημοτικού. Δεν θά αισθανθούν ποτέ τη χαρά της Ικανοποιήσεως, για την πρόδός τους, γιατί στην τάξη θά πρωτεύουν άλλοι. Τα έργα των και η απόδοσή των θά είναι πάντοτε κατώτερη άλλων φοιτώντων στην ίδια τάξη.

Όπως είναι μονογενή τα περισσότερα και μεγαλωμένα στο στενό περιβάλλον χωρίς αδέρφια και χωρίς τη συντροφιά των όμηλικων, γιατί δεν πρόφτασαν ακόμα να πετάξουν μακρότερα από τον αυλόγυρο του σπιτιού των για να βρουν όμηγυρη στα μέτρα τους είναι ακόμη άκοινωνητα. Δεν έχουν συναίσθηση του καθήκοντος προς τους άλλους.

Τα βλέμματα σηκώνουν με φοβία γύρω τους και με δυσπιστία. Ο Νικάκης όταν τον καλώ να βγῆ έξω για μάθημα μου λέει «είμαι κουρασμένος». Ο Μανώλης όταν τον μαλώνω που δεν έγραψε μου λέει «ήθελα να παίξω». Η Βασούλα όταν τη ρωτώ κάτι μου άπαντά με νοήματα των άθών ματιών της και του κεφαλιού της. Τ' άγόρια όταν τους μιλώ μ' άντιστέκονται και μου άντιμιλούν και όταν κάνω να τ' άγγίξω μου πιάνουν το χέρι και με άπειλουν. Κι' έγώ με θλίψη για τη στέρηση της εύτυχίας των παρακολουθώ τις δικαιολογημένες άντιδράσεις τους.

Πέρασε ο χρόνος και δεν μπορούν να προσαρμοστούν και να νοιώσουν πως βρϊσκονται σε κοινωνία και πρέπει να ύποταχθούν και να σεβωνται τα δικαιώματα των άλλων και την τάξη γενικά. Άλλοτε πάλι σαν έλαφάκια που τα κυνηγούν φοβισμένα κάθονται δειλά και ντροπαλά, νηπιασμός μ' όλη τη σημασία της λέξεως. Σ' όλα τους παιχνιδάρικα και χαδιάρικα. Η μανούλα τους σε κάθε διάλειμμα τα περιμένει έξω να τα περιποιηθῆ σε όλες τους τις άνάγκες γιατί είναι άνίκανα. Δεν έχουν λύσει τα άναγκαιούτα τους προβλήματα. Τα χεράκια τους λεπτοκαμωμένα κι' άδέξια άνίκανα να πιάσουν και το μολυβδοκόνδυλο είναι δυσκίνητα σ' όλα. Άργούν να βγάλουν τετράδιο, μολύβι η να τα βάλουν στην κασετίνα τους. Τελευταία στην τάξη απέκτησαν τη δεξιότητα της γραφής κι' εξακολουθούν να είναι τα τελευταία στην ταχύτητα.

Τα τρία μάλιστα έχουν μεγάλην δυσχέρειαν στη γραφή. Έτσι δυσχεραίνουν παντού την εργασία της κανονικής τάξεως.

Ο παραστατικός τους κόσμος φτωχός σ' όλα τα θέματα που έγγιζομε για

επεξεργασία, είτε προσευχή είναι είτε ανακοίνωση από τη γύρω ζωή, είτε άλλο τι για κάποιο αντικείμενο. Μά και τόν υπάρχουντα παραστατικό κόσμο δεν δύναται να τόν εξωτερικεύσουν. Το λεξιλόγιό τους φτωχό κι' αυτό.

Στις ανακοινώσεις τους είναι λιτοί και oligόλογοι. Οι διηγήσεις τους κατώτερες των άλλων. Μονολεκτικές οι απαντήσεις τους. Χαδιάρικες οι απαντήσεις τους και στο πιδ σοβαρό θέμα της όμιλίας μας αν ήθελε αναφυή τέτοιο. 1—2 διηγούνται, άλλοι παθητικώς έκτελούν και δέχονται το καθετί, χωρίς να λαμβάνουν μέρος στη συζήτηση.

Ακόμα και τα φωνητικά τους δρῶνα αδιάπλαστα κι' ανώριμα. Δεν έχουν ακόμη τραχυνθή.

Πρέπει νάχης ύπομονή μεγάλη για να πάρης κουθέντα. Νά πλησιάσης τό αὐτί σου στο στόμα τους για να διακρίνης τί λένε.

Είναι ύποδεέστερα στην αναλυτική εργασία όπου χρειάζεται τέτοια π.χ. Στην από μνήμης γραφή από τους 7 οι 4 άργησαν πολλά να γράψουν από μνήμης κι' εξακολουθούν οι δύο να μην μπορούν να ξεχωρίσουν γραπτώς καλά τις λέξεις. Κι' ενώ στους 27 προαχθέντες μόνον δύο δεν ξεχώρισαν καλώς και στο κανονικό ανάλογο χρονικό διάστημα τις λέξεις δηλ. δεν έχουν την Ικανότητα της αναλύσεως στην από μνήμης γραφή στους 7 πενταετείς δύο δεν έχουν αυτή την Ικανότητα, ήτοι στους κανονικούς τό ποσοστό είναι 7% στους πενταετείς τό ποσοστό ανέρχεται 28%.

Όμοίως στην από μνήμης άριθμηση άδυνατούν να μετρήσουν και να συλλάβουν άπ ό μνήμης τους άριθμούς σε δύο σκολους συνδυασμούς και οι 5—6 από τους 7 μετρούν με τά δάχτυλα. Επίσης δεν μπορούν να έκτελέσουν και να βρουν δύσκολες άριθμητικές σχέσεις, ύπερπηδήσεις, άλματα πολλαπλασιασμούς, διαιρέσεις.

Τόν μηχανισμό της άναγνώσεως τόν κατέκτησαν όλοι, γιατί η άνάγνωση είναι περισσότερο συγκεκριμένη από τ' άλλα μαθήματα, πού απαιτούν καταβολή μεγαλύτερης πνευματικής Ικανότητος και νοημοσύνης, ως άριθμοί, σύμβολα και άφηρημένες γενικά έννοιες.

Όμως κι' έδω στην άνάγνωση ύπάρχει καθυστέρηση και μάλιστα σε μεγάλο βαθμό έν σχέσει με τους κανονικούς. Οι 5 έκ τών πενταετών έχουν τό ήμισυ της άναγνωστικής εύχέρειας τών κανονικών και μάλιστα ό 5ος βρίσκεται στην τελευταία βαθμίδα, και μόνο δύο έκ τών κανονικών έχουν την ίδια άναγνωστική

εύχέρεια με τους πενταετείς κι' αυτό γιατί τούτοι έχουν κάπως έλλιπή νοημοσύνη. Ποιά είναι η αίτία;

Μεταχειρίστηκα την Ιδεοπτική μέθοδο. Σε όλους προσέφερα βοήθεια, και σε όλους έδωσα βοηθητικά άναγνωστικά. Γιατί καθυστέρησαν;

Γιατί εκάμφθησαν; και δεν απέδωσαν όσο έπρεπε; Ποιά η αίτία;

Η πνευματική ανωριμότης, γιατί οι ίνες του έγκεφάλου είναι αδιάπλαστες ή όμοίως τό αδιάπλαστο τών γλωσσικών του όργάνων;

Αφού κατενόησαν τόν μηχανισμό, γιατί καθυστέρησαν στην εύχέρεια;

Στους 7 πενταετείς οι τρεις έχουν καλώς και σχεδόν καλώς. Κι' έδω τό ποσοστό είναι μεγαλύτερο συγκρινόμενο με τους κανονικούς γιατί τό ήμισυ σχεδόν είναι κάτω του κανονικού.

Επίσης άπ' αυτούς δεν άρίστευσε κανείς ένω στους 26 κανονικούς άρίστευσαν 9 δηλ. τό έν τρίτο τό 33%.

Με την ίδια εργασία λοιπόν και μάλιστα με ύπερβολική προσπάθεια έκ μέρους της δασκάλας και τών γονέων γι' αυτούς και με πνευματικότητα κανονική καθυστερούν τών άλλων. Δεν έφτασαν στο σημείο πού έφτασαν οι άλλοι.

Όπως είπα και παραπάνω τους λείπει η προσοχή επί τό αυτό. Άδυνατούν να συγκεντρωθούν επί τό αυτό και επί πολύ, γιατί τό σώμα τους αδιάπλαστο όπως όπως είναι χρειάζεται κίνηση άένση και όχι άκίνησία. Τους ζητάμε προσήλωση επί πολύ στο ίδιο θέμα, ένω η ψυχή του και τό πνεύμα του είναι πεταλούδα πού πετά από στιγμή σε στιγμή τότε τό ένα πότε στο άλλο αντικείμενο ή γεγονός. Τά ένδιαφέροντά του γλυστοάνε σαν τις δλόχρυσες άκτίνες του ήλιου. Γρήγορα παίρνουν φωτιά μά και σβήνουν γρήγορα σαν τις άστραπές.

Επί πολύ μένει σ' όσα έχουν παιγνιώδη μορφή και χαρακτήρα. Μόνο τά παιχνίδια, η κίνηση και η άπασχόληση γύρω από τις άνάγκες του και τά ένδιαφέροντά του μπορούν να κρατήσουν ζύπνια την προσοχή του. Παιχνίδι και όλο παιχνίδι χρειάζεται για την κατάκτηση τών Ικανότητων, πού του χρειάζονται και γενικά για την άνάπτυξη του μυαλού του. Αυτό είναι η πρώτη καύσιμος ύλη στη φλόγα του πνεύματος.

Γιά τό σκοπό της έπιτυχίας μου και στους πενταετείς έπραγματοποίησα άκαιρες συγκεντρώσεις μητέρων όχι άπλώς για συνεννόηση αλλά προς παρακολούθηση της εργασίας μου στην άνά-

γνώση, στην αριθμητική σε όλα τα στάδια, ώστε να προσοικειωθούν με τη μέθοδο, να τη νοιώσουν και να βοηθήσουν τα παιδιά τους.

Τις μητέρες των πενταετών τις κάλεσα περισσότερες φορές κι' αυτές κατέβαλαν υπέρμετρες προσπάθειες, για να φτάσουν στο σημείο που έφτασαν.

Οι μητέρες όλες στις επισκέψεις τους στο σχολείο εξέφραζαν μετάνοια γιατί τα έφεραν σχολείο τόσο μικρά και ανέφεραν τις υπερβολικές τους προσπάθειες.

Έπειστράτευσα όλες τις πνευματικές και ψυχικές μου δυνάμεις, για να τα προσελκύσω ν' αγαπήσουν το σχολείο και τελικά να προσαρμοστούν και να κατακτήσουν το μηχανισμό της άναγνώσεως και της αριθμητικής ποδών τα σπουδαιότερα στην Αη τάξη.

Τό φυλακίζομε ένα χρόνο σαν κατάδικο λές και δεν έχει χρόνια ή ζωή! Και πρὸς τί;

"Έχω μία μαθήτρια που ήξερε ανάγνωση όταν ήρθε σχολείο. "Ε λοιπόν δεν βλέπω διαφορά ούτε στην αριθμητική ούτε στην από μνήμης γραφή και στην ορθογραφία ούτε στην έκφραση στην ελεύθερη έκθεση. Κατά ένα ελάχιστο μόνο στην ανάγνωστική ευχέρεια και τούτο γιατί είναι οικονομικώς εύποροι και διαθάζει βιβλία. Σε λίγο όμως διάστημα με τα μέσα που μεταχειρίζομαι θα εξισωθῆ με τους άλλους.

Δεν πηγαίνει χαμένος ο χρόνος που διαθέτομε για ύπνο.

Τό κερδίζει σε δύναμη πνευματική, σε φρεσκάδα σε χαρά σε σωματική Ικμάδα. Ο χρόνος που κερδίζει δεν αναπληροῖ τό κακό που του γίνεται στη στέρηση του παιχνιδιού της χαράς και του παίθρου.

Γενικά αν άπαρτίσωμε μία τάξη από παιδιά αυτής της ηλικίας τό επίπεδό της τό πνευματικό θα παρουσιάσει μεγάλη διαφορά έναντι των συνηθισμένων τάξεων.

Θάταν πολύ κατώτερο σε πνευματικότητα και ψυχικότητα. Κι άφοῦ είναι κατώτερη νοητικά και ανώριμη ψυχικά πρέπει να της δώσωμε τόν καιρό να ώριμάσει φυσικά και άβίαστα, για να δοθῆ ύστερα στην κατάκτηση. Δεν είναι παιχνίδι ή Αη τάξη είναι κατάκτηση που άπαιτεί υπερβολικές προσπάθειες από άδύναμο πλάσμα.

Για τα παιδιά αυτά θα πρέπει να δημιουργηθούν ειδικές τάξεις προπαρασκευαστικές ίσως, που ή ύλη σε ποσότητα και ποιότητα θα είναι ανάλογες με τό νοητικό επίπεδό τους.

Γενικά να διαρρυθμισθῆ τό αναλυτικό και ώρολόγιο πρόγραμμα των τάξεων αυτών γιατί οι φτερούγες των πενταετών δεν είναι δυνατές όσο των κανονικών.

Κι' ή τάξη να διαρρυθμισθῆ για νήπια περισσότερο. Τά θρανία ν' αντικατασταθούν με τραπεζάκια και καθίσματα. Νά έχη άφθονα έποπτικά και παιχνιώδη άτομικά μέσα ώστε τό κάθε παιδί ν' άσχολείται μ' αυτά. Τά παιδιά αυτά άξίζουν ιδιαίτερας μετχειρίσεως. Τό κυριώτερον, τό περιβάλλον να είναι ευχάριστον. Άγάπη και στοργή έκ μέρους των διδασκάλων περισσότερη για να πετύχουν στο δύσκολο αυτό έργο. Και νάναι παιδαγωγοί οι δασκάλοι. Τούτο για να μην άποστραφῆ τό σχολείο τό παιδί κι αντί κέρδος έπέλθη ζημία και καταστροφή στο πνεύμα του και στη ψυχή. Με τις παρούσες συνθήκες των σχολείων, που στεροῦνται παιχνιώδους μορφής, γιατί λείπουν τά κατάλληλα άτομικά μέσα ή έργασία δεν είναι για πενταετή.

"Έχει χαρές ή Αη τάξη και για τό δάσκαλο και για τό παιδί γιατί είναι όλο ανακαλύψεις κατακτήσεις νέες και χρήσιμες για όλη τη ζωή και Ικανές να προσδώσουν χαρά γαλήνη σαν οι μπόρες ξεσπάσουν και κλυδωνίζουν τό μικρό καράβι μας. Μην τις μεταβάλωμε λοιπόν σε λύπες αυτές τις χαρές στέλνοντάς το στο σχολείο άδιάπλαστο και άνώριμο για τέτοια υπερβολική προσπάθεια. Θα τα πάρη τό επόμενο έτος με αυτοθέληση. Γιατί άλλοιώς θα καταβληθῆ από την κοπιαστική πορεία, θα καμφθῆ και θα μειονεκτήση. "Ας μην υπερεκτιμώνται οι δυνάμεις τους, κι' άς μην βιαζόμαστε να τό κάνωμε σοφό, όταν έχη δυνάμεις και φλόγα από τη φύση θα φτάση εκεί που ποθοῦμε.

"Ο,τι χάνει σε χρόνο τό κερδίζει σε δύναμη πνευματική, σε χαρά και σε ψυχική Ικμάδα.

Μαργαρίτσα Χατζησταμούλου
Α' Δημοτικού Σχολείου Σάμου

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΑ ΕΓΚΛΗΜΑΤΑ ΓΟΝΕΩΝ

Του κ. ΤΖΕΛΗ ΝΙΚΟΛΑΟΥ διδασκάλου

Τὸν περασμένο μήνα παραβρέθηκα σ' ἓνα οικογενειακὸ τραπέζι στὰ Γιάννενα. Ἡ οικογένεια ἀποτελοῦνταν ἀπὸ τὸν πατέρα, τὴ μητέρα, ἓνα κοριτσάκι πέντε χρόνων κι ἓνα ἀγοράκι τριῶν καὶ μισοῦ χρόνων. Τὴν ὥρα πού τρώγαμε, ὁ μικρὸς ἔκλαψε, βλέποντας τὸ ποτήρι τοῦ κρασιοῦ. Γιά μιὰ στιγμή βλέπω τὸν πατέρα τοῦ παιδιοῦ νὰ προσφέρῃ ἓνα μισογεμισμένο ποτηράκι κρασί στοῦ γιό του, λέγοντας σ' ἐμένα: Ξέρετε γιατί κλαίγει; Θέλει κρασί. Τρόμαξα, πράγματι, μὲ τὴ χειρονομία τοῦ πατέρα καὶ μὲ τὰ λόγια του, πού τὰ εἶπε μὲ τὴ μεγαλύτερη ἀφέλεια τοῦ κόσμου. Ὡστόσο, μὲ μισὸ βλέμμα πρόσεξα τὸ νήπιο νὰ πίνῃ μ' εὐχαρίστηση τὸ κρασί (γλυκό, τῆς Ζίτσας).

Ὅπως τὰ φαντάσθηκα, ἔτσι καὶ μοῦ τὰ εἶπε ὁ πατέρας του, ὅταν, παρὰ τὴν ἐκτίμησή πού ἔτρεφα στοῦ πρόσωπό του, ἀναγκάστηκα νὰ ἐπέμβω καὶ ὅσο ἐπέτρεπε, φυσικά, ἡ εὐγένεια.

Ὁ μικρὸς Γεωργάκης δοκίμασε — ἀπὸ πατρικὴν ἀπερισκεψία! — γιὰ πρώτη φορά ἓνα ἡδύποτο μὲ τὸ χρῶμα τοῦ κρασιοῦ. Ἀργότερα — πατρικὸς, μητρικὸς ἐγωισμὸς ἐν ὀνόματι τῆς ἀρχοντιάς! — ξαναἤπιε ἡδύποτα εὐχάριστα καὶ μὲ τὸ χρόνο ἔφτασε στοῦ κρασί!!! Ἔτσι, τὸ παιδί καὶ μὲ τὴ βοήθεια τοῦ συνειρμοῦ τῶν παραστάσεων — συνείρει, δηλαδή, τὸ κρασί (ὕγρὸ χρῶμα), τὴν ἀπὸ αὐτὸ εὐχαρίστηση κατὰ τὴν πόσι καὶ τὸ ποτήρι, πού στὴν οικογένειά τους ἔχει πάντοτε τὸ ἴδιο χρῶμα, τὸ ἴδιο σχῆμα καὶ μέγεθος — συγκινεῖται καὶ μόνο μὲ τὴ θέα τοῦ ποτηριοῦ.

Ἡ συνήθεια εἶναι δευτέρη φύση κι ὁ χαριτωμένος μικρούλης οὔτε λίγο-οὔτε πολὺ προειδοάστηκε τώρα σ' ἓνα πεισματάρη οἰνοπότη, ἓναν τυραννίσκο γιὰ τοὺς γονεῖς του, γιὰ τὴν οικογένεια.

Θεωρῶ σκόπιμο νὰ κοινοποιήσω αὐτὰ καὶ τὰ πλέον πιθανὰ ὀλέθρια ἀποτελέσματα, γιατί εἶναι πολλοὶ — πάρα πολλοὶ οἱ ἀρχοντογονεῖς, πού κάνουν αὐτὴ τὴ χειρονομία στὰ παιδιὰ τους εἴτε μὲ ποτά, εἴτε μὲ καφέ, εἴτε καὶ μὲ ται-

γάρα, ἀκόμη. Δὲν θὰ ἐξετάσωμε, θέβαια, τὰ ἐπακόλουθα ἀπὸ Ὑγιεινῆς πλευρᾶς, διότι εἶναι τόσο γνωστά. Ἄλλωστε εἶναι καὶ θέμα ἀρμοδιότητος τῆς Ὑγιεινῆς. Ἡ θεώρηση, ὁμως, ἀπὸ ψυχολογικῆς ἀπόψεως εἶναι ἐπιβεβλημένη.

Δυνατὸ ὄπλο τοῦ μικροῦ γιὰ νὰ ἐπιτύχῃ ἐκεῖνο πού θέλει καὶ τοῦ τὸ ἀρνοῦνται οἱ δυνατώτεροί του (οἱ γονεῖς του, ἐν προκειμένῳ) εἶναι τὸ κλάμα. Ὁ χαριτωμένος μικρούλης, ὁ ἀκροβάτης, τὸ γουστόζικο πιθηκάκι γίνεται ἡ διαρκῆς σειρήνα συναγεραμῶν, ἡ ὁποία ἀναστατώνει, ἐκνευρίζει, λυπεῖ, ἀπογοητεύει καὶ θυμίζει στὴν οικογένεια, ὅτι εἶναι ὑποχρεωμένη σκλάβος (δοῦλος θὰ μπορούσε νὰ πῆ ἄλλος) στὴ θέλησί του. Ἡ θέλησί του νόμος!

Νὰ τὸ φοβερίσουν, νὰ τὸ τιμωρήσουν, νὰ τὸ δειρουν; Στὰ χαμένα θὰ πάει ὁ κόπος τους. Ὁ μικρὸς τὸ βιολί του: Θὰ ἐπιθυμῇ κρασί κι ὅταν θὰ θλέπη ἀνεκπλήρωτη τὴν ἐπιθυμία του, κι ὅταν θὰ ξέρῃ, ὅτι μὲ τὸ κλάμα (γιὰ νὰ μὴ σκάση τὸ παιδί ἀπ' τὰ κλάματα) θὰ ἐπιτύχῃ, θὰ κλαίγῃ, κλαίγοντας δὲ θὰ κερδίξῃ.

Μήπως θὰ μπορέσῃ τὸ παιδάκι νὰ σκεφθῇ γύρω ἀπ' τὰ ὀλέθρια ἀποτελέσματα τῆς οἰνοποσίας; Ἡ μήπως θὰ μποροῦν ν' ἀρνοῦνται οἱ γονεῖς, τὴ στιγμή πού θὰ κλαίγῃ τὸ παιδί γιὰ νὰ ἐπιτύχῃ αὐτὸ πού θέλει; Καὶ ὁ μικρούλης: ἢ θὰ γίνῃ (κατάντημα, λέγεται αὐτὸ) παθητικὰ οἰνοπότης (τὸ ζῦλο στραβώνει ἀπὸ μικρὸ δεντράκι) ἢ θὰ καταντήσῃ πεισματάρης, μελαγχολικός, κομπλεξικός, ἀρνητικὸς σὲ ἐκδηλώσεις εὐθυμίας, δύσκολος στοὺς συνανθρώπους του, πληγὴ γιὰ τοὺς γονεῖς του σ' ἀνταπόδοση τῆς πρώτης ἐκείνης «ἀθώας» χειρονομίας τοῦ... προοδευτικοῦ μαμπαμπᾶ ἢ τῆς... ἀρχοντοκυρίας μαμᾶς ἢ γιὰ τὴν ἐπίμονη ἀρνήσι ἐκπλήρωσεως τῆς ἐπιθυμίας του ἐκ μέρους τῶν γονέων του, ὅταν ἀργότερα καταλάβουν, ὅτι ἡ χειρονομία τους δὲν ἀπέχει πολὺ ἀπ' τὸ νὰ εἶναι ἐγκλημα γιὰ τὸ γιό τους. Τέτοια παιδιὰ σπίνια γίνονται καλοὶ κοινωνικοὶ ἄνθρωποι.

Έτσι, όταν κάποτε επισκέφθηκα το σπίτι ενός φίλου μου γιατρού, ο μικρός γιός του, φορώντας στολή και πανοπλία «κάου-μπου» με υποδέχθηκε με τη συνηθισμένη στους «κάου-μπου ζωώδη έκφραση «κχι...» (;) προτεινώντας ζιφός και πιστόλια. Όταν λίγο — ούτε πολύ μιμούνταν τους ζωώδικους ρόλους που υποχρεώνουν οι παραγωγοί στους ηθοποιούς να υποδύονται. Άλλά μήπως αυτός ο κύριος Έπιστήμονας γιατρός, ο «μαμάς» του κάου-μπου μικρού φέρθηκε καλλίτερα στο γιό του; Μάλιστα έδειχνε χαρούμενος για τη συμπεριφορά του γιού του, του «διαβολάκου του απαστου». Και με... καμάρι μοδίζει τις στολές και τις πανοπλίες του μικρού — όχι και λίγες! — που βρίσκονταν στην παιδική ντουλάπα, οά να μην είχε τίποτε άλλο πιο σπουδαίο να μου δείξη.

Στη συζήτησή μας μεύ είπε, πώς σκεπάζει να βοηθήση μερικούς φτωχούς μαθητάς. Άκουγα; φυσικά, τὰ λόγια του, αλλά από μέσα μου έλεγα: φρόντισε να μορφώσης τουλάχιστον τὸ γιό σου...

Άλλη φορά πάλι άκουσα μιὰ Μητέρα να λέγη στο μικρό παιδί της, που εκείνη τή στιγμή δέν ήθελε να φάγη τὸ ψωμί του: «καλά, μὴν τρώς τὸ ψωμάκι σου. Άδριο σὺν πᾶσι στο Σχολεῖο ὁ δάσκαλος θά σέ χτυπή και θά σέ ρίξη στα ποντικάρια». Τὸ αγοράκι εκείνο, ὅπως έμαθα, έχει ηλικία, που ἂν ήταν μεγαλύτερη κατά δύο μήνες θά πήγαινε στο Δημοτικό Σχολεῖο.

Τὸ παιδί αυτό, έπειτα από επαναλήψεις τῆς «μαμάς», ὅτι δηλαδή, «ἄδριο σὺν πᾶσι στο σχολεῖο θά... θά... κ. λ. π.» — και οἱ ἀδελφοὲς οἱ «μαμάδες» δὲ θγάζουν από τὸ στοματάκι τους τίς ἀντιπαιδαγωγικὲς φράσεις, που ἴδιως πρέπει νάποφεύγουν! — θά υλοποιηθῆ τίς έννοιες αυτές ὡς ἀληθινὲς και ὡς πραγματικότητες, που ὁπωδήποτε θά τοῦ συμβοῦν, μόλις «πατήση» στο Σχολεῖο. Άλλωστε δέν τὰ λέγει αὐτὰ ἕνας ἀνόητος ἄνθρωπος. Τὸ λέγει ἡ καλή και σοφή και παντοδύναμη «μαμάκα». Πᾶς μπορεί να μὴν εἶναι ἀλήθεια; Καπὸς, πᾶς καπὸς ὁ δάσκαλος δένει με τὴ βέργα — αὐτὴ ἡ «βέργα» συνδέθηκε τόσο στενά με τὴν πραγματικότητα τοῦ δασκάλου, ὅσο τὸ καρφί με τὸ πέταλο στο πόδι τοῦ ἀλόγου! — και ρίχνει στα ποντικάρια τὰ παδάκια. Άλλά ἐγὼ θ' ἀποφύγω αὐτὸν τὸν κίνδυνο. Άπαιδίστατα δὲ θά θελήσω να πάω σχολεῖο.

Κι ἐδὼ ἐδράζεται ἡ αἰτία τοῦ ὅτι βλέπουμε πολλοὺς γονεῖς να φέρνουν με

πολύ κόπο και φασαρίες και ἀπειλές — ἀκόμη και βέρνουν — τὰ παιδιὰ τους στο Σχολεῖο. Έδὼ ἐδράζεται ἡ αἰτία, ὅτι τὰ παιδιὰ τέτοιων γονέων καμπουριάζουν στο θρανίο από φόβο, ζαρωμένα, συνεσταλμένα, δειλά, ἀλαφροσκοκτα κι έχοντας τὴν ἐντύπωση, ὅτι, μόλις σηκώσουν τὸ σωματάκι τους και τὸ βλέμμα τους να ἱβοῦν τὸ δάσκαλο, ἀμέσως ὁ δάσκαλος θά... κἀνη αὐτό, που συνήθιζε να τοῦ λέγη ἡ «Μαμά» και που έχει πιστέψει και τὸ ἴδιο πλέον.

Γι αὐτό και στη δεύτερη διδακτικὴ ὥρα ὁ δάσκαλος βλέπει, πολλές φορές, τοὺς μισοὺς νεοφερμένους μαθητάς στην ἀθουσα διδασκαλίας, γιατί, δηλαδή, τὰ φοβισμένα σπουργίτια τῶν ἀπερίσκεπτων γονέων βρήκαν τὴν εὐκαιρία στο διάλειμμα και ἐτό «σκασαν», να γλυτώσουν ἀπ' τὸ... ξύλο και τὰ ποντικάρια (!!!). Έδὼ ἐδράζεται ἡ αἰτία τοῦ μύθου — πραγματικότητας.

Ένα αγοράκι, που οἱ γονεῖς του τὸ φοβέριζαν «για να κάθεται ἤσυχο και για να τρώγη ὅλο τὸ ψωμάκι του» με τοὺς χωροφύλακες, με τὸ «ελοῦσμος» και με τὴν... ἀγριότητα τοῦ δασκάλου, πήγε στο Σχολεῖο, όταν ἤρθε ὁ καιρός του. Ἡ ἀλήθεια εἶναι, ὅτι τὴ φεραν οἱ γονεῖς του με τὸ ζόρι, χωμένο, κυριολεκτικά, στο θρανίο του, μόλις με τὸ χτύπημα τοῦ κουδουνιοῦ τῆς τελευταίας ὥρας ρώτησε τὸ τάλμησε (!!!) μιὰ τέτοια τάλμη — τὸ δάσκαλο: Κύριε, ἡ μαμά μου μου εἶπε, ὅτι ὁ δάσκαλος δένει τὰ παδάκια, που πηγαίνουν σχολεῖο; οεῖς πότε θά μας δείρτες;

Πλήρη, δηλαδή, διαστρέβλωση τῆς πραγματικότητας, κι αἰτίοι δέν εἶναι, οὔτε οἱ «ἄχτροι» τοῦ σκιτιοῦ, οὔτε τὸ «επεξοδρόμιο» εἶναι τὰ... ὡραία ἀποτελέσματα τῶν παιδαγωγικῶν ἐγκλημάτων τῶν γονέων τους.

Άγαπητὲ Συναδέλφε, οὐ ἀδούρθε ἱεροφάντη τοῦ Μεγαλῆσιου τῆς Ἑλλάδος, οὐ που φέρεις τὸ μεγαλύτερο θάρρος και τὴ μεγαλύτερη εὐθύνη τῆς Ἑλληνικῆς πραγματικότητας, τὸ ἔρω πᾶς κουράζεσαι. Άλλά δέν εἶσαι ὁ θεῖος ὁδηγητὴς τῶν Ἑλληνοπαίδων μόνον. Πρέπει — ἡ μοῖρα σου ἄλλωστε εἶναι αὐτὴ! — μ' εὐχαρίστηση ν' ἀναλάβης και τὴν εὐθύνη τῆς διαφώτισεως τῶν γονέων τῶν μαθητῶν σου, γιατί θά σοῦ εἶναι πᾶς πιο δύσκολο να μορφώσης παιδιὰ, που πάνω τους ἐγκλημάτων οἱ γονεῖς τους ἐγκλήματα παιδαγωγικά, ἀπὸ ἀγνοια και ἀγραμματοσύνη.

ΤΖΕΛΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ
Διδάσκαλος

ΛΙΓΑ ΛΟΓΙΑ ΓΥΡΩ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Τοῦ διδ(λ)λου κ. ΝΙΚΟΛΑΟΥ Ι. ΛΥΧΝΑΡΟΠΟΥΛΟΥ

Μία ἀπὸ τὶς μεγαλύτερες διαφορὲς ποῦ ὑπάρχει ἀνάμεσα στὸ Ἀμερικανικὸ ἐκπαιδευτικὸ σύστημα καὶ στὰ ἐκπαιδευτικὰ συστήματα ἄλλων χωρῶν, εἶναι ὁ πολὺ περιορισμένος ρόλος ποῦ ἡ Κεντρικὴ (Ὁμοσπονδιακὴ) Κυβέρνηση παίξει, στὶς Η.Π.Α. Στὸ θέμα τῆς ἐκπαιδεύσεως ὑπάρχει μεγάλη ἀποκέντρωση. Οὐσιαστικὰ δὲν ὑπάρχει Ὑπουργεῖο Παιδείας τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν, ἀλλὰ ἓνα Γραφεῖο Ἐκπαιδεύσεως, τὸ ὁποῖο ἔδρευεῖ στὴν Οὐάσιγκτων καὶ τὸ ὁποῖο ἔχει συμβουλευτικὸ χαρακτήρα, καταρτίζει σχέδια ἐρεύνης, μελετᾷ τὰ ἐκπαιδευτικὰ προβλήματα καὶ συνάγει χρήσιμα συμπεράσματα.

Ἡ εὐθύνη γιὰ τὰ σχολεῖα ἀνατίθεται στὶς Πολιτείες, οἱ ὁποῖες, μὲ τὴ σειρά τους μεταβιβάζουν μέρος αὐτῆς τῆς εὐθύνης στὶς τοπικὲς σχολικὲς περιφέρειες.

Αὐτὲς ποικίλουν στὸ μέγεθος: ἀπὸ ἐκείνες ποῦ διευθύνουν ἓνα μόνο σχολεῖο, σὲ ἐκείνες τὶς περιφέρειες μὲ τὶς χιλιάδες τῶν σπουδαστῶν.

Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐκπαιδευτικῶν περιφερειῶν εἶναι ἀνάλογος μὲ τὸ μέγεθος τῶν πόλεων καὶ μὲ τὸν ἀριθμὸ τῶν μαθητῶν. Σὲ μικρὲς πόλεις ὑπάρχει μὴ μόνον ἐκπαιδευτικὴ περιφέρεια, σὲ μεγάλες πόλεις δύο, τρεῖς ἢ καὶ περισσότερες. Σὲ κάθε περιφέρεια, ὅπως καὶ σὲ κάθε πολιτεία, ὑπάρχει ἓνα Συμβούλιο, τὰ μέλη τοῦ ὁποῖου συνήθως ἐκλέγονται ὑπὸ τῶν κατοίκων τῆς περιοχῆς.

Τὸ «Συμβούλιο» αὐτὸ εἶναι ὑπεύθυνο γιὰ τὸν καταρτισμὸ ἐκπαιδευτικῶν σχεδίων, γιὰ τὴν προπαρασκευὴ τοῦ τοπικοῦ προϋπολογισμοῦ, τὴ μίσθωση βιβλιοθηκῶν, τὴν ἀνάγερση κτιρίων, τὴν προμήθεια σχολικῶν ὀργάνων καὶ γενικὰ γιὰ τὴν ἐπιθεώρηση τῶν σχολείων.

Τὰ συμβούλια ἀπασχολοῦν ὡς τὸν ἐκτελεστικὸν τὸν ἀντιπρόσωπο, ἓνα Ἐπιθεωρητὴ τῶν Σχολείων.

Ἀλλὰ καὶ οἱ γονεῖς καὶ κηδεμόνες τῶν μαθητῶν, ὑπὸ τὴν ἰδιότητά τους ὡς μελῶν Συλλόγων Γονέων καὶ

Διδασκάλων, σὲ τακτικὲς συνεδριάσεις συζητοῦν καὶ ἐπιλύουν πολλὰ ἐκπαιδευτικὰ προβλήματα.

Στὶς Η.Π.Α. ἡ ἐκπαίδευση διαιρεῖται στὴν Στοιχειώδη, τὴ Μέση καὶ τὴν Ἀνωτέρα.

Ἡ στοιχειώδης ἐκπαίδευση περιλαμβάνει 6 τάξεις καὶ ἀκολουθεῖται ἀπὸ τὴν μέση ἐκπαίδευση μὲ 3 ἔτη κατωτέρου Γυμνασίου (εἶδος δικοῦ μας Γυμνασίου) καὶ 3 ἔτη Ἀνωτέρου Γυμνασίου (εἶδος δικοῦ μας Λυκείου), ἢ 2 ἔτη κατωτέρου καὶ 4 ἔτη Ἀνωτέρου Γυμνασίου.

Σὲ μερικὲς σχολικὲς περιφέρειες μπορεῖ νὰ παρατηρηθῇ ἡ ἑξῆς διαίρεση: Ὀκτῶ ἔτη στοιχειώδους καὶ 4 ἔτη μέσης ἐκπαιδεύσεως.

Τὰ παιδιά πηγαίνουν στὸ Δημοτικὸ Σχολεῖο, ὅταν συμπληρώσουν τὸ 6ο ἔτος τῆς ἡλικίας τους.

Τὰ πρῶτα 12 ἔτη τῆς ἐκπαιδεύσεως (στοιχειώδους καὶ μέσης) παρέχονται δωρεάν, εἰς ὅλα τὰ Ἀμερικανόπαιδα, ἀπὸ τὶς Πολιτείες. (Δωρεάν παρέχονται καὶ ὅλα τὰ σχολικὰ βιβλία). Ἐκτὸς ὅμως ἀπὸ τὰ δημόσια σχολεῖα, μὲ τὴν δωρεάν ἐκπαίδευση, ὑπάρχουν καὶ ἰδιωτικὰ καθὼς καὶ ὑπὸ τὸν ἑλεγχὸ τῆς Ἐκκλησίας σχολεῖα.

Ἡ ἐκπαίδευση εἶναι ὑποχρεωτικὴ στὶς περισσότερες πολιτείες μέχρι τὸ 16ο ἔτος καὶ σὲ μερικὲς ἄλλες μέχρι τὸ 18ο ἔτος τῆς ἡλικίας.

Περίπου οἱ μισοὶ ἐκ τῶν ἀποφοίτων τοῦ Γυμνασίου ἀκολουθοῦν τὴν ἀνώτερη ἐκπαίδευση, ἡ ὁποία δὲν εἶναι ἐντελῶς δωρεάν. Εἰς τὰ ἀνώτερα ἰδρύματα ὅμως, μόνον τὸ ἓνα τέταρτο τῶν ἐσόδων προέρχονται ἀπὸ τοὺς σπουδαστῆς. Τὰ ὑπόλοιπα τρία τέταρτα προέρχονται ἀπὸ συνεισφορὰς τῶν κυβερνήσεων (Τοπικῶν καὶ Ὁμοσπονδιακῆς), βιομηχανιῶν, ἰδρυμάτων κτ' ἀτόμων.

Στὰ Πανεπιστήμια δὲν φοιτοῦν μόνον σπουδαστῆς ἀλλὰ καὶ ἐπιστήμονες, ἀπὸ διάφορους κλάδους, οἱ ὁποῖοι ἐνδιαφέρονται νὰ εὑρίσκουν τὶς γνώσεις τους

καί νά ἐξελιχθούν περισσότερο. Πολλοί εἶναι οἱ διδάσκαλοι, οἱ ὁποῖοι μετὰ ἀπό τήν ἡμερήσια σχολική τους ἐργασία, παρακολουθοῦν νυκτερινά πανεπιστημιακά μαθήματα, παίρνουν ἀνώτερα πτυχία καί ἐξελλίσσονται στόν κλάδο τους.

Στήν Ἀμερική δέν υπάρχουν φραγμοί στήν ἐπιστημονική ἐξέλιξη. Δέν υπάρχουν ὄρια ἡλικίας στίς μεταπτυχιακές ἐκπαδεύσεις. Μπορεῖ ὁ καθένας νά ἀνέλθῃ πολὺ ψηλά στόν κλάδο του, ἀρκεῖ νά ἔχη τήν ἀπαιτούμενη ὀρεξη καί ζήλο. Εἶναι π.χ. δυνατόν διδάσκαλος τῆς στοιχειώδους ἐκπαίδευσως νά ἐξελιχθῆ σέ καθηγητὴ Γυμνασίου ἢ καθηγητὴ Πανεπιστημίου μέσα σέ λίγα χρόνια.

Ἐκπληξή προκαλεῖ τὸ γεγονός, ὅτι οἱ πανεπιστημιακές αἰθουσες γεμίζουν ἀπὸ ἀρκετὰ ἡλικιωμένους ἀνθρώπους, ἀνθρώπους πολλές φορές μὲ ἄσπρα μαλλιά, οἱ ὁποῖοι καίγονται ἀπὸ ζήλο γιά γνώση, κι οἱ ὁποῖοι ἀφοῦ παραμερίσουν κάθε οἰκογενειακὴ φροντίδα κι ἀφοῦ ξεχάσουν κάθε σωματικὴ καί ψυχικὴ κούραση, πηγαίνουν νά ἀκούσουν καινούρια κι ἐνδιαφέροντα πράγματα, πού ἡ πρόοδος τῆς ἐπιστήμης τὰ ἐπιβάλλει.

Ὅταν ἐπισκεφθῆ κανεὶς ἓνα Ἀμερικανικὸ σχολεῖο ἐντύπωση τοῦ προξενεῖ τὸ διδακτήριο μὲ τὴν ὠραία ἀρχιτεκτονικὴ του, τὴν καλὴ ἐσωτερικὴ του διαρρύθμιση, τίς αἰθουσες οἱ ὁποῖες πληροῦν ὄλους τοὺς ὑγιεινοὺς καί παιδαγωγικούς ὄρους. Ἐσωτερικά ὁ κλιματισμὸς εἶναι τέλειος, οἱ αἰθουσες εὐρύχωρες, ὁ ἀριθμὸς τῶν μαθητῶν σχετικά μικρὸς κι ἡ ἐλευθερία στίς ὄλες κινήσεις τοῦ μαθητοῦ μεγάλη, καθ' ὅσον ὁ καθένας κατέχει τὸ ἀτομικὸ του τραπέζακι. Ἐντύπωση προξενεῖ ἐπίσης ἡ ὀργάνωση τῶν σχολείων.

Γιά τὴν διευθέτηση τοῦ κάθε τι πού ἀφορᾷ τὴν σχολικὴ ἐργασία καί τὴν ἐπιποτεία τοῦ προσωπικοῦ, ὑπάρχει ὁ Διευθυντὴς τοῦ σχολεῖου, ὁ ὁποῖος δέν ἀσχολεῖται καθόλου μὲ τὸ διδακτικὸ ἔργο.

Τὰ σχολεῖα εἶναι πολυθέσια, μὲ μεγάλο ἀριθμὸ διδασκόντων καί μαθητῶν. Ὑπάρχουν σχολεῖα εἰς τὰ ὁποῖα ὑπάρχει προσωπικὸ ἀπὸ 150 άτομα.

Στὰ σχολεῖα στοιχειώδους ἐκπαίδευσως ὁ ἀριθμὸς τῶν διδασκάλων συνήθως κυμαίνεται στούς 20—50.

Τὰ σχολεῖα διαθέτουν μεγάλο ἀριθμὸ ἐποπτικῶν ὀργάνων, ὀπως, χάρτες, προβολεῖς, κινηματογραφικὲς μηχανές, τηλεόραση.

Τὰ σχολικά βιβλία εἶναι ἀπὸ πάσης ἀπόψεως καλοφτεγμένα. Γιά κάθε μάθημα ὑπάρχει βιβλίον γιά τὸ μαθητὴ καί βιβλίον γιά τὸ διδάσκαλο. Εἰς τὸ δεύτερο δίδονται κατευθύνσεις γιά τὴν πορεία καί μέθοδο διδασκαλίας τοῦ μαθήματος.

Στὰ σχολεῖα στοιχειώδους καί μέσης ἐκπαίδευσως παρέχεται στοὺς μαθητὲς μεσημβρινὸ γεῦμα, σέ εἰδικὲς αἰθουσες, οἱ ὁποῖες ἐκτὸς ἀπὸ τὸ σκοπὸ τοῦ ἐστιατορίου, ἐξυπηρετοῦν κι ἄλλους σκοπούς: Χρησιμεύουν ὡς αἰθουσες διαλέξεων καί ὡς γυμναστήρια. Οἱ αἰθουσες αὐτές, οἱ ὁποῖες εἶναι ἐξοπλισμένες μὲ πτυσσόμενα καθίσματα καί τραπέζια εἶναι πάρα πολὺ χρήσιμες, φέρουν δὲ τὸ ὄνομα: δωματῖα πολλαπλῶν σκοπῶν.

Ὡς πρὸς τὰ διδασκόμενα μαθήματα ἔμφαση δίδεται στὴ γλῶσσα (Ἀμερικανικὴ) καί τὰ μαθηματικά, τὰ ὁποῖα διδάσκονται καθημερινά σ' ὄλα τὰ σχολεῖα.

Στίς κατώτερες τάξεις τοῦ Δημοτικοῦ Σχολεῖου τὸ πρόγραμμα προβλέπει τουλάχιστον 125 λεπτὰ τὴν ἐβδομάδα ἀριθμητικὴ καί 600 λεπτὰ γλῶσσα, στίς δὲ ἀνώτερες τάξεις τουλάχιστον 200 λεπτὰ τὴν ἐβδομάδα ἀριθμητικὴ καί 550 λεπτὰ γλῶσσα.

Ὡς πρὸς τὰ μαθηματικά, ἀπὸ δεκαετίας περίπου τὰ Ἀμερικανικὰ σχολεῖα ἔχουν ἐγκαταλείψει τὰ «παλαιὰ» καί διδάσκουν τὰ «μοντέρνα» μὲ ἀξιόλογα ἀποτελέσματα.

Τὰ σχολεῖα λειτουργοῦν μὲ ἡμιημερῆσιο πρόγραμμα.

Τὰ μαθήματα ἀρχίζουν στίς 8.30 τὸ πρωὶ καί διαρκοῦν μέχρι τίς 2 μ.μ. γιά τίς κατώτερες τάξεις καί μέχρι τίς 3.15 γιά τίς ἀνώτερες τάξεις τοῦ Δημοτικοῦ Σχολεῖου καί τὰ Γυμνάσια. Ἡ σχολικὴ ἐργασία εἶναι συνεχῆς μὲ μιὰ ἡμίωρη διακοπὴ τὸ μεσημέρι (12 ἡ ὥρα) γιά φαγητό.

Τὰ σχολεῖα ἐργάζονται 5 μέρες τὴν ἐβδομάδα (Δευτέρα ὡς Παρασκευὴ).

Οἱ μέθοδοι διδασκαλίας δέν διαφέρουν κατὰ πολὺ ἀπὸ τίς δικές μας.

Εἰς τὰ Ἀμερικανικὰ σχολεῖα γίνεται διαχωρισμὸς τῶν μαθητῶν σὲ τμήματα σύμφωνα μὲ τὴν ἀντιληπτικὴ τους ἱκανότητα, ὥστε ὑπάρχει στίς τάξεις ὁμοιογένεια ὀλικοῦ.

Εἰς πολλὰ σχολεῖα ὑπάρχουν εἰδικὸι διδάσκαλοι γιά τὰ καθυστερημένα κι ἀνώμαλα παιδιά, τὰ ὁποῖα διδάσκονται σὲ χωριστὲς τάξεις.

Οἱ Ἀμερικανοὶ παιδαγωγοὶ προσπαθοῦν νά συνδυάσουν τὴν θεωρητικὴ μὲ

Η ΑΥΤΟΑΓΩΓΗ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΑΙΔΙΚΗΝ ΗΛΙΚΙΑΝ

Τό παιδί εις τήν οικογένειαν

Τοῦ κ. ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ Μ. ΔΕΡΒΙΣΗ
Διδασκάλου Δημ. Σχολ. Ἀνατολῆς Περιφ Κοζάνης

Ἡ οικογένεια, ὡς γνωστόν, παίζει σπουδαῖον ρόλον εἰς τήν ὄλην σωματικήν καί πνευματικήν ἀνάπτυξιν τοῦ παιδιοῦ. Τό παιδί γεννᾶται καί ἐξελλίσσεται κατὰ τὰ ἕξ πρῶτα χρόνια του ἐντός τοῦ οικογενειακοῦ του περιβάλλοντος καί ὡς ἐκ τούτου ἐξαρτᾶται ἄμεσα ἀπ' αὐτό. Μέσα εἰς τὸ οικογενειακόν του περιβάλλον ἅμα τῇ γεννήσει του εὐρίσκονται τὰς πρῶτας περιποησεις τῶν γονέων του καί ἴδια τῆς μητρὸς του. Μέσα εἰς αὐτὸ ἐξελλίσσεται, ἀναπτύσσεται, διαμορφώνεται ὁ χαρακτήρ του ἀνάλογα, βεβαίως, πάντοτε μὲ τὴν ἐπιδεικνυομένην πρὸς αὐτὸ συμπεριφορὰν τῶν γονέων καί ἀδελφῶν του.

Βλέπομεν, λοιπόν, ὅτι τὸ οικογενειακόν περιβάλλον ἀσκεῖ μεγίστην ἐπίδρασιν ἐπ' αὐτοῦ. Ἄν τοῦτο εἶναι καλόν, θὰ γίνῃ καί τὸ παιδί χωρὶς ἀμφιβολίαν καλὸς ἄνθρωπος. Τό παιδί ὅταν βλέπῃ πῶς οἱ γονεῖς του καί λοιπὰ πρόσωπα τῆς οικογενείας του εἶναι καλοί, ἀσφαλῶς, θὰ ἀποκομίσῃ τὴν γνώμην ὅτι καί ὅλοι οἱ ἄνθρωποι εἶναι καλοί. Ἄν ὁμως οἱ γονεῖς του καί γενικά τὸ οικογενειακόν του περιβάλλον εἶναι αὐστηρόν, καί ὅταν βλέπῃ ὅτι διχόνοια ἐπικρατεῖ μέσα εἰς αὐτὸ δὲν ἀπομένει παρά καί αὐτὸ νὰ γίνῃ ὁμοίως, ἴσως δὲ καί χειρότερον καί τοῦτο, διότι ὁ χαρακτήρ του ἀντὶ νὰ λάθῃ τὴν ἀπαιτουμένην μὲν μορφωσὶν διεστραβλῶνεται, στραγγαλίζεται ἢ προσωπικότης του καί ἀποβαίνει ἐπικίνδυνον διὰ τὴν κοινωνίαν. Ἡ κακὴ ἀνατροφή καί συναναστροφή του τὸ ὠθεῖ εἰς τὸ νὰ γίνῃ κλέπτης, ψεύτης, ληστής, ἐγκληματίας καί ἐν γένει θανάσιμος ἐχθρὸς τῆς κοινωνίας, μέλος τῆς ὁποίας θὰ ἀποτελέσῃ βραδύτερον.

φωσὴ μὲ τὴν ἐπαγγελματικὴν κατάρτιση. Ἔτσι στὰ περισσότερα γυμνάσια οἱ μαθητὲς ἐκ τὸς ἀπὸ τὰ θεωρητικὰ μαθήματα, παίρνουν καί πρακτικὰς γνώσεις. Τὰ ἀγόρια διδάσκονται μηχανικὴ, ἠλεκτρολογία, ραδιοτεχνία, ξυλουργικὴ, τυπογραφία, τὰ δὲ κορίτσια μεγειρικὴ, κοπτικὴ — ραπτικὴ, νὰ γράφουν στὴ γραφομηχανή.

Γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτὸ ὑπάρχουν μέσα στὰ σχολεῖα ἄριστα ἐξοπλισμένα ἀνάλογα τμήματα.

Εἶναι πολλὰ τὰ σημεῖα γύρω ἀπὸ τὴν ἐκπαίδευσιν τῶν Ἠνωμ. Πολιτειῶν, πού θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ θίξῃ, ἀλλὰ τὰ ὅρια τοῦ χώρου ἴσως δὲν θὰ ἐπέτρεπαν μιὰ τέτοια ἐνέργεια. Ἀρκούμεστε προσωρινὰ στὰ ἀνωτέρω, μὲ τὴν ἐπιφύλαξιν νὰ παρουσιάσωμε περισσότερα σὲ δοθησόμενη εὐκαιρία.

Νικόλαος Ι. Λυχνάρπουλος
δημοδιδάσκαλος
μετεκπαιδευθεὶς στὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν καί στὶς Η.Π.Α. μὲ τὸ πρόγραμμα Fulbright (Φουλμπράϊτ)

Διὰ νὰ προλάβωμεν μάλιστα τὴν κακὴν αὐτὴν τάσιν τοῦ παιδιοῦ, τῆς ὁποίας κύριος συντελεστής καί ὑπεύθυνος εἶναι αὐτὴ ἡ οικογένειά του, εἶναι νὰ ἐπιστήσωμεν τὴν προσοχὴν τῶν γονέων του κρούοντες τὸν κώδωνα τοῦ κινδύνου, οἱ ὅποιοι λόγῳ ἀδιαφορίας ἢ τῆς ἀγραμματοσύνης τῶν κ.λ.π. τὸ ὀδηγοῦν, χωρὶς νὰ τὸ θέλουν βέβαια καί τοῦτο διότι δὲν τὸ ἀντιλαμβάνονται, εἰς τὸν κακὸν δρόμον, εἰς τὴν καταστροφὴν του καί ἔτσι τὸ ἔργον τῆς αὐτοαγωγῆς τοῦ παιδιοῦ οὐδὲν ἀναπτύσσεται, διότι ἡ παιδαγωγικὴ ἐνέργεια τῆς οικογενείας ἀδρανεῖ. Ἱερὸν καθήκον μας εἶναι νὰ ὑποδείξωμεν ἡμεῖς αὐτοὺς τὸν δρόμον τὸν σωστὸν, τῆς ἀρετῆς, διὰ διαφόρων μορφωτικῶν διαλέξεων, ὥστε νὰ ἐπιτε-

λήται καλῶς ἡ ἀνατροφή τοῦ τέκνου των καὶ ἡ ἐν γένει ὀρθὴ διαπαιδαγωγία τοῦ.

Τὸ παιδί ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον φέρει μεθ' ἑαυτοῦ προδιαθέσεις καὶ ἰκανότητας, τὰς ὁποίας ἐν ἀρχῇ ὀφείλει νὰ ἀναπτύξῃ τὸ ἀμεσον κοινωνικὸν του περιβάλλον, ἡ οἰκογένεια, τῆς ὁποίας τὸ ἔργον τῆς χρηστῆς ἀνατροφῆς αὐτοῦ θεωρεῖται τῷ ὄντι ἱερὸν, ἀναγκαϊότατον καὶ πρώτιστον καθῆκον.

Ὡς γνωστὸν, ἔργον τῆς οἰκογενείας εἶναι νὰ ἐτοιμάσῃ τὸ παιδί διὰ τὴν ζωὴν. Πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν δέον ὅπως κοπιήσασουν οἱ γονεῖς διὰ τὸ νεαρὸν βλαστάρι των διὰ τῆς ὑπομονῆς καὶ ἐπιμονῆς καὶ διὰ μέσου τῆς ἀγάπης, ἡ ὁποία συνδέει αὐτοὺς μετ' αὐτό, νὰ τὸ παιδαγωγήσουν, νὰ τὸ καλλιεργήσουν, νὰ τὸ κάμουν ἄνθρωπον. Εἶναι τῷ ὄντι δύσκολον τὸ ἔργον των, ἀλλὰ καὶ τὸ πῆλον θεάρεστον καὶ διὰ τοῦτο ἀπαιτοῦνται προσπάθειαι ἄοκνοι καὶ διῆ ἐνάρετοι.

Ὅλοι οἱ μεγάλοι παιδαγωγοὶ τῆς ἀνθρωπότητος, παλαιοὶ καὶ σύγχρονοι, τινίζουν τὴν μεγάλην σημασίαν, τὴν ὁποίαν ἔχει ἡ οἰκογένεια διὰ τοὺς λόγους ὅτι μέσα εἰς αὐτὴν τίθενται τὰ θεμέλια τοῦ χαρακτῆρος καὶ ὅτι μέσα εἰς αὐτὴν θὰ ἐκδηλωθῇ τὸ κοινωνικὸν συναίσθημα, τὸ ὁποῖον εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ κύρια συστατικὰ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως.

Ὅταν οἱ γονεῖς παρέχουν εἰς τὸ παιδί των αὐστηρὰν ἀγωγὴν, ἐνισχύουν τὸ συναίσθημα τῆς μειονεξίας, μειώνοντες οὕτω τὸ θάρρος καὶ τὴν αὐτοπεποίθησίν του καὶ κατὰ συνέπειαν δεσμεύουν κατὰ πολὺ τὴν αὐτενεργὸν δράσιν του καὶ τὴν περαιτέρω ὀρθὴν αὐτοαγωγὴν του.

Ἡ αὐστηρά, ἡ παραχαϊδεμένη, ἡ γκρινιάρικη καὶ ἡ φιλόδοξος ἀγωγή οὐδεμίαν θέσιν ἔχουν εἰς τὴν παιδαγωγικὴν ἐνεργεσίαν τῶν γονέων ἐπὶ τοῦ παιδιοῦ, διότι κάθε ἄλλο παρά μορφώνουν τὸ παιδί. Αὐτοὶ οἱ τρόποι ἀγωγῆς ἐλαττώνουν τὴν θέλησιν τοῦ παιδιοῦ, τὴν αὐτενεργεσίαν του καὶ ἐπομένως ἡ αὐτοαγωγή του οὐδόλως ἀναπτύσσεται καὶ ἐάν ἀναπτύσσεται θὰ εἶναι αὕτη πολὺ χαμηλοῦ βαθμοῦ.

Οἱ γονεῖς πρέπει νὰ φέρωνται μετ' ἐπιφροσύνην ἀγάπης πρὸς τὸ παιδί των καὶ νὰ τὸ βοηθοῦν παντοῦ καὶ πάντοτε εἰς τὰς διαφόρους ἀπασχολήσεις καὶ ὀρμηφυτοὺς κινήσεις του. Νὰ ἀφήνουν τὸ παιδί των ἐλεύθερον, νὰ παίξῃ, νὰ πηδᾷ, νὰ τρέξῃ ὅπως αὐτὸ θέλῃ, μόνον κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον θὰ τοῦ δώσουν τὸν ἀπαιτούμενον χρόνον νὰ αὐτενεργῇ καὶ νὰ καλλιεργῇ τὰς ἐμφύτους κλίσεις του.

Ὅσον εὐνοϊκαὶ καὶ ἐάν εἶναι ἡ συνθήκη τοῦ παιδιοῦ μέσα εἰς τὴν οἰκογένειαν, ἐν τούτοις πρέπει κατ' ἕσπον μεγαλώνει νὰ παραιτηθῇ αὐτῶν διὰ νὰ ἀποκτήσῃ ἐσωτερικὴν ἀσφάλειαν, αὐτοπεποίθησιν καὶ αὐτενεργεσίαν.

Ἡ χρονολογικὴ σειρά τῆς γεννήσεως ἀσκεῖ ἐξαιρετικὴν ἐπίδρασιν εἰς τὴν μὀρφωσιν τοῦ χαρακτῆρος τῶν παιδιοῦν. Ὁ μονογενής, ὁ πρωτότοκος, ὁ δευτερότοκος, ὁ ὑστερότοκος, ὁ μοναχογιός, ἡ μοναχοκόρη κλπ. ἀποκτοῦν ἰδιαίτερα γνώρισματὰ τοῦ χαρακτῆρος ἐξ αἰτίας αὐτῆς τῆς σειράς. Πάντως οἱ γονεῖς πρέπει νὰ μοιράζουν τὴν ἀγάπην των καὶ τὰ ἀγαθὰ τῆς οἰκογενείας των ἐξ Ἰσου εἰς ὅλα τὰ παιδιὰ των διὰ νὰ μὴ δημιουργηθῇ ἔχθρα καὶ ζήλεια μεταξὺ αὐτῶν πρὸς ἀποφυγὴν διεστραθλώσεως τοῦ χαρακτῆρος των.

Τὸ παιδί τῶν ἔξ πρώτων χρόνων ζῆ πάντοτε μέσα εἰς τὴν οἰκογένειάν του ἀσχολούμενον ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μετὰ διὰ ἄφορα παιγνίδια τῆς ἀρεσκείας του. Δὲν σκέπτεται τοῦτο συνειδητὰ καὶ αἱ σκέψεις του δὲν ἔχουν μίαν κάποιαν λογικὴν σειράν, διότι ἡ ψυχὴ του εἶναι πτωχὴ ἀπὸ ἐμπειρίας, ἐννοίας καὶ δεξιότητος καὶ κατ' ἀκολουθίαν στερεῖται καὶ αὐτῆς τῆς κριτικῆς ἰκανότητος. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον, ἀκριβῶς, τὸ παιδί δὲν ἔμπορεῖ μόνον του νὰ παιδαγωγηθῇ, ἀλλ' ἡ ἐπίδρασις τῆς ἀγωγῆς, τὴν ὁποίαν ὑφίσταται ἐκ μέρους τῆς οἰκογενείας, θεωρεῖται ἀναγκαῖα καὶ τοῦ προετοιμάζῃ ἕδαφος διὰ τὴν μετέπειτα αὐτοδιαπαιδαγωγίαν του.

Τὸ παιδί, λοιπόν, μέσα εἰς τὰ πολλὰ παιγνίδια του παίρνει πολλὰς ἐντυπώσεις καὶ ἐπεξεργάζεται μόνον ἐκεῖνας, αἱ ὁποῖαι τοῦ ἐκίνησαν τὸ διαφέρον καὶ οὕτω μορφώνει ἀσυνειδητὰ καὶ κατὰ τρόπον μυστήριον τὸ εἶναι του. Εἰς τὸ ἐλεύθερον παιγνίδι του αὐτενεργεῖ, αὐτοεκλέγει, αὐτοελέγχει, αὐτοσυσχετίζει καὶ μετὰ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου ἐξυψώνει μόνον του τὸ πνευματικὸν του ἐπίπεδον. Τοιοῦτοτρόπως τὸ παιδί μανθάνει, ἐάν τὸ ἀφήσουν οἱ γονεῖς του ἐλεύθερα νὰ ἐνεργῇ, νὰ λαμβάνῃ καὶ νὰ ἐπεξεργάζεται μόνον του τὰ ἀντικείμενα, τὰ ὁποῖα κινοῦν τὸ διαφέρον του.

Ὁ διάσημος παιδαγωγὸς Pestalozzi κατέδειξεν ὅτι ἡ μητέρα εἶναι τὸ ἀστρὸν τὸ καθοδηγοῦν τὸ παιδί τῆς εἰς τὰς σχέσεις του πρὸς τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους. Ἐπομένως ἡ μητέρα εἶναι ἐκεῖνη, ἡ ὁποία εἶναι ἡ πλέον κατάλληλος διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν κοινωνικῶν συναισθημάτων τοῦ παιδιοῦ τῆς, ὁ κατ' ἐξοχὴν παιδαγωγός. Αἱ σχέσεις μητέρας καὶ

παιδιοῦ εἶναι αἱ πλέον σπουδαῖαι διὰ τὴν ἀγωγήν, διότι ἡ μητέρα εἶναι ὁ ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος πρωτοσυναντάται μετὰ τὸ πνεῦμα τοῦ παιδιοῦ, ὅθεν ἡ εὐθύνη τῆς πρώτης ἀγωγῆς πίπτει εἰς τοὺς ὤμους τῆς.

Ἄνευ τῆς βοηθείας τοῦ οἰκογενειακοῦ περιβάλλοντος αἱ προδιαθέσεις, ὡς ἤδη ἐν μέρει ἀνωτέρω ἐλέχθη, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀναπτυχθοῦν. Πρέπει τὸ παιδί πάντοτε νὰ παρακολουθῆται καὶ καθοδηγῆται ἐκ τοῦ σύγγυος ὑπὸ τῆς μητρὸς του, ἡ ὁποία ὡς ἐκ τῆς φύσεώς της εὐρίσκεται ἐν στενῇ ἐπαφῇ μετ' αὐτοῦ περισσότερο χρόνον ἀφ' ὅ,τι ὁ πατήρ.

Μέσα, λοιπόν, εἰς τὸν οἰκογενειακὸν κύκλον κάθε στιγμή εἶναι καὶ μία εὐκαιρία ἀγωγῆς δι' αὐτοαγωγήν. Ἐδῶ βλαστάνουν καὶ ἀναπτύσσονται τὰ πλέον εὐγενῆ συναισθήματα τῆς ἀγάπης, εὐσπλαχνίας, ἀλληλεγγύης, ἐμπιστοσύνης, εὐγνωμοσύνης, καὶ ἄλλαι πολλαὶ κοινωνικαὶ ἀρεταὶ ἐδῶ ἀναφαινόμεναι καὶ ἐξελλίσσονται ὑπὸ τῆς ἑτερονόμου ἀγωγῆς. Ἀπὸ ἐδῶ ἀρχονται καὶ καλλιεργοῦνται αἱ κλίσεις καὶ τὰ ἐνδιαφέροντα τῶν παιδιῶν. Ὅθεν ἡ οἰκογένεια δικαίως θεωρεῖται ὡς ἡ βῆσις τῆς ἀναπτύξεως τόσο τῆς ἀτομικότητος ὅσον καὶ τῆς κοινωνικότητος τοῦ παιδιοῦ. Ἐκ τούτων εὐκόλως ἔπεται ὅτι οἱ γονεῖς πρέπει ἐκτὸς τῶν ἄλλων νὰ κατέχουν καὶ σχετικὰς ψυχολογικὰς γνώσεις τοῦ παιδιοῦ καὶ τῆς νεολαίας πρὸς καλυτέραν καὶ ἀποτελεσματικωτέραν μὀρφωσιν τῶν τέκνων τῶν.

Διὰ νὰ εἶναι δὲ τὸ ἔργον τῶν περισσότερον καρποφόρον θὰ πρέπει, ἀναμφιβόλως, οἱ γονεῖς νὰ εἶναι προσωπικότητες, θρησκευτικοῦ καὶ ἠθικοῦ χαρακτήρος, ἀξιοὶ πολῖται τῆς κοινωνίας, ἱκανοὶ νὰ αὐτοδιαπαιδαγωγοῦνται, ἄλλαι λέξεις καλοκάγαθοι. Ὅμως, ὅταν οὗτοι στεροῦνται αὐτῶν τῶν προτερημάτων καὶ ὅταν τὰ μειονεκτήματά των ἀφθονοῦν, τότε τὸ ἔργον τῆς ὀρθῆς ἀγωγῆς καὶ κατ' ἀκολουθίαν τῆς αὐτοαγωγῆς ἀποβαίνει δυσχερέστερον καὶ τὰ ἀποτελέσματα ἐκ τῆς τοιαύτης παιδαγωγικῆς ἐπιδράσεως ἐπὶ τῶν παιδιῶν εἶναι οὐκ ὀλίγον βλαβερὰ.

Ἡ παρακμὴ τοῦ θεσμοῦ τῆς οἰκογενείας συντελεῖται κυρίως ἀπὸ τὴν χαλάρωσιν τῶν ἠθικῶν κανόνων. Ὅταν ἐλλείπη ἡ ἀρμονία τῶν συζύγων εἰς τὴν οἰκογενειακὴν ζωὴν, ἡ εἰλικρίνεια, ἡ ἀγάπη, ἡ εὐγένεια καὶ ἡ καλὴ συμπεριφορά, τὰ παιδιὰ ἀκολουθοῦν μοιραίως τὴν κακίαν καὶ ἐπιταχύνεται ὁ δλεθρὸς τῶν. Γίνονται, ἐπαναλαμβάνω καὶ ἐδῶ, ἀσωτοὶ, ἀλῆται, κλέπται, χαρτοπαίκτηι,

μέθυσοι, ἐγκληματῖαι ἐνίοτε δὲ μεγάλης ὀλκῆς, ἐντελῶς ἀντικοινωνικοὶ καὶ αὐτονόητοι, βέβαια, ποῦ καταλήγουν.

Τοιοιούτρόπως, λοιπόν, σύμφωνα πρὸς τ' ἀνωτέρω, δυνάμεθα νὰ ἐκφέρωμεν τὴν γνώμην ὅτι ἡ αὐτοαγωγή τῶν γονέων καὶ ἰδιαίτερος τῆς μητρὸς παίζει ἐνεργὸν ρόλον εἰς τὴν ὅλην διάπλασιν καὶ ἐξέλιξιν τῶν ψυχοφυσικῶν ἱκανότητων τοῦ παιδιοῦ. Κατὰ ταῦτα τὸ προσχολικὸ παιδί δὲν δύναται νὰ αὐτοαγωγηθῆ, ἔχει ἀπόλυτον ἀνάγκην ὀρθῆς ἑτερονόμου ἀγωγῆς, διὰ τῆς ὁποίας τείνει σὺν τῷ χρόνῳ πρὸς αὐτοδιαπαιδαγωγήσιν. Ἡ ἀγωγή εἶναι ἐκείνη, ἥτις τοῦ θέτει τὰς βῆσεις πρὸς περαιτέρω ὀρθὴν αὐτοαγωγήν του.

Δὲν δύναμαι ὁμως μετὰ αὐτὸ νὰ ἀρνηθῶ τὸ ὅ,τι ὁ ἄνθρωπος ἔχει ἐκ φύσεως μέσα του ριζωμένον τὸ τόσο πολῦτιμον στοιχεῖον τῆς αὐτονόμου ἀγωγῆς, δηλ. τῆς αὐτοαγωγῆς. Βεβαίως τὸ ἔχει, ἀλλὰ διὰ νὰ ἀναπτυχθῆ ἔχει ἀνάγκην τῆς ἑτερονόμου ἀγωγῆς, τῆς ἀγωγῆς τῆς ἐπιβαλλομένης ξέθεν, ἡ ὁποία κατὰ τὸ στάδιον τῆς ἐφηβικῆς τοῦ ἡλικίας ἀρχίζει νὰ χαλαρώνεται καὶ δίδει τὴν θέσιν εἰς τὴν πνευματικὴν τοῦ ἐφήβου αὐτονομίαν.

Ἡ μητέρα παιδαγωγεῖ τὸ παιδί τῆς εὐγενικῆς τῆς ἀγωγῆς καλλιεργοῦσα τὸ ἀσυνείδητόν του, εἰς τὸ ὁποῖον εὐρίσκονται ἅπασαι αἱ προδιαθέσεις καὶ καταβολαὶ αὐτοῦ. Διὰ τῶν καλῶν συνηθειῶν, τῆς ὁποίας τοῦ παρέχει, τοῦ θέτει στερεὰ θεμέλια διὰ τὴν αὐτοαγωγήν του, διότι αἱ σωματικαὶ καὶ δὴ αἱ πνευματικαὶ τοῦ ἱκανότητες στηρίζονται ἐπ' αὐτῶν. Αὐτὴ κατ' ἀρχὰς καὶ ἔχει καθήκον, λόγῳ τῆς μεγάλης καὶ λεπτῆς ἀποστολῆς τῆς, νὰ συνηθίσῃ τὸ παιδί τῆς εἰς ὅλας τὰς ἀρετάς, τῆς καθαριότητος, τῆς τάξεως καὶ τῆς ἀκριβείας, τῆς εὐπρεπείας, ἡ ὁποία τελευταία σημειωτέον εἶναι δεμένη πάντοτε μετὰ τὴν ἠθικὴν πειθαρχίαν, τῆς εὐγενείας, τοῦ σεβασμοῦ καὶ τῆς εὐγνωμοσύνης. Καλλιεργεῖ οὕτως εἰς τὰ τέκνα τῆς τὴν συνείδησιν τῆς εὐθύνης καὶ τῆς ἐκτελέσεως τοῦ καθήκοντος. Αὐτὴ θὰ ἠμπορέσῃ διὰ τοῦ παραδείγματός της καὶ διὰ τῆς ὅλης ἐν γενεῇ χρηστῆς συμπεριφορᾶς τῆς νὰ δώσῃ νὰ καταλάβουν τὰ παιδιὰ τῆς τί εἶναι καλὸν καὶ τί κακόν, τί τὸ δίκαιον καὶ τί τὸ ἀδίκον καὶ ἐν γενικαῖς γραμμαῖς τὸ νόημα τοῦ νόμου. Προσέτι ἡ μητέρα συνηθίζει τὸ παιδί τῆς νὰ λέγῃ παντοῦ καὶ πάντοτε τὴν ἀλήθειαν, νὰ εἶναι δηλ. εἰλικρινές. Τὸ διδάσκει νὰ εἶναι ὑπάκουος καὶ νὰ ἔχῃ ὑπομονὴν καὶ ἐπιμονήν. Ἐπίσης τὸ διδάσκει νὰ σέβεται τὸν πλη-

ΤΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΤΗΣ ΠΑΙΔΙΚΗΣ ΑΠΡΟΣΕΞΙΑΣ

Τοῦ κ. ΔΗΜ. ΑΝΔΡ. ΝΙΚΟΛΑΟΥ
Διδασκάλου Περιφ. Καλαβρύτων

Μία ἀπὸ τὶς ἀπαραίτητες προϋποθέσεις γιὰ κάθε μάθηση εἶναι ἡ προσοχή. Εἶναι γνωστὸν ὅτι τίποτε δὲν ἀποκτάται καὶ οἱ πῶς ἀπλῆς γνώσεις ἀκόμη, ὅταν δὲν βρίσκεται σὲ συμφωνία, ἐκείνο τὸ περιεχόμενο ἢ ἐκείνο τὸ ἀντικείμενο, πού πρέπει νὰ γνωρισθῇ, μὲ τὶς φυσιολογικὰ καὶ ψυχικὰ ἀνάγκες τοῦ παιδιοῦ, μὲ τὶς ὁρμὰς καὶ τὶς ἐπιθυμίες του, μὲ τὰ διαφέροντά του καὶ τοὺς σκοποὺς του. Ἔτσι ὁ παιδαγωγὸς θέτει πάντοτε δύο στοιχειώδη ἐρωτήματα: Πῶς θὰ προκαλέσῃ τὴν προσοχὴ τοῦ παιδιοῦ; Ἀναλυτικώτερα, πῶς θὰ συγκεντρώσῃ τὸ πνεῦμα του, πῶς θὰ στρέψῃ τὴν συνειδήσιν του στὸ δεδομένο ἀντικείμενο, πού αὐτὸς θέτει γιὰ μάθηση; Καί, τὸ δεύτερο ἐρώτημα εἶναι τὸ πῶς θὰ διατηρήσῃ αὐτὴ τὴν κατάστασιν προσοχῆς, στὰ ἀπαραίτητα χρονικὰ ὄρια.

Ἐὰν σὲ κάθε παιδευτικῇ ἐνέργειᾳ δὲν ἐξασφαλισθῇ ἡ προσοχὴ τοῦ παιδιοῦ ὁ παιδαγωγὸς βρίσκεται ἀντιμέτωπος μὲ τὸ φαινόμενο τῆς ἀπροσεξίας.

Δὲν εἴμαστε σὲ θέση νὰ καθορίσουμε, μὲ ἀκρίβεια, αὐτὸ τὸ ψυχικὸ φαινόμενο. Τὸ διαστέλλουμε ὁμῶς ἀπὸ τὴν ἀντίθετην κατάστασιν τῆς προσοχῆς καὶ ἀπλῶς τὸ περιγράφουμε.

Ὁ ἀπρόσεκτος δὲν συγκεντρώνει τὴ

ψυχικὴ του ἐνέργεια σὲ ἓνα ἀντικείμενο ἢ σὲ κάποιον περιεχόμενο. Ὁ νοῦς του στρέφεται σὲ ἄλλη κατεύθυνση ἢ περιεργάζεται ἄλλα πράγματα. Διάφοροι παραστάσεις, συναισθήματα καὶ ἐπιθυμίες πληρῶνουν διαδοχικὰ τὴν συνειδήσιν του. Στὴν ἀπροσεξία. Οἱ λέξεις τοῦ δασκάλου θὰ φθάνουν μόνον στὸ αὐτὸ τοῦ μαθητῆ. Ἐξ αἰτίας τῆς ἀπροσεξίας τὸ παιδί θ' ἀναπνέῃ σὲ ἓνα περιβάλλον γεμᾶτο ὄνειροπόλημα. Καί, ἀπὸ τὴν ἀπροσεξία τίποτε δὲν θὰ φυτρώνει, παρὰ ἀσυνάρτητες εἰκόνες.

Τὸ φαινόμενο τῆς ἀπροσεξίας δὲν πρέπει νὰ θεωρηθῇ μόνον ἀπὸ τὴν διδακτικὴν του πλευρὰ, ἀπὸ τὸ σύνδεσμον δηλ. δάσκαλος—περιεχόμενο γιὰ μάθηση—μαθητῆς. Δὲν ἐξετάζεται μόνον ἡ σημασία καὶ οἱ ἐπιπτώσεις τῆς στὸ διδακτικὸν τομέα. Ὑπάρχει τὸ ψυχολογικὸ θέμα. Τέλος ἡ κοινωνικὴ πλευρὰ καὶ σὺν ἐξέτασιν τῶν κοινωνικῶν αἰτίων, ἀλλὰ καὶ ὡς ὑποχρέωσιν τοῦ δασκάλου νὰ παραδώσῃ παιδιὰ—προσωπικότητες μὲ δυνατότητες προσαρμογῆς σὲ κάθε περιβάλλον.

Διπλῆ λοιπὸν εἶναι ἡ δουλειὰ τοῦ παιδαγωγοῦ. Πρῶτα πρέπει ν' ἀπομακρύνῃ τὰ αἰτία πού ὁδηγοῦν στὴν ἀπροσεξία, νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν προσοχὴ τῶν μαθητῶν

αἰὸν του καὶ νὰ ἔχῃ σταθερὰν καὶ ἀκλόνητον πίστιν καὶ ὀλοκληρωτικὴν ἀφοσίωσιν πρὸς τὸν Θεόν. Ἐπὶ προσθέτως τὸ συνηθίζει νὰ συμμορφώνεται μὲ τὰ ἥθη καὶ ἔθιμα τοῦ λαοῦ του, τοῦ Ἔθνους του. Συνηθίζει τοῦτο εἰς τὴν ἐργασίαν καὶ εἰς τὴν εὐγενῆ ἀμιλλαν. Καλλιεργεῖ τὴν βούλησιν του, βοηθεῖται νὰ ἀναπτύξῃ ὅλας τὰς προδιαθέσεις του καὶ τὰς δεξιότητάς του, καὶ διὰ τῶν ἀρετῶν τῆς ἀσκήσεως, ἀπαρνήσεως καὶ σιωπῆς προάγει εἰς μέγαν βαθμὸν τὴν βούλησιν καὶ δυνάμειν τὸν χαρακτήρα του. Καὶ ἐν τέλει δι' ὄλων αὐτῶν ἢ μητέρᾳ ἐπιδιώκει νὰ γίνῃ τὸ παιδί τῆς ἀνθρωπότητος μὲ ὄλην τὴν σημασίαν τῆς λέξεως. Διὰ τῆς παιδαγωγ-

γικῆς ἐνεργείας ὑποβοηθεῖται τὰ μέγιστα ἢ ἀνάπτυξις τῆς αὐτοαγωγῆς του, ἢ ὅποια βραδύτερα εἰς τὴν μετασχολικὴν του ζωὴν θὰ τὸ ὁδηγήσῃ, ὥστε νὰ γίνῃ, ἀληθῶς, αὐτόνομη ἠθικὴ προσωπικότης ἐπ' ἀγαθῶ τῆς ἐξυψώσεως τοῦ πνευματικοῦ καὶ βιοτικοῦ ἐπιπέδου τῆς κοινωνίας τοῦ Ἔθνους του.

Ἐν κατακλείδι ἡ ΑΥΤΟΑΓΩΓΗ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τῆς οἰκογενείας του καλλιεργεῖται περισσώτερον καὶ κατὰ τρόπον συστηματικόν εἰς τὴν σχολικὴν κοινωνίαν, εἰς τὴν ὁποίαν εἰσέρχεται τὸ παιδί μετὰ τὸ τέλος τοῦ ἔκτου ἔτους τῆς ἡλικίας του.

του και να την διατηρή όσο χρειάζεται. Παράλληλα όμως να ασκή τις ιδιότητες της προσοχής, για να την εξελίξη μέχρι το ανώτερο επίπεδο της. Διευκρινίζουμε αυτή την περιπλοκή, με τα παρακάτω παραδείγματα. Την κάθε ενέργειά του ο παιδαγωγός αρχίζει από το δρόμο της ακούσιας προσοχής, από εκείνη τη προσοχή που αυθόρμητα και χωρίς τον ελάχιστο εξαναγκασμό δίνεται από τους μαθητές, για να δέση έτσι το νου τους, με τη διδασκαλία του. Άλλά, είναι και παιδαγωγική απαίτηση ο μαθητής να συνηθισθί σε προσπάθειες, για έργα και ασχολίες που δεν του προσφέρουν καμμία χαρά, δεν του προσφέρουν κανένα θέλημα, για ζητήματα που μόνον από καθήκον και σκοπό επιβάλλονται. Οι διάφοροι θόρυβοι είναι αίτια απροσεξίας. Πρέπει ν' απομακρύνονται. Επιβάλλεται όμως και η άσκηση των μαθητών, ο έθισμός τους, για αντίσταση στους εξωτερικούς θορύβους, ώστε η προσοχή τους ν' αποκτήσῃ αντοχή και να μη μειώνεται η ενέργειά της, από την επίδραση των εξωτερικών αυτών έρεθισμάτων. Επίσης ενώ πρέπει να ασκείται η έντονη προσοχή σε ένα μόνον σημείο — είναι γνωστή η διδακτική επιταγή: «Τό νου σας παιδιά μόνον εδώ» — για τη καλύτερη μάθηση, απομνημόνευση και ανάπλασή του, παράλληλα η προσοχή του μαθητή πρέπει να οδηγείται και στον ανώτερό της τύπο, δηλ. στη δυνατότητα της συγκέντρωσής της, σε πλατύτερο περιεχόμενο.

Πρώτου όμως μπορούμε, νοερά, σε μία αίθουσα διδασκαλίας, για να εξετάσουμε πώς θα συμπεριφέρεται τό απρόσεκτο παιδί, ποιές αιτίες της απροσεξίας θ' απομακρύνουμε, πώς θα τό κάνουμε, να μάς προσέξῃ, ως τό παρακολουθήσουμε και έξω από τό σχολείο. Στην οικογένειά του και στο άλλο περιβάλλον του. Γιατί και αυτά παίζουν τό ρόλο τους, στη διαμόρφωση της παιδικής ύπαρξῆς.

Θλιβερές και βίαιες σκηνές στην οικογένεια, άστοχη μεταχείριση του παιδιού, από τους μεγαλύτερους του, έλλειψη και της υποτυπώδους θαλπωρής, ανάθεση στο παιδί εργασιών ξένων για τό σχολείο και ανωτέρων, για τίς δυνάμεις του, συναναστροφές που απορροφούν όλοκληρωτικά τη σκέψη του σε θέματα άσχετα με τό σχολείο, με την επιθυμητή εξέλιξη και μόρφωσή του, είναι παράγοντες που ευνουθούν την απροσεξία.

Μας εκπλήττει πολλές φορές τό γεγονός ότι, ενώ τό παιδί αρχίζει τό διάβασμα, έπειτα από ελάχιστο χρονικό

διάστημα τό εγκαταλείπει, ξαναγυρίζει, τό αφήνει πάλι, διαθάζει μόνον μερικές γραμμές και δεν τελειώνει ποτέ. Γίνεται εδώ μία ύποσυνειδητη πάλη ανάμεσα στο ελάχιστο αίσθημα ευθύνης που έχει, για τό σχολείο και σε ό,τι τό καλεί από τό περιβάλλον του, σε ό,τι απορροφά έντονα τη σκέψη του γιατί τό παιδί λούζεται από τό περιβάλλον του, παίρνουν χρώμα τά αίσθηματά του, οι συγκινήσεις του, οι επιθυμίες και τά διαφέροντά του.

Μέσα στην αίθουσα της διδασκαλίας πρέπει απ' αρχής να αναλυθί τό περιβάλλον ζωής κάθε παιδιού και να εξουδετερωθούν οι αιτίες που θα ευνουήσουν την απροσεξία.

Σε ένα περιορισμένο χώρο που δημιουργείται άσφυκτικός συνωστισμός, όπου οι άγκωνες και τά γόνατα των μαθητών συγκρούονται και οι αναπνεές βαραίνουν την ατμόσφαιρα, η ρίζα της απροσεξίας θα αναζητηθί και στα αίτια που δημιουργεί αυτή η πραγματικότητα.

Αν πιέξῃ τό νου του παιδιού μία σκέψη για κάποιο σοβαρό πρόβλημα του, αν τη σκέψη του τη κρατά μία βίαιη σκηνή μέσα στην οικογένεια, μπορεί τότε, σαν μαθητής, να έχῃ τά μάτια του καρφωμένα στο πρόσωπο του δασκάλου, αλλά δεν θα ύπάρχη προσοχή. Η μόνη του προσπάθεια θα είναι να δίνῃ την έντύπωση του προσεκτικού, ενώ ο νους του θα ξεκουράζεται. Γιατό, από τά παραπάνω αίτια και από άλλες άφορμές, όπως η ύπερβολική άυστηρότητα του δασκάλου, δίνεται πολλές φορές άπατηλή έντύπωση προσοχής, από την εικόνα μίας τάξης που επικρατεί νεκρική σιγή. Ενώ παρουσιάζονται οι μαθητές άφωσιωμένοι στο μάθημα, η σκέψη τους γυρίζει στο πάτε θα τελειώσῃ αυτή η ώρα. Θα φροντίσουμε, λοιπόν, να δημιουργήσουμε περιβάλλον και ατμόσφαιρα που θα είναι δυνατή η συγκέντρωση της προσοχής των μαθητών μας. Ένας χαρακτηριστικός θόρυβος, ένα θέμα που συνεχώς προκαλεί, πρέπει ν' απομακρυνθούν.

Ο δρόμος μας, στη κάθε ενέργειά μας, αρχίζει από την ακούσια προσοχή του παιδιού. «Τό παιδί στρέφει τη προσοχή του, μόνον προς ό,τι τό ενδιαφέρει». Τι ενδιαφέρει τό παιδί; Τι θα είναι εκείνο που χωρίς καταναγκασμό, χωρίς κουραστική προσπάθεια, αίχμαλωτίζει τη προσοχή του; Η άπάντηση σ' αυτά τά δύο έρωτήματα δίνει και τη «γραμμή πλεύσεως» τη κατεύθυνση που θ' ακολουθήσουμε.

Πρωτανεύει πάντα ή καλλιέργεια τής έκούσιας προσοχής. "Αν διαρκώς αποβλέπουμε στην άκουσία, χωρίς παράλληλα νά την διοχετεύουμε στο πεδίο τής έκούσιας προσοχής, νά την κλείνουμε στα πλαίσιά της, νά τής δίνουμε τό δικό της χρώμα, οδηγούμε πάλι τό παιδί, προσδευτικά, σε άνικανότητα προσοχής, μορφή άπροσεξίας, ή αδυναμία τού παιδιού νά συγκεντρωθή σε κάτι πού δέν τού είναι ευχάριστο, πλὴν όμως αὐτό είναι αναγκαίο.

Γιά τήν άπόσπαση λοιπόν τής προσοχής τού παιδιού, στήριγμά μας, θά είναι τά αὐθόρμητα διαφέροντά του. Παίρνουμε τή προσοχή χωρίς καταναγκασμό και πίεση. Από έδω με άνιούσα πορεία, από τά αὐθόρμητα και φυσικά διαφέροντα, θά τό οδηγήσουμε στή θεληματική καταβολή προσπάθειας, στή σκοπιμότητα τής προσοχής, στο συναίσθημα ευθύνης γιά προσοχή. Είναι ψυχολογικά άπρόσεκτος ο άνικανος γιά έκούσια προσοχή. Υπερτονίζουμε αὐτή τήν ανάγκη, γιά άσκηση τού παιδιού στην έκούσια προσοχή, γιατί κατά τόν Μουσαρη εκείνος, όστις τότε μόνον δύναται, νά αναπτύσσει μεγάλην προσοχήν, όταν δεσμεύωσιν αὐτόν και έγείρωσι τό συναίσθημα αὐτοῦ έξωτερικά γεγονότα ή τό θέμα περί τό όποιον άσχολεῖται, ότος στερεῖται σκοπιμότητος και πειθαρχίας. Και ή δλη δέ διανοητική μόρφωση αὐτοῦ είναι έρμαιο τής τύχης. «Γιά τήν έπιτυχία τού σκοπού μας, πού σχετίζεται με τήν άκούσια προσοχή και τήν εξέλιξή της στο άνώτερο επίπεδό της, μπορούμε νά άπευθυνθούμε και στον έγώισμό τού παιδιού, στή φιλοτιμία του, στην άμιλλα, στις άμοιβές, στις ύποσχέσεις τού δασκάλου, γιά νά φθάσουμε άργότερα στή συνήθεια τής πραγματικής προσοχής. Θά συνηθίσουν τά παιδιά σε ένα ρυθμό διδασκαλίας και θά συγκεντρώνονται. Παρατηρεῖται, συχνά, τό φαινόμενο κάποιος μαθητής στή τάξη νά είναι συνέχεια άπρόσεκτος. Ο διδάσκαλος ένω άπευθύνεται ιδιαίτερα σ' αὐτόν, ένω κάνει κατάχρηση επικλίσεων, δέν φέρνει αποτέλεσμα. Έδω λείπει ένας συνδετικός κρίκος. Ο μαθητής ήταν από τή πρώτη στιγμή άπρόσεκτος. Οί συμμαθητές του με τό ρυθμό πού απέκτησαν προχωρούν. Αὐτός μένει μόνος και βλέπει τούς συμμαθητές του, καιτοι δίπλα του, νά ζούν και νά κινούνται σε ένα ξένο γι' αὐτόν περιβάλλον. Θά έξετάσουμε, λοιπόν, μήπως οί άπλές γνώσεις πού προσφέρουμε στους άλλους, δέν έχουν τώρα σχέση με τό παραστατικό

του κύκλο και ο μαθητής δέν συγκεντρώνει τή προσοχή του.

Έάν με τήν εισοδό του στή τάξη ο δάσκαλος άρχίσει άμέσως τή διδασκαλία ενός άγνωστου πράγματος ή ενός άφηρημένου περιεχομένου, ο χρόνος πού θά χρειασθῆ, γιά νά αντιληφθούν τά παιδιά τί διδάσκεται, θά έχη έξαντλήση και τή διδασκαλία. Έπαναλαμβάνεται λοιπόν ή άρχή από τά γνωστά πρὸς τά άγνωστα. Μιά σύνδεση και σύγκριση τού παλιού με τό νέο είναι έγγεγραμμένα γιά τή καταβολή προσοχής από τούς μαθητές. "Όσο και νά επικαλεῖται ο δάσκαλος τή προσοχή τῶν παιδιῶν, όταν προσφέρῃ άπρόσιτες γνώσεις στην αντίληψή τους ξένο περιεχόμενο πρὸς τίς παραστάσεις τους, δέν θά κατορθώση νά τή προκαλέση.

Δέν διαφέρει ή πρόκληση τής προσοχής, μόνον, αλλά και ή διατήρησή της, γιά όρισμένο χρονικό διάστημα. Μπορεί στην άρχή νά προσέξουν τά παιδιά, αλλά έπειτα από λίγο γίνονται άπρόσεκτα. Οί δυνάμεις πού κυριαρχούν σ' αὐτά, ή φαντασία, ή κινητικότητα και τό συναίσθημα, τά έμποδίζουν νά συγκεντρώνουν τή προσοχή τους στο ίδιο αντικείμενο ή περιεχόμενο. Είναι δυνάμεις πού ώθούν τό πνεῦμα σε διαρκείς μετατοπίσεις, σε νέες μορφές σε νέα αντικείμενα. Γιά νά μη περιπέση τό παιδί σε άπροσεξία, ως τού παρουσιάσουμε νέες άπόψεις τού ίδιου περιεχομένου. "Ας αλλάξουμε τήν όπτική του γωνία γιά κάποιο αντικείμενο. Γιά νά δεσμευθῆ ή προσοχή του, ένω θά κυριαρχῆ ο λόγος τού δασκάλου, ως άφίσουμε νά μιλήσει ένας ζωηρός πίνακας, ένα άλλο έποπτικό μέσον, σε όλες τίς αισθήσεις του, άν είναι δυνατόν. "Ας κεντρίσουμε τήν αὐτενέργεια τού παιδιού. Η άκίνησία τό καθηλώνει. Τό κουράζει. Τού εκτρέπει τή προσοχή. Δέν είναι στα όρια αὐτῆς τής έρευνας, γιά ν' αναφερθούν, μάλλον νά υπενθυμισθουν οί άπαραίτητες άρχές μιᾶς καλῆς διδασκαλίας, γιά νά είναι τό διαφέρον τῶν μαθητῶν συνεχούμενο. Σχετίζουμε τόσο πολὺ τό διαφέρον με τή προσοχή, γιατί «ή προσοχή είναι διαφέρον έν δράσει».

Και ο κάματος οδηγεί σε άπροσεξία. "Από τούς κουρασμένους μαθητές, νά μη ζητάμε ευθύνες. "Ας σταματήσουμε τή διδασκαλία. "Ας φυγαγωγήσουμε τά παιδιά. Και ή σωματική υγεία τού παιδιού πρέπει νά έξετάζεται. "Ενα καχεκτικό παιδί, ένα ασθενικό, ένα πού υποσιτίζεται; ένα πού βρίσκεται σε νευρική υπέρταση, δέν μπορεί νά προσέξῃ. Αίτιος τής άπροσεξίας τῶν παιδιῶν γί-

ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

ΓΙΩΡΓΟΥ ΚΟΥΤΣΑΒΛΗ: «Όμορφη πού είναι ή Λειβαδιά».

ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΟΥΤΣΑΒΛΗ «Όμορφη πού είναι ή Λειβαδιά». Για όσους αισθάνονται τό χρέος νά γνωρίσουν τόν τάπο πού γεννήθηκαν, γιά κενους πού θέλουν νά επισκεφθούν τήν επολυτραγουδιόμενη και δροσολουμένη Λειβαδιά και γιά όποιους ασχολούνται στ' αληθινά μέ τήν άγωγή του παιδιού, άνώφελο δέν θάταν νά διαβάζανε τό βιβλίο «Όμορφη πού είναι ή Λειβαδιά» του συναδέλφου Γιώργου Κουτσαβλή, πού πριν από λίγο κυκλοφόρησε σέ καλαίσθητη εμφάνιση και μέ λίαν αξιόλογη ύλη.

Ό άγαπητός συναδέλφος Γ. Κουτσαβλής είναι γνωστός στον εκπαιδευτικό κόσμο από διάφορα δημοσιεύματά του στα παιδαγωγικά περιοδικά και τόν Έκπαιδ. τύπο.

Φλογερός μελετητής και έρευνητής τής παράδοσης και λαογραφίας δέν περιορίζεται νά μās δώση μέ τό βιβλίο αυτό μιά σύντομη μόνο ιστορική εικόνα τής Λειβαδιάς. Μέ τά έκφραστικά μέσα πού χρησιμοποιεί και μέ τήν προσθήκη και άλλων στοιχείων, οδηγεί τόν καθένα άναγνώστη, όσο μακριά κ' άν

βρίσκεται άπ' τή Λειβαδιά, μπροστά τής σ' ένα εύλαβικό προσκόνημα των σωριασμένων έρευριών και ιστορικών τής θησαυρών.

Ίδιότυπο στή δομή του τό βιβλίο τούτο χωρίζεται σέ 3 μεγάλα μέρη και υποδιαιρείται σέ μικρότερες άυτότελεις ενότητες. Ή σύνθεση τής ύλης κάθε κεφαλαίου είναι ενιαία και παρουσιάζει ενότητα μέ τόν κεντρικό σκοπό, πού άλλος δέν είναι παρά εή προβολή τής ιστορικής πόλης Λειβαδιάς σαν τουριστικού κέντρου τής περιοχής τής και ή άναγκαιότητα στήν εκπαιδευτική αυτή Περιφέρεια ενός ολοκληρωμένου ζωντανού Πατριδογνωστικού βιβλίου. Είχαμε τήν καλή τύχη νά ίστηρετήσουμε άλλοτε στήν Περιφέρεια αυτή και νά νοιώσουμε όχι λίγες φορές τήν άνάγκη από ένα καρόμιο φροντισμένο συνθετικό πατριδογραφικό βιβλίο. Οι σημαντικοί συναδέλφοι στάθηκαν περισσότερο τρυχερά από μās.

Στίς 195 σελίδες του άκλώνεται μέ γλαφυρότητα όλη ή ιστορία πλαισιωμένη μέ τ' άπαραίτητα Γεωγραφικά — Πατριδογραφικά

νεται πολλές φορές ό ίδιος ό δάσκαλος. Ή ύλη του συμπεριφορά, από τή στιγμή πού μπαίνει στή τάξη, ή έκφρασή του, ό τόνος τής φωνής του και ό ρυθμός τής διδασκαλίας του, ή προσοχή τέλος του ίδιου σέ ό,τι διδάσκει, έπιδρουν σοβαρά στή προσοχή του παιδιού. Διαισθάνονται τά παιδιά τή μηχανικότητα τής κάθε κίνησης και άνάλογα κινούνται και συμπεριφέρονται. Όταν δέν άφίνει ό δάσκαλος, έξω από τή τάξη, τίς άπασχολήσεις του, τά έλαττώματά του, τίς σκέψεις του, γιά τά τόσα δύσκολα προβλήματά του, όσο και νά φωνάζη και νά επικαλείται τήν προσοχή των παιδιών, δέν θά φέρη άποτέλεσμα. Οι περισσότεροι μαθητές, άν όχι όλη, δέν θά προσέχουν.

Θά συγκεφαλαιώσουμε τά όσα γράψαμε γιά τήν άπροσεξία.

Αυτή σέ όλες τίς μορφές τής δέν εύνοει τή μάθηση. Τά αίτιά τής είναι αντικειμενικά και ύποκειμενικά, όπως ή ψυχσωματική ύγεία του παιδιού, έξωτε-

ρικές έντυπώσεις, ή μη άφύπνιση διαφέροντος, ή προσφορά γνώσεων πού δέν χωρούν στήν παιδική σκέψη κ.λ.π. Απομακρύνουμε τά αίτιά τής και ένισχύουμε τήν προσοχή. Δυναμώνουμε έναν από τούς παράγοντες πού συντελούν στή μόρφωση, στή πρόοδο και στή προκοπή του παιδιού. Για τήν έπιτυχία μας μοναδική άπασχόληση ός είναι τό πώς θά καταλάβουμε καλύτερα τό παιδί, γιά νά τό οδηγήσουμε και ασφαλέστερα.

Τελειώσαμε τήν έρευνά μας. Ό άλλος δάσκαλος όμως, ό ζυμωμένος μέ άγωνία και πόνο γιά τό παιδί, δέν θά σταματήσει εδώ.

Τό θέμα μας επιδέχεται άκόμη έπεξεργασία. Θά συνεχίση ή μπορεί νά ξεκινήση από τήν άρχή. «Ή έρευνητική σκέψη άναζητεί τήν άκρη...». Ό προβληματισμός επιτάσσει έπιπονη διαδικασία και άπληστη έρευνα, γιατί «ό Ιστός τής Πηνελόπης» ποτέ δέν τελειώνει...

Δημ. Άνδρ. Νικολάου

— Ίστορικά — Πολιτιστικά — Οικονομικά κ.λπ. στοιχεία τῆς περιοχῆς τῆς μὲ τὰ χαρακτηριστικὰ γεγονότα τοῦ τόπου, τόσο σὲ δημιουργικὰς περιόδους ὡς καὶ σὲ περιόδους πολεμικῶν τραγωδιῶν καὶ φρίκης. Ἔτσι λοιπὸν ὁ συγγραφεὺς ἀνασύρει ἀπ' τὰ νερὰ τῆς «Λήθης» στὸ φῶς τῆς «Μνημοσύνης» ὀνόματα καὶ περιστατικά, ποὺ κινδύνευαν νὰ

χαθοῦν. Ἡ γλώσσα τοῦ βιβλίου ἀπλῆ, κατανοητὴ καὶ τὸ ὕφος γεμῆτο χάρι καὶ ἀνεση. Διαβάζονται μὲ μεγάλη εὐχαρίστηση καὶ ἀδιάπτωτο διαφέρον ἀπὸ μικροῦς καὶ μεγάλους.

Ἔστερα λοιπὸν ἀπ' τὰ παραπάνω, δὲν εἶναι τυπικὰ μόνον τὰ συγχαρητήριά μας.

Βλάσης Οἰκονόμου

Κ. Τ. ΠΕΤΡΙΤΗ: «Δοκίμιο γιὰ ἓνα νέο Ἀναλυτικὸ Πρόγραμμα τῶν Δημοτικῶν Σχολείων».

Ὁ κ. Πετριτῆς, ἓνας ἀπὸ τοὺς λίγους Παιδαγωγούς μας ποὺ παρακολουθοῦν δημοτικὰ τὰ διὰ μας καὶ ξένα παιδαγωγικὰ προβλήματα, μᾶς ἔδωσε τώρα ἓνα ἄμορφο, καλοτυπωμένο βιβλίον μὲ τίτλον: «Δοκίμιο γιὰ ἓνα Νέο Ἀναλυτικὸ Πρόγραμμα τῶν Δημοτικῶν Σχολείων».

Εἶναι ἓνα βιβλίον ποὺ μὲ τὴν ἐπιστημονικὴ ἀριότητά του, τὴ θαυμαστὴ ἀρχιτεκτονικὴ τοῦ περιεχομένου του, τὴν σαφήνεια καὶ τὴν γλαφυρότητα τοῦ ὕφους του ἀληθινὰ μᾶς κατακλήσσει.

Ἡ ἔκδοσή του χαιρετίζεται ἀπὸ μᾶς ὡς ἓνα μεγάλο πνευματικὸ γεγονός, γιατί ἤρθε στὴν ὥρα τούτῃ τὴν κρίσιμη γιὰ τὴν Παιδεία μας, ὡς ἓνα δῶρο πολὺτιμο γιὰ τὴν Πολιτεία, τοὺς δασκάλους, τὰ παιδιά μας.

Ἡ ἐργασία τοῦ κ. Πετριτῆ εἶναι ἀλοκλήρωμένη γιατί δὲν θεμελιώνεται μόνον στὰ πορίσματα τῆς σύγχρονης ἐπιστήμης, ἀλλὰ γιατί εἶναι ἀποκείμενον μακροχρόνιας ἐρευνας καὶ ἐφαρμογῆς στὴν πράξη. «Στὸ βῆθος τοῦ βιβλίου αὐτοῦ, ὡς ἓνα εἶδος σημῶνόν του, βρίσκεται ὁ πολύμορμος καὶ πολὺχρονος ἀγὼνας τοῦ Δασκάλου, ὡς καὶ ὁ ἴδιος μᾶς λέγει στὴν «Προϊστορία» του βρίσκεται ἡ προεπάθεια ἐνὸς ἀνήσυχου ἐρευνητῆ — Δασκάλου στὴν ἀρχὴ καὶ Ἐπιθεωρητῆ ἀργότερα — νὰ ξεχωρίσῃ, μὲ τὸ ἔξυ παιδαγωγικὸ του κριτήριον, ποιὸς ἀπὸ τὸ πέλαγος τῶν παιδαγωγικῶν θεωριῶν εἶναι ἐφαρμοστέες στὴν ἑλληνικὴ πραγματικότητα, μὲ τὸν εὐγενεὶς πόθον νὰ συντελέσῃ στὴν ἀνόρθωση τῆς Παιδείας μας. Οἱ παρατηρήσεις καὶ τὰ συμπεράσματά του γραμμένα μὲ δικὸν του πρωτότυπον τρόπο ἀποτελοῦν ἓνα ἀκόμα προϊόν τοῦ βιβλίου αὐτοῦ.

Τὸ I τεῦχος — τὸ θεωρητικὸν — πρέπει νὰ γίνῃ κτῆμα τῶν δασκάλων μας, γιατί περιλαμβάνει τὰ νεώτερα πορίσματα τῆς Παιδαγωγικῆς καὶ Ψυχολογίας μᾶς μιλάει γι' αὐτὸ εὐγλωττα καὶ ἡ πλούσια βιβλιογραφία ποὺ ἀναφέρεται.

Ἐνστερησιμὸς τὴν ἰδέαν ὅτι ἡ Παιδαγωγικὴ πρέπει νὰ ἀναζητῆ ἀσφαλῆ θεμέλια στὴν ψυχολογία, ἐπιτυγχάνει τὴν τελειώτερον δυνατὴν ἰσορροπία ἀνάμεσα στὶς πολλὰς καὶ ποικίλας ἀλληλοσυγκρουόμενες ἀπαιτήσεις ποὺ προβάλλονται κατὰ τὴ σύνταξιν τοῦ Ἀ-

ναλυτικοῦ Προγράμματος.

Τὸ II τεῦχος, «Σχέδιον Ἀναλυτικοῦ Προγράμματος», περιλαμβάνει τὸ προτεινόμενον Νέον Ἀναλυτικὸ Πρόγραμμα γιὰ τὶς Α' καὶ Β' τάξεις μόνον, ἐφ' ὅσον ἡ ἐφαρμογὴ του προβλέπεται σταδιακῶς.

Ἔστερα ἀπὸ μὴ θαυμάσια εἰσαγωγὴ ἀκολουθοῦν αἱ Γενικὲς ἀρχαὲς ποὺ διέπουν τὸ Πρόγραμμα καὶ τὶς ὁποῖες πρέπει νὰ ἔχη ἐπ' ὄψιν τοῦ ὁ διδάσκαλος καὶ τὰ κεφάλαια Ἐνιαία Διδασκαλία, Ὁρολόγιον Πρόγραμμα καὶ Εἰδικὰ Μαθήματα. Ἀξιόπρόσεκτα καὶ ἀξιωμαλέα μοναδικὰ θὰ μπορούσε ἀδίστακτα νὰ εἰπῆ κανεὶς μὲ τὶς κατευθυντήριους ἀπόψεις, τὴν ἐκλογὴν τῆς ὅλης καὶ τῶν μεθοδικῶν ὁδηγιῶν, ποὺ εἰσέρχονται φῶς ἐπὶ ὅλα τὰ προβλήματα τῆς Εἰδικῆς Διδακτικῆς.

Ἡ ὅλη τοῦ προσημασμένην σὲ ἐπιτεύγματα τῶν ἐπὶ μέρους ἐπιστημῶν πρὸς τὰ πορίσματα τῆς Ψυχολογίας, σέβεται τὴν αὐτοτέλειαν τῆς παιδικῆς ψυχῆς, δὲν καταστῆλει τὴν πρωτοβουλία τοῦ δασκάλου καὶ τὸν ἀθρομητισμὸν τῶν παιδιῶν, δὲν περιορίζει τὰ πλαίσια τῆς πνευματικῆς ἀναπτύξεώς των, δὲν καταστῆλει καταπιεστικόν. Ἀφήνει χῶρον γιὰ τὴν Ἐξατομικευμένην Διδασκαλίαν, τὶς Ἐλεύθερας Δραστηριότητας καὶ τὶς Κατευθυνόμενες Δραστηριότητες.

Τὸ III τεῦχος περιλαμβάνει τὸ «Προσχέδιον Ἀναλυτικοῦ Προγράμματος τῶν Δημοτικῶν Σχολείων», δηλαδὴ τὶς γενικὰς γραμμὰς τῆς ὅλης τῶν ἀνωτέρων τάξεων τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου. Σκοπὸς του εἶναι νὰ ἐπιτύχῃ τὴν πληρότητα τῆς ὅλης, ποὺ προσφέρεται στὶς τάξεις αὐτὰς καὶ νὰ προετοιμάσῃ τὰ παιδιά γιὰ τὴ ζωὴ καὶ τὸν δεύτερον κύκλον.

Τὸ IV τεῦχος «Σύντομον Ἱστορικὸν Ἰνὸν» ἔρχεται γιὰ νὰ κλείσῃ καὶ νὰ δλοκληρώσῃ τὸ σύγγραμμα αὐτό. Μέσα στὶς πολὺτιμες πληροφορίες του — πολλὰς τῶν ὁποίων γιὰ πρώτη φορὰ ἔρχονται στὴν δημοσιότητα — βλέπομε τὶς ἀνησυχίας, τοὺς κερρατισμούς καὶ τὴ συμβολὴν προοδευτικῶν Παιδαγωγῶν τῆς Πατρίδος μας στὴν λύσιν τῶν ἐκάστοτε παρουσιαζομένων προβλημάτων πολλὰ τῶν ὁποίων καὶ σήμερον ἀκόμη ἔρριστα-νται.

Ο κ. Πετρίτης ως είναι βέβαιος ότι το έργο που μας δίδει σήμερα έχει ιερή αποστολή. Μια πειραματική εφαρμογή του σε χωριστές περιοχές, με διαφορετικούς παράγοντες ποιού και τύπου, με τήρηση ημερολογίου και καταγραφή παρατηρήσεων θα μας έδιδε και αντικειμενικά κριτήρια της αξίας του προγράμματος που προτείνει.

Χρέος κάθε μορφωμένου δασκάλου είναι να μελετήσει με προσοχή το βιβλίο αυτό, να κατατοπιστεί στα σύγχρονα επιτεύγματα της

Παιδαγωγικής και να αντίληψη χρήσιμα διδάγματα όχι μόνο από την επιστημονική εργασία, αλλά και από το ποιόν του συγγραφέα. Γιατί, ο κ. Πετρίτης, δεν είναι μόνο ένας Δάσκαλος και Έπιστήμονας με έργο επιβλητικό σε περιεχόμενο το βιβλίο του το αφιερώνει, στον «Δάσκαλο των Δασκάλων», στον κ. Ν. Καραχούστο, μια σεβαστή μορφή, αξέχαστη για κείνους που τον γνώρισαν. Μια χειρονομία που δείχνει το ήθος του 'Ανθρώπου.

Μ. Α.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΒΛΑΧΑΣ: «Στου παππού μας το χωριό» 'Αθήνα 1966 σελ. 1-196.

Όχι σπανίως φέρομε στην θύμησή μας Μορφές Παλιών Παππούδων, που υπήρξαν εύλογια για την εποχή τους και παρέμειναν αλησιόμητοι μέσα στο διάβα του ανέλεπτου χρόνου, γιατί προήρχοντο από την λαϊκή Κοινότητα του Χωριού, ζούσαν με τον λαό και σαν ένα κομμάτι του λαϊκού πολιτισμού, ανακαθόνται τώρα στους τάφους των.

Σούβλας

I

Τό με τον τίτλο «Πάμε για την Εδρυτανία», βραβευμένο από την Γυναικείαν λογοτεχνικήν Συντροφιά, βιβλίο του αγαπητού Συναδέλφου Γιάννη Βλάχα, είναι μία εργασία ή όποια πλαισιώνεται από την άποψη που εκπέμπεται από το φως της Πατριδογνωστικής Ιδέας.

Η Πατριδογνωστική δηλαδή Ιδέα σαν ο πολύτιμος έσωτερικός ψυχικός κραδασμός του Συγγραφέως.

Ένας κραδασμός που σαν κάποια πηγή ζωογόνος, εκπορευομένη από τα κατάβαθα της ψυχής του, συνοδεύει και την λύρα της πολυμήρφου Μουσικής που με την λογοτεχνική πνοή της απεικονιστικής περιγραφής εκχέεται από την δασεστη λυχνία της αγάπης του προς τον Παππού του το χωριό και την Έπαρχιά του.

Ας τον παρακολουθήσουμε στο Πατριδογνωστικό αυτό ταξίδι του.

Πρόκειται για ένα ταξίδι παιδιών, που διασχίζουν την Εδρυτανία και μέσα στις ψυχής των το άγροθύθισμα και στις επιζησεις των τις Πατριδογνωστικές, ντυμένες με τον λογοτεχνικόν πέπλον του Συγγραφέως.

Ας αναύσουμε χαρακτηριστικές εικόνες:

II

Καλοκαίρι!

Ο 'Αργύρης, η 'Αννούλα, ο Θανασιάκης, ο Νίκος και η Μαρία πάνε στο ίδιο το σχολείο και παίζουν μαζί σαν αδερφάκια, αλλά μόλις τελειώσαν τις εξετάσεις τους έτοιμά-

ζονται για ταξίδι.

Ο 'Αργύρης και η 'Αννούλα θα πάνε στην Αίγινα και ο Θανασιάκης για το χωριό, μαζί με τον Νίκο και την Μαρία.

Είχε γράμμα από τον Παππού του που τον περιμένει να πάει στο χωριό, στο Κρίκελλο της Εδρυτανίας.

Φεύγουν με αυτοκίνητο από την 'Αθήνα — 'Η Μαμά τους τους συνοδεύει έως την πρωτεύουσαν της Μεγάλης... Βρετανίας!!! — το Καρπενίσι, και γυρίζει πίσω στην 'Αθήνα.

Ένα ταξίδι δυειρο!

Μαραθών, Χαλκίδα, 'Τλίχη, Κωπαίδα, Καμμένα Βούρλα, Θεσσαυόλας, Σπερχειός, 'Αλαμύνα, Λαμία.

Προσκίνημα στού Διάκου το άγαλμα.

Ο Νίκος τηρεί 'Ημερολόγιο της έκδρομής και καταγράφει. Πέρασαν 219 χιλιόμετρα, αντικρίζοντας κάμπους και δουνά. Φθάσανε τέλος στο Καρπενίσι που τα περιμένει ο θεός τους. Ένα δίωρο ξεκούσταμα όσπου να φθάσουν στο χωριό, στο Κρίκελλο.

Αποχαιρετούν την Μάνα τους και καβάλα στα γαϊδουράκια ξεκινούν για το χωριό.

Ο Θανασιάκης καβάλα τώρα στο γαϊδουράκι του, την Τσατσαπρόγια και τ' άλλα τα παιδιά καβάλα στον Κολοδό και τον 'Αργάτη — τα όνόματα των άλλων γαϊδουριών.

Ταξίδι λουπόν με τα γαϊδουράκια — τα αυτοκίνητα του χωριού.

Φθάσανε στο χωριό!!!

Παίθανε με την ψυχή τους.

Στου Παππού το περιβάλλι.

Νά μας ζήσεις Παππού.

Ο Παππούς χορεύει πρώτος φορώντας την φουστανέλλα του, τις κάλτσες, το ζωνάρι, το κεντημένο γιλέκο, την σκοόφια και τα τσαρούχια με τις φούντες.

Σωστός λεβέντης.

Όλο το χωριό λαμπροφορεμένο.

Καίεται το κελεκοόδι.

Τόν καμαρώνουν όλοι.

Νά μας ζήσεις Παππού.

Γενήκανε τα παιδιά φίλοι του χωριού.

Μιά Κυριακή πρωί περίπατος στο δάσος του χωριού.

Γλυκοχαράματα μέσα στο δάσος.

Τί χαρά!

Ὁ κότσυφας μὲ τὴν κατάμαυρη στολή του ἀρχίζει τὸ κελάδημά του.

Τὰ πουλάκια πού τραγουδοῦν κι' αὐτὰ μελωδικὰ χαίρονται τὸ φῶς καὶ τὸν ἥλιο.

Τὰ ἔλατα κουνοῦν τὶς κορφές τους καὶ σείουν τὰ κλωνάρια τους.

Ὅλα στὸ δάσος ὀλοκάθαρα λαμποκοποῦν, ἐνῶ τὰ λουλουδάκια ἀνοίγουν κι' αὐτὰ δειλά τὰ μάτια τους.

Ὁ ἥλιος στέλνει σὲ ὄλα τὸ πρωινό του φίλημα μὲ μιά χρυσοῦ ἀχτίδα, ἐνῶ ἡ Μάνα Γῆ καμαρώνει ἀμίλητη, πουλιά, δένδρα, ἔλατα καὶ λουλούδια.

Ζήτη τὸ δάσος!

Ἐν συνεχείᾳ τὶς ἄλλες ἡμέρες:

Ἀνάβασε στὸ ἱστορικό βουνό μὲ τὰ 2100 μέτρα, τὰ Κοκάλια, ἐκεῖ πού βρόντηξε τὸ καρνοφίλι καὶ οἱ Παπούδες τῆς Εὐρυτανίας, διώξαν τοὺς Τούρκους.

Περίπατος στὴν Δομνίτσα.

Πᾶμε γιὰ τὸν Προσάο.

Ἐπιστροφή στὴν Καλλιακούδα.

Γιορτές τοῦ δάσους στὸ Καρπενίσσι.

Εὐχάριστο δνειρο, ὄλο τὸ ταξίδι.

Ἴδου συνοπτικὴ εἰκόνα ἀπὸ τὴν λογοτεχνικὴν πνοὴν τοῦ Συγγραφέα.

Καὶ τώρα... ὡς ὀλοκληρώσαμε καὶ μὲ τὴν παιδαγωγικὴ προοπτικὴ τὴν ὡς ἄνω Ἱστορικο — Γεωγραφικο — Πατριδογνωστικὴν συμβολὴν τοῦ Συγγραφέως.

III

Βοίσκομαστε σὲ μιά ἐποχὴ συνολικῶν διδασκτικῶν μεταρρυθμίσεων.

Ἐκεῖνο δὲ ποὺ στὶς ἀρχές τοῦ 19ου αἰῶνος ἀστραποβολοῦσε σὲ ἐλάχιστους ἐγκεφάλους καὶ συμπάρεσσε δειλά καὶ ἄλλους, σήμερα βοίσκει γενικὴ ἀναγνώριση στὴ μετουσίωση τοῦ παληοῦ Ἀναγνωστικοῦ σὲ λογοτεχνικό Ἀναγνωστικό τίπου Παπαντωνίου, γιὰ νὰ μετουσιωθῇ μὲ τὸ πέρασμα τοῦ χρόνου σὲ καθαρὰ Πατριδογνωστικό τοιοῦτο ὄχι μονάχα τοῦ Ἀναγνωστικοῦ ἀλλὰ τῆς Ἱστορίας, ἐὰν ἀναχωρήσουμε ἀπὸ τὴν ἀποψη, ὅτι χωρὶς τὴν Πατριδογνωστικὴν βάσιν κάθε διδασκαλία στὸ λαϊκὸ σχολεῖο γύρω ἀπὸ τὴν Ἱστορίαν, τὴν Γεωγραφίαν καὶ τὴν Φυσικὴν, αἰωρεῖται στὸ κενόν.

Ἀκριβῶς δὲ αὐτὴ ἡ ξεχωριστὴ Ζωὴ καὶ ὁ ξεχωριστὸς αὐτὸς λαϊκὸς πολιτισμὸς μὲ τὰ ἦθη καὶ ἔθιμα τῆς ἐκασταχοῦ Στενωτέρης Πατρίδος, ἀντικρίζεται μέσα στὰ πλαίσια τῆς Παιδαγωγικῆς Ἐπιστήμης ὡς ἡ ἀποφαστικὴ ἐπιλογή κατὰ τὴν ὁποῖαν ὑπεράνω τῆς ἰδέας τῆς Στενωτέρης Πατρίδος στέκεται ἡ ἰδέα τοῦ Λαοῦ καὶ τοῦ Ἔθνους.

Καὶ ἀκριβῶς πρὸς τὴν λαϊκὴν καὶ Ἐθνικὴν ἰδέαν ἀντικρίζομε ἐν συναρτήσει καὶ τὴν ἰδέαν τῆς Στενωτέρης Πατρίδος καὶ τῆς Ἐπαρχίας.

Παραμύθια δηλαδὴ, θρύλοι λαϊκοί, θρύλοι ἥρωικῶν μορφῶν, ἀποτελοῦν τὸ ὑπόβαθρον τῶν πάσης μορφῆς Πατριδογνωστικῶν λογοτεχνικῶν ἐκδηλώσεων.

Ἔτσι:

Ἡ Πατριδογνωστικὴ μορφὴ τῆς λογοτεχνίας στέκεται πλάι πρὸς τὴν ἔθνικὴν λογοτεχνίαν ὡς ἓνα συμπλήρωμα ἀπαραίτητον καὶ ἐποικοδομητικὰ μορφωτικόν.

Πρέπει δὲ ἀπαξ διὰ παντὸς νὰ καταστηθῇ τὸ γεγονός ὅτι:

Ὅποιος ἔχασε τὸν δεσμό του μὲ τὴν Μητέρα Γῆ καὶ ξεριζώθηκε ἀπὸ τὴν Γενέθλια Γῆ του, εἶναι: οὔτε πολὺ — οὔτε λίγο — ἓνας θλιβερός κοσμοπολίτης.

Καὶ ὡς δύναμις μεγαλειώδης πού περισώζει τὸ ἄτομον ἀπὸ τὸν θλιβερόν αὐτὸν κοσμοπολιτισμὸν, παραμένει ἡ ἀγάπη μας:

Γιὰ τὴν Γενέθλια Γῆ μας!

Τὴν πρώτην αὐτὴν ποίησιν τῆς Ζωῆς μας, γιὰ τὴν Στενωτέρη Πατρίδα καὶ παιδικὴν ἡλικίαν εἶναι κάτι τι ἀρρήκτως συνδεδεμένα, αἱ δὲ ἐπιζήσεις τῆς παιδικῆς ἡλικίας εἶναι ἡ χρυσίζουσα μαγεία πού ἀπαστράπτει καθ' ὅλην τὴν Ζωὴν τοῦ ἀτόμου.

Καὶ τὸ πιὸ ἀπόμειρο κουτσοχώρι εἶναι καὶ παραμένει κατὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ Γερμανοῦ Διδακτικοῦ Rude «τὸ χωριὸ τῆς καρδιάς» (Herzens Heimat).

Ὅς δύναμις τονίζομεν μεγαλειώδης πού περισώζει τὸ ἄτομον ἀπὸ τὸν κοσμοπολιτισμὸν παραμένει ἡ ἀγάπη μας γιὰ τὰ παληὰ χρόνια τῶν Παππούδων μας, καὶ γενικὰ ἡ λατρεία μας πρὸς τὸ παληό, πού προβάλλει μέσα στὰ μάτια τῆς ψυχῆς μας ἐξιδανικευμένο μέσα στοῦ ἀνηλέητου χρόνου τὰ γρατσουνίσματα.

Πάντως:

Ἡ ἀγάπη μας πρὸς τὰ παληὰ χρόνια τῶν Παππούδων μας παραμένει ὡς τὰ ροδοπέταλα τῆς λύπης μας, ντυμένης μὲ τὴν ἐλπίδα τὴν χρυσοτύλιχτη κάποιου Πατριδογνωστικοῦ ἐκχειλισμοῦ, στὸ λιμάνι τοῦ πόνου μας.

Συγχαίρομεν ἐγκαρδίως τὸν ἀγαπητὸν Συνάδελφον Βράχαν, γιὰ τὴν συμβολὴν του εἰς τὴν ὡς ἄνω ἀποψιν, καὶ τρέφομεν τὴν ἐλπίδα ὅτι ἡ Ἱστορικο — Γεωγραφικο — Πατριδογνωστικὴ συμβολὴ του θὰ μετατραπῇ προσεχῶς καὶ εἰς ἐκδήλωσιν καθαρῆς ἀπόψεως Ἀναγνωστικοῦ Πατριδογνωστικοῦ.

Εὐρυπίδης Σούφλας
Παιδαγωγός

Μόλις κυκλοφόρησαν

ΑΓΓΕΛΟΥ ΣΑΘΑΡΙΚΑ - ΜΙΧΑΛΗ ΣΕΡΠΕΤΣΙΔΑΚΗ - ΑΙΜΙΛΙΟΥ ΚΑΡΦΟΠΟΥΛΟΥ

ΣΥΓΧΡΟΝΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Με άπλά έποπτικά μέσα

Περιλαμβάνει:

- Περιγραφές κατασκευής άπλών μέσων διδασκαλίας
- οδηγίες για τη διδακτική όλων τών μαθημάτων
- πρωτότυπες ιδέες και χρήσιμες συμβουλές
- οδηγίες χρήσεως τών σύγχρονων όπτικοακουστικών μέσων διδασκαλίας
- ύποδείγματα χειροτεχνικών έργασιών
- οδηγίες για την κατάρτιση συλλογών και σχολικού μουσείου
- σχέδια και ύποδείξεις για την κατασκευή σύγχρονων σχολικών επίπλων
- οδηγίες έορταστικών διακοσμήσεων του σχολείου
- πλήθος φωτογραφίες και σχέδια όλων τών διδακτικών μέσων
- περιγραφές κατασκευής όργάνων Φυσικής Πειραματικής και πολλές χρήσιμες πληροφορίες για τόν έκσυγχρονισμό του σχολείου σύμφωνα με τó πνεύμα του Νέου Σχολείου.
- Σχήμα μεγάλο, σελίδες 230, εικόνες 260. Τιμή Δρ. 80.

Γ. ΜΑΡΚΑΝΤΩΝΑΤΟΥ - Γ. ΜΟΣΧΟΠΟΥΛΟΥ

ΣΥΝΤΑΧΤΙΚΟ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ (ΤΗΣ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ)

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΜΠΑΝΑ Φιλαδελφείας 4 - Τηλ. 816283 - Άθήνα
ΤΙΜΗ ΔΡΧ. 80

ΕΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ

Ι.Ω. ΚΑΜΠΑΝΑ

ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΚΟ ΛΕΞΙΚΟ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ

(ΕΚΔΟΣΗ ΔΕΥΤΕΡΗ ΕΠΗΥΣΗΜΕΝΗ ΚΑΙ ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΕΝΗ)

ΣΕΛΙΔΕΣ 512

1. Λαμβάνει υπ' όψει τὰ κείμενα τῶν καλύτερων πεζογράφων τῆς Νεοελληνικῆς μας Λογοτεχνίας.
2. Ἀκολουθεῖ τὴν καθιερωμένη γραμμὴ τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας γιὰ τὴν συγγραφή τῶν Ἀναγνωστικῶν Στοιχειούδου καὶ τῶν Νεοελληνικῶν ἀναγνωσμάτων Μέσης Παιδείας.
3. Δίνει μιὰ θετικὴ εἰκόνα γιὰ κάθε λέξι πού παραμένει ἢ ἴδια σ' ὅλα τὰ στάδια μορφώσεως τῶν ἀνθρώπων.
4. Πλάι σὲ κάθε λέξι τῆς Δημοτικῆς εἶναι, σὲ παρένθεσι, καὶ ὁ τύπος τῆς καθαρεύουσας γιὰ νὰ ὑπάρχη συσχέτισι καὶ νὰ περιορισθῇ τὸ χάσμα πού προκύπτει ἀπὸ τὴ διγλωσσία.
5. Δὲν εἶναι παραφορτωμένο μὲ λέξεις πού δύσκολα χρησιμοποιοῦμε.
6. Περιέχει ὅλες τὶς ξενικὲς λέξεις πού ἔχουν ἐπικρατήσῃ τελευταία στὴ γλῶσσα μας. Γιὰ τὴν ὀρθὴ προφορὰ τούτων κλείνεται σὲ παρένθεσι ἢ ξένη λέξι ἀπὸ τὴν ὁποία προέρχεται.
7. Περιέχει ὅλες τὶς ἀπλοποιήσεις τῆς Ἀκαδημίας.
8. Ἡ ὅλη μὲ «ΜΝΗΜΟΝΙΟ ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΑΣ» 125 περίπου σελίδων ὅπου: μεταξύ τῶν ἄλλων περιλαμβάνονται ἢ κωδικοποιήσι τῶν καταλήξεων γενικῆς, ὁ τονισμός, τὰ ἐν χρήσει ὀνόματα, ῥήματα κ.π. ἄ.
9. Ἐχει μικρὸ σχῆμα καὶ σὰν τέτοιο θὰ εἶναι σύντροφος γιὰ ὅλους στὸ ταξίδι, στὴν ἐξοχή, στὴ δουλειά, παντοῦ.
Μὲ τὶς παραπάνω προϋποθέσεις τὸ Λεξικὸ εἶναι:
α) **Ἀπαραίτητο** γιὰ τὸ Μαθητόκοσμο καὶ τοὺς Φοιτητὲς ἐν γένει.
β) **Χρήσιμο** γιὰ τὸν καθένα ἀπ' τοὺς μεγάλους πού θέλουν νὰ γράφουν σωστὰ τὴ Νεοελληνικὴ μας γλῶσσα καὶ ν' ἀπαλλαγοῦν ἀπὸ τὸν πονοκέφαλο τῆς διγλωσσίας.

Ἡ ἐντὸς ὀλίγου χρόνου ἐξάντλησις τῆς α', ἐκδόσεως (ἀντίτυπα 35.000) καὶ ἡ ἐπαύξεισις τῆς ὕλης τῆς β' ἐκδόσεως κατὰ 100 περίπου σελίδες, ἀποτελοῦν ἀναμφισβήτητο στοιχείο ὅτι ἡ νέα ἐκδοσις τοῦ Ὀρθογραφικοῦ Λεξικοῦ θὰ ἔχη μεγαλύτερη κυκλοφορία.

Ζητήστε το ἀπὸ τὸν Βιβλιοπώλην σας.

Κεντρικὴ Πώλησις

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΚΑΜΠΑΝΑ

Λέκκα 25 — ΑΘΗΝΑΙ